

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE

Husitská teologická fakulta

DIPLOMOVÁ PRÁCE

*Vývoj kriminality mládeže v posledním
desetiletí*

Youth's Criminality Development in the Last Decade

Vedoucí práce:
PhDr. Jana Procházková

Autor:
Eva Korecká

2009

**Magisterská práce na katedře Učitelství pro
střední školy náboženství, etiky a filozofie**

u PhDr. Jany Procházkové na téma:

***„Vývoj kriminality mládeže v posledním
desetiletí“***

Jméno: Eva Korecká

Studium: denní

Ročník: V.

Školní rok: 2008/09

**Studijní obor: Učitelství pro střední školy náboženství, etiky
a filozofie**

Prohlašuji, že jsem tuto diplomovou práci s názvem Vývoj kriminality mládeže v posledním desetiletí napsala samostatně a výhradně s použitím pramenů, literatury a dalších odborných zdrojů, která jsem uvedla a citovala způsobem pro vědeckou práci obvyklým.

V Praze dne:

Podpis:

Ráda bych poděkovala vedoucí diplomové práce, PhDr. Janě Procházkové, za její milou spolupráci, odborné rady a cenné připomínky. Dále pak všem respondentů za poskytnuté rozhovory a ochotu spolupracovat. A v neposlední řadě všem svým blízkým za psychickou podporu i vytvoření podmínek pro napsání práce a realizaci celého studia.

Anotace

Diplomová práce „Vývoj kriminality mládeže v posledním desetiletí“ se zabývá změnami v procesu vývoje kriminality mládeže v letech 1999-2008 primárně na území České republiky. Avšak mnohé z těchto „vývojových trendů“ jsou aplikovatelné na celou euroamerickou civilizaci. Téma je koncipováno do tří velkých celků: hledání příčin kriminality mládeže, pojmenování jejích specifík a následcích páchání trestné činnosti. Pro ukotvení do celku je pak práce obohacena o témata: průběh trestního stíhání, a prevenci kriminality mládeže. V praktické části jsem na základě semistrukturovaných rozhovorů s osobami, kterých se kriminality mládeže dotýká, chtěla potvrdit či vyvrátit domněnky získané konfrontací odborné literatury a názoru „běžného občana“. Dále mi šlo o postihnutí shod a rozdílů v názorech respondentů k dané problematice.

Annotation

Diploma thesis „The Development Of Youth Crime In The Last Decade“ deals with alterations in youth crime development in the years 1999-2008, primarily in the Czech Republic. However, most of the developing trends are applicable to Euroamerican civilisation as a whole. The topic is divided into three main parts: seeking for purposes of youth crime, their description, and subsequent consequences of committing crime. Furthermore, other components of the thesis are crime prosecution process, and prevention of youth criminality. Practical part compares theories drawn out of expert literature with opinions of „an average citizen“ – based on semistructured questionnaires. Another aim of this part is to explore how wide the spread of specific opinions is.

Klíčová slova:

Dítě, mladistvý, mládež, riziková mládež, trestná činnost, delikvence, kriminalita, pachatel, sociálně patologický jev.

Keywords:

Child, juvenile, youth, critical youth, crime, delinquency, criminality, culprit, socio-pathological phenomenon.

OBSAH

OBSAH	7
1 ÚVOD	9
2 VYMEZENÍ POJMŮ	11
3 KRIMINALITA MLÁDEŽE	12
4 KOŘENY KRIMINALITY MLÁDEŽE	14
4.1 Dědičnost.....	14
4.2 Hyperaktivita.....	15
4.3 Specifické osobnostní vlastnosti	16
4.4 Příslušnost k pohlaví	17
4.5 Etnický původ	18
4.6 Rodina	18
4.7 Dospívání	22
4.8 Škola a její vliv na vývoj morálky	23
4.9 Skupiny a subkultury.....	24
4.10 Společnost	26
4.11 Násilí jako zábava	28
4.12 Přístup ke zbraním.....	29
5 STRUKTURA KRIMINALITY MLÁDEŽE	30
5.1 Skladba trestné činnosti.....	30
5.2 Druhy trestné činnosti mládeže	32
5.2.1 Majetková kriminalita	33
5.2.2 Násilná trestná činnost	34
5.2.3 Mravnostní trestná činnost	34
5.2.4 Drogová kriminalita	35
5.3 Specifické znaky trestné činnosti mládeže.....	36
5.4 Typické anamnézy nezletilých a mladistvých provinilců	37
5.5 Psychologie delikvence	38
6 VÝVOJ KRIMINALITY DĚTÍ A MLADISTVÝCH	40
6.1 Záležitost chlapců?	41
6.2 Motivace.....	42
6.3 Recidiva.....	43
6.4 Kriminalita Romů.....	44
7 HRANICE TRESTNÍ ODPOVĚDNOSTI.....	46
8 TRESTNÍ STÍHÁNÍ	48
8.1 Věková kategorie dětí.....	48
8.2 Věková kategorie mladistvých	49
9 TREST.....	51
9.1 Jaké tresty čekají na mladé delikventy?	52
9.1.1 Probační a mediační služba	54
9.1.2 Ústavní výchova	56
9.1.3 Ochranná výchova.....	58
9.1.4 Výkon trestu odnětí svobody.....	59
9.2 Nedostatky právní úpravy trestání mladistvých	60
10 PREVENCE	61
10.1 Projekt včasné intervence.....	64
11 PRAKTICKÁ ČÁST	66
11.1 Cíle sledování	66

11.2	Charakteristika zkoumaného vzorku	66
11.3	Metoda zjišťování.....	66
11.4	Formulace vlastních tvrzení	66
11.5	Výběr respondentů a metoda vyhodnocení	67
11.6	Výsledky sledování a jejich interpretace.....	68
11.7	Diskuze.....	75
12	ZÁVĚR.....	82
	Seznam literatury.....	85
	Elektronické zdroje	88
	Seznam příloh.....	88

1 ÚVOD

Při výběru tématu své diplomové práce jsem chtěla především propojit svůj osobní zájem a obor svého studia. Můj zájem již po několik let patří kriminalitě, a to zejména výkonu trestu odnětí svobody. Studovaným oborem je učitelství pro střední školy. Podařilo se mi tedy nalézt kompromis v podobě tématu: **Vývoj kriminality mládeže.**

Tomuto tématu se mnoho autorů věnovalo a stále věnuje po několik desetiletí, ale protože v kriminalitě neustále dochází k menším či větším změnám, rozhodla jsem se i já jej trochu aktualizovat. Protože však je vývoj kriminality časově velmi široká oblast, a tudíž v jedné magisterské práci nepostižitelná, ukotvila jsem své zkoumání do posledního desetiletí, s posledním rokem 2008. A to z důvodu statisticky zpracovaných dat.

Z dosavadních publikací věnujících se tomuto problému bych mohla vyzdvihnout již některé publikace vzniklé v šedesátých letech, a to především autorů Osmančíka, Švancara a Netíka. Např.: Osmančík, O., Švancar, Z. *Kriminalita mládeže*. Praha: VÚK, 1968 nebo Švancar, Z., Osmančík, O., Neumann, J. *Osobnost mladistvého delikventa*, Praha: VÚK, 1971. Výsledky řady výzkumů a poznatků byly shrnuty v průběhu devadesátých let v několika vysokoškolských učebnicích (Válková, H. *Kriminality mládeže*. In Kuchta, J. a kol. *Kriminologie II. Část*. Brno: Masarykova univerzita, 1993, Zoubková, I., a kol. *Kriminalita mládeže*. Praha: Policejní akademie ČR, 2002). Ze současných publikací bych pak jmenovala: Zoubková, I. *Kontrola kriminality mládeže*. Dobrá Voda u Pelhřimova: Aleš Čeněk, 2002, Novotný, P. *Epidemie delikvence*. Liberec: Dialog, 2006. Nestárnoucí je pak: Matoušek, O., Kroftová, A. *Mládež a delikvence*. Praha : Portál, 1998.

Za cíl své práce jsem si stanovila seznámení s vývojem kriminality mládeže s důrazem na poslední desetiletí. Téma však muselo být podepřeno o hledání příčin kriminality mládeže, pojmenování jejích specifik a následcích páchaní trestné činnosti. V praktické části jsem na základě rozhovorů s osobami, kterých se kriminality mládeže dotýká, chtěla potvrdit či vyvrátit hypotézy získané konfrontací odborné literatury a názoru „běžného občana“. Dále mi šlo o postihnoutí rozdílnosti názorů respondentů k dané problematice.

Při svém zkoumání jsem vycházela především ze statistických údajů o trendu snižování kriminality mládeže a z odborné literatury věnované celé problematice, či jen jejím dílčím částem. A to jak z monografií, tak článků v odborných časopisech. V části věnované ukládání výchovných, ochranných a trestních opatření, pak i z oficiálních stránek jednotlivých

organizací. Dalším výrazným činitelem byl samozřejmě můj vlastní názor a vliv mediálního okolí.

Struktura práce je koncipována do dvanácti kapitol. Kostru tvoří kapitoly věnované kořenům kriminality mládeže, struktuře kriminality mládeže a vývoji kriminality mládeže. Jakousi červenou nití celé práce je důraz kladený na vliv rodinného prostředí na kriminalitu mládeže. V důsledku toho se smysl práce posunuje z roviny informační a experimentální do roviny etické.

2 VYMEZENÍ POJMŮ

Základní pojmy dané problematiky vymezují Matoušek a Kroftová, 1998 takto:

Dítě = osoba mladší patnácti let.

Mladistvý = osoba, která dovršila patnáctý rok a nepřekročila osmnáctý rok věku.

Mládež = děti a mladiství.

Riziková mládež = mládež se zvýšeným rizikem sociálního selhání, tj. disponovaná k delikventnímu chování, drogové závislosti, alkoholismu, patologickému hráčství, k členství v extremistických skupinách a v náboženských sektách.

Trestná činnost = závadné jednání ohrožující život, zdraví, tělesný, duševní a mravní vývoj mládeže.

Trestný čin = čin definovaný jako trestný v platném trestním zákoně.

Delikvence = latinské slovo *deliquere* znamená provinít se. Delikvence jsou všechny typy jednání, jež porušují sociální normy chráněné právními předpisy včetně přestupků.

Kriminalita = množina všech trestných činů definovaných v zákoně a spáchaných kýmkoli, tedy i osobou, která ještě není trestně odpovědná. Označuje závažnější proviňování (trestné činy), a to zejména u dospělých osob.

Kriminalita latentní = kriminalita, jež nebyla zjištěna orgány činnými v trestním řízení.

Kriminalita zjevná = kriminalita, jež byla registrována a je vykazována ve statistických údajích.

Pachatel = ten, kdo se dopustil trestného činu nebo kriminálního chování.

Obviněný = člověk, podezřelý ze spáchání trestného činu, jemuž vyšetřovatel sdělil obvinění.

Odsouzený = člověk, který byl pravomocně soudem odsouzen.

Sociálně patologický jev = nejzávažnější poruchy v chování mládeže, projevující se především jako narušení, sociálních a v důsledku toho též trestněprávních norem. Jedná se o poruchy, které se vyznačují určitou hromadností výskytu, stabilitou a rozšířeností při stejných sociálních podmínkách.¹

---

¹ MATOUŠEK, O., KROFTOVÁ, A., 1998

3 KRIMINALITA MLÁDEŽE

Kriminalita mládeže představuje množinu všech trestných činů definovaných v zákoně spáchaných osobou mladší osmnácti let. „Lze ji chápat jako projev poruchy sociálněadaptačních schopností a dovedností.“² Delikventní chování mladistvého může být jen ojedinělou epizodou, nebo začátkem zločinecké kariéry. To potvrzují i poznatky ze studií o vývoji dítěte. Výskyt problémového a protispolečenského chování v dětství je důležitým ukazatelem pozdějšího páchaní trestné činnosti.

Při zkoumání kriminality mládeže se můžeme věnovat příčinám, druhům, vývoji, následkům nebo prevenci.

Základní otázkou, kterou si musíme položit je: „Kdo jsou ti mladí lidé kteří páchají trestnou činnost?“ Nelze říci, že všichni mají stejnou motivaci, osobnost či rodinné prostředí.

Jestliže se budeme ptát po **příčinách**, získáme množství různých odpovědí. Lze je hledat v rodinném prostředí, vlivu školy, společnosti, médií a mnoha dalších.³

Jestliže se budeme tázat po nejčastěji zastoupených **trestných činech**, zjistíme že: z násilné kriminality mají prvenství loupeže a úmyslné ublížení na zdraví. Z mravnostních trestných činů to je pohlavní zneužívání a znásilnění a u majetkové trestné činnosti jsou to krádeže a poškozování cizí věci. Nejčastější jsou krádeže: motorových vozidel dvoustopých, věcí z automobilů a kapesní krádeže. A z hospodářských trestných činů je to neoprávněné držení platební karty.⁴ Viz. příloha č.1

Jestliže naše otázka bude směřovat k **vývoji** kriminality mládeže, získáme odpověď v podobě statistiky, které nepotvrzují to, že by se situace co do počtu i závažnosti trestných činů páchaných mládeží výrazně zhoršovala.⁵ Viz příloha č.5

Přesto však celkově vzniká dojem, že nezletilí, ale i mladiství se chovají stále více kriminálně. Důvody nalézáme ve zprostředkovaných informacích masovými médii a často i osobní zkušeností.

V oblasti **prevence** budeme zahrnuti tisíci způsoby její realizace v podobě různorodých projektů. Od zavedení vyučovacích předmětů Výchova ke zdraví a Výchova k občanství do

² VÁGNEROVÁ, M., 2004, s. 805

³ MATOUŠEK, O., KROFTOVÁ, A., 1998

⁴ <http://www.policie.cz/clanek/statisticke-prehledy-kriminality-725362.aspx>

⁵ <http://portal.justice.cz/ms/ms.aspx?j=33&o=23&k=3397&d=47145>

osnov základních škol, přes skupinky aktivistů proklamující zvýšení sociálních dávek až po projekty osvěty na celosvětové úrovni.

Problém kriminality mládeže se jeví jako velice složitý a zaslouží si naši trvalou pozornost.

4 KOŘENY KRIMINALITY MLÁDEŽE

Kriminalita mládeže patří vedle záškoláctví, užívání drog, šikany, alkoholismu a kouření mezi sociálně patologické jevy.

Rozsah prorůstání sociálně patologických jevů do chování dětí a mládeže je nepochybně závislý na těchto skutečnostech:

- na kvalitě vnitřních regulativů chování (která závisí především na kvalitě socializačního procesu, zejména v prostředí rodiny, školy a nejbližším sociálním okolí včetně volnočasových aktivit),
- na kvalitě vnějších regulativů, tj. na intenzitě a funkčnosti formální kontroly (prováděné školou, policií, justicí, výchovnými zařízeními apod.),
- na objektivní sociální situaci ve společnosti (včetně společensky propagované hierarchie hodnot, možnostech a kvalitě kultury).⁶

Jak vidíme, problém kriminality mládeže je nesmírně složitý. Násilí nikdy nemá jedinou příčinu. Má hluboké souvislosti společenské, politické, hodnotové i ekonomické. Je lépe proto hovořit o rizikových faktorech, zvyšující pravděpodobnost násilí, ale samy o sobě násilí nezpůsobují.

Mezi tyto základní faktory patří: dědičnost, hyperaktivita, specifické osobnostní vlastnosti, příslušnost k pohlaví, etnický původ, rodina, dospívání, škola, skupiny a subkultury, společnost, násilí jako zábava a přístup ke zbraním.⁷

Společně si nyní projdeme všechny tyto faktory, protože bez příčiny není následku. A jestliže chceme hovořit o vývoji kriminality mládeže, musíme předem odhalit její kořeny.

4.1 Dědičnost

Jednoznačně patří dědičnost mezi faktory ovlivňující kriminální chování jedince. V minulosti proběhly a neustále probíhají různé studie, která se vztahem dědičnosti a kriminality zabývají. Výsledky dvou výzkumů zde pro zajímavost uvádím.

„Vliv dědičnosti byl prokázán rozsáhlými výzkumnými studiiemi v Dánsku v letech 1927-1947. Studie kriminality dvojčat ukázaly, že shoda v kriminálním chování mezi jednovaječnými dvojčaty je zhruba dvakrát častější než u dvojčat dvojvaječných.

---

⁶ MÜHLPACHR, P., 2002

⁷ MATOUŠEK, O., KROFTOVÁ, A., 1998

Studie adoptovaných dětí prokázala, že kriminalitu hochů lze lépe předpovědět podle údajů o kriminalitě biologických otců než podle trestního rejstříku otců adoptivních.“⁸

Genetická dispozice může být odpovědná např. za sníženou sebekontrolu či za hyperaktivitu. Tyto vlohy však samy o sobě nevedou k vytvoření delikventní party, která vyloupí obchod. Genetická vloha jen zvyšuje pravděpodobnost, že na chování budou mít vliv další činitelé, bez nichž by se delikventní jednání neuskutečnilo. Její působení můžeme přirovnat k pětisté částečce skládačky puzzle, která je sice součástí obrázku, ale když bude chybět celkový dojem z obrazu nastane i bez ní.

Vliv dědičnosti nelze tedy přeceňovat a souhlasím s Matouškem, že genetická vloha snižuje, resp. zvyšuje práh pro působení vlivů prostředí.⁹

Lze shrnout, že „kriminální“ geny jsou mediátorem, který umožňuje zapojení dalších negativních faktorů z vnějšího okolí, na jehož konci může být jedinec páchající trestnou činností.

4.2 Hyperaktivita

Dalším nepochybně vlivným faktorem je tzv. ADHD (Attention Deficit Hyperactivity Disorders.) hyperaktivita spojená s poruchou pozornosti. Příčiny ještě stále nejsou definitivně jednoznačně určeny. Jde o biologickou podmíněnost poruchy s pravděpodobnou příčinou před narozením. Funkce mozku jsou u těchto dětí měřitelným způsobem změněny proti normě. Nedostatek koordinace a zábrán je patrný nejen v pohybové aktivitě těchto dětí, ale i v řeči. Neposedí, nevydrží dlouho u jedné činnosti, je impulzivní, stále něco povídá nebo vykřikuje, méně poslouchá, rychleji než jiné děti se unaví, zapomíná, hodně riskuje a nepředvídá následky svých akcí. Je velmi čilý, rychle střídá nálady. Těchto dětí je v populaci relativně hodně, odhady dosahují 5-10% populace. Syndrom hyperaktivity postihuje asi třikrát častěji chlapce než děvčata.¹⁰

Podle mnoha výzkumů bylo shledáno že až 70 % mladých pachatelů současné doby trpí příznaky hyperaktivity. Zde bych ráda připomněla, že před dvaceti lety a více se děti vykazující tyto příznaky označovaly pouze za zlobivé. Nechci situaci zlehčovat, ale často mám pocit, že dnes už zlobivé děti vlastně neexistují, protože téměř u všech lze

---

⁸ MATOUŠEK, O., 1997/98, s.6

⁹ MATOUŠEK, O., KROFTOVÁ A., 1998

¹⁰ MATOUŠEK, O., 1997/98

diagnostikovat nějakou poruch chování. Obávám se tedy „zneužívání“ této a jiných poruch pro pouhé ukrývání skutečného záměrného problémového jednání.

4.3 Specifické osobnostní vlastnosti

Každý jedinec je charakteristický řadou vlastností, které z něj činí nezaměnitelnou jedinečnou osobnost. Mnoho z nich může být též jednou z příčin kriminálního chování. Všichni si jistě pamatujeme na doby povinné školní docházky, kdy paní učitelka ráda sdělovala některým bouřlivějším spolužákům, že „rostou pro kriminál“. Často je totiž ona jednoznačná kariéra některého dítěte velmi snadno rozpoznatelná, k tomu nám i paní učitelce stačí několik hodin pozorování týdně, ony „podpurné vlastnosti“ jsou silně patrné.

Ke konkrétním vlastnostem došel i Matoušek. Podle něj dítě, které není úzkostné (vrhá se například do neznámých situací bez ohledu na riziko) a které je navíc velmi málo závislé na odměně, je necitlivé k utrpení, chladné a lhostejné, se delikventem stane mnohem pravděpodobněji než dítě opačných vlastností.¹¹

Příčiny odhalily i dvě britské psychoterapeutky Lanyadoová a Horneová: „*Vrozené rozdíly v temperamentu jsou velmi důležité pro určení, zda dítě má zásadní sklon k přecitlivělosti, regresím, nebo naopak přímočarému vývoji. Osobní zdroje dětí – inteligence, pružnost ega, vývoj společenských dovedností – určují zda jsou schopné rozumět a přizpůsobit se tomu, co se děje.*“¹²

Zdá se, že delikventně jednající osoby také mají v průměru méně realistická očekávání do budoucna- tzn. že si budoucí události představují s nereálným optimismem. Patrně to u většiny z nich souvisí s s jejich méně komplexním vnímáním světa.

Cestu ke kriminálnímu chování otevírá také nedostatek vypěstovaných zábran, slabé rozlišování mezi „dobrem“ a „zlem“, způsob kognitivní reflexe světa, impulzivita a další osobnostní činitele v úzké součinnosti.

Člověk, který se vědomě dopouští trestné činnosti, má z hlediska běžného názoru vždycky narušenou morálku. Zahrnující tři složky: morální názory, morální postoje a zvnitřněné morální usuzování, resp. zvnitřněné morální normy. Ve srovnání s nedelikventními osobami mu často chybí schopnost empatie.¹³

---

¹¹ MATOUŠEK, O., 1997/98

¹² LANYADOOVÁ, M., HORNEOVÁ, A., 2005, s 407

¹³ MATOUŠEK, O., KROFTOVÁ, A., 1998

Jistá část delikventně jednajících lidí má stále osobnostní dispozice k protispolečenskému jednání, jež jsou prakticky neovlivnitelné.

Shrňme tedy, že mezi specifické vlastnosti osobnosti, které mají vliv na vznik kriminálního jednání patří: nepřiměřená odvaha, nezávislost na odměně, necitlivost k utrpení, chladnost, lhostejnost, přecitlivělost, idealističnost, nedostatek zábran, špatné rozlišování mezi dobrem a zlem, impulzivita, nedostatek citu pro morálku a absence empatie. Já bych ze svého pohledu ještě přidala: egoismus, chladnokrevnost, necitlivost, tvrdost, sobeckost a bezohlednost.

4.4 Příslušnost k pohlaví

Disponujícím konstitučním faktorem je i pohlaví jedince. Muži se podle dostupných statistik dopouštějí trestných činů mnohem častěji než ženy, a to ve všech společnostech, ve všech dobách, nezávisle na své příslušnosti k etnické skupině i nezávisle na druhu trestné činnosti. Jako důvod bývá nejčastěji uváděna vyšší hladina testosteronu.

Zajímavou souvislost uvádí Matoušek a Kroftová: „*Rozdíl v mírách mužské a ženské kriminality je připisován vrozeně vyšší agresivitě mužů, jež je ovlivňována mužským pohlavním hormonem testosteronem, který působí nejen na fungování mozku, ale i na utváření těla. Je pozoruhodné, že grafy udávající u mužů výskyt kriminality podle jejich věku dokonale kopírují křivky charakterizující sexuální aktivitu mužů podle věku, v obou případech je vrchol mezi 18-22 roky.*“¹⁴ V případě, kdy se však bavíme o kriminalitě dětí a mladistvých, jsou (doufejme) tyto souvislosti nepotvrzené. U některých dětí (i když jen ve výjimečných případech) lze za vrchol kriminální kariéry označit už dvanáctý rok věku, tehdy je velmi nepravděpodobné, že by tomu odpovídala i nejvyšší úroveň sexuální aktivity.

Bez vlivu na vyšší kriminalitu mužů jistě není ani odlišný způsob výchovy dívek a chlapců. Dívky jsou ve všech společnostech pod vyšší kontrolou ze strany rodičů, učitelů i dalších dospělých než chlapci, takže mají více příležitostí vstřípit si zábrany k protispolečenskému chování. Vrstevnické vazby na partu pro ně nemají takový význam jako pro chlapce. Naopak vazby na rodinu jsou u nich nesporně pevnější. Další odůvodnění lze nalézt tom, že: „*Pro sebehodnocení dívek je typická větší kritičnost. Chlapci bývají sebevědomější, resp. méně sebekritičtí, jsou méně citliví k informacím o kvalitě svého výkonu.*“¹⁵

¹⁴ MATOUŠEK, O., KROFTOVÁ, A., 1998, s.34

¹⁵ VÁGNEROVÁ, M., 2005, s. 315

Za zmínku stojí i fakt, že chlapci bývají často vychováváni ve stylu : „Kluci nebrečí!“ Tudíž dávají malý průchod emocím, které se pak v podobě křivdy a stresu hromadí a v okamžiku neudržitelného napětí se projeví často i formou agrese a násilí, popřípadě sebeustrukce. (to ale není předmětem mého zkoumání).

4.5 Etnický původ

Značná část kriminality mládeže je páchána příslušníky etnických menšin. Na území České republiky se jedná především o romskou populaci. Romové jsou v naší zemi etnicky odlišnou skupinou, která vzbuzuje velmi polarizované postoje. Většinová společnost ji vnímá nepříznivě, málo ji zná a trpí vůči ní mnoha předsudky, k nimž patří i démonizování Romů jako rozených kriminálních. „*Kriminalita Romů odpovídá světovému standardu kriminality menšin, který je ve srovnání s majoritní populací přibližně čtyřnásobný.*“¹⁶

„*Mnohé romské rodiny mají stejnou úroveň jak průměr majoritní společnosti. Vytvořila se romská intelektuální elity, ale i romští podnikatelé, zbohatlí velice rozmanitou aktivitou. Zdrojem konfliktů zůstává skupina nepřizpůsobivých Romů žijících na nízké sociální úrovni, v rozporu s normami společnosti. Tato skupin je tak nápadná, že se na jejím základě vytvářejí představy o celém etniku a udržují se tím nepříznivé názorové stereotypy.*“¹⁷ K nimž patří i démonizování Romů jako vrozených kriminálních.

Ve srovnání s bílou většinou mají mnohem nepříznivější ukazatele vzdělanosti, nezaměstnanosti, zdravotního stavu a průměrné délky života. Jsou také častěji než většinová populace vyšetřováni a odsuzováni pro přestoupení zákona. Pravděpodobně největší nebezpečí pro romskou komunitu představuje rychle postupující degradace jejich vlastní kultury ve spojení s rozpadem vazeb v rodinách a klanech.¹⁸

4.6 Rodina

Jak jsem již zmínila, vlivy prostředí mají při vzniku kriminálního chování o něco větší váhu než vlivy genetické zátěže. Mezi ty nejvýznamnější patří vliv rodinného prostředí.

V západoevropských státech v posledních padesáti letech klesá sňatečnost, klesá porodnost (výjimkou je posledních 6 let), zvyšuje se věk, v němž lidé vstupují do prvního manželství

---

¹⁶ VÁGNEROVÁ, M., 2004, s. 676

¹⁷ VÁGNEROVÁ, M., 2004, s. 676

¹⁸ MATOUŠEK, O., KROFTOVÁ, A., 1998

Stoupá počet rodin, v nichž o dítě pečuje jen jeden rodič, velikost rodiny se statisticky zmenšuje, vzrůstá počet domácností tvořených jen jedním člověkem. Roste počet lidí, kteří spolu mají dítě bez oficiálního sňatku, stoupá počet lidí, kteří spolu žijí, aniž mají děti. Trvale stoupá i počet rozvodů, klesá i počet lidí, kteří se po rozvodu znovu žení a vdávají. Všechny tyto atributy dnešní doby jsou nedílnou součástí a příčinou úpadku tradičního chápání rodiny.

Stále vlivnějším činitelem se podle výzkumů stává neúplná rodina. Děti narozené mimo manželství, děti velmi mladých matek a děti z rozvedených rodin mají často později vážně psychické a sociální problémy. Přítomnost otce v rodině soudobý výzkum jasně potvrzuje jako faktor, který brání delikvenci syna. Jedná se o přirozenou vazbu, kdy syn otce obvykle vnímá jako přirozenou autoritu, která se později stává měřítkem jeho dobrého a špatného chování a jednání.

Millerová ve svém článku upozorňuje na to, že: „ *Nestabilní dysfunkční rodiny produkují děti, které žijí pouze přítomností a nejsou schopny dívat se dopředu.*“¹⁹ Na doplnění si můžeme uvést slova Urbanové o tom, jak by to mělo být: „*Funkční rodina má dítě vychovávat, socializovat a připravovat do života. Právě z rodiny přejímá dítě normy a hodnoty.*“²⁰

U dítěte adoptovaného rodiči z vyšších společenských vrstev se snižuje pravděpodobnost, že se bude chovat v rozporu se zákonem, ve srovnání s dítětem adoptovaným rodiči se špatným sociálním postavením .

Výzkumy je potvrzováno, že zanedbávání, případné týrání dětí dramaticky zvyšuje pravděpodobnost jejich budoucí kriminality. Tento fakt potvrzuje i Matoušek, který se odvolává na výzkum: „ *Klasické výzkumy manželů Glueckových (1964) srovnávaly dvojice utvořené z 500 delikventních a 500 nedelikventních mladistvých. Srovnávané dvojice si byly co nejvíce podobné místem bydliště, sociálním postavením rodičů, rasou i inteligencí.*

U rodičů delikventních hochů se našlo významně víc emočních poruch, duševních retardací různého stupně, alkoholismu a kriminálních deliktů. Tutéž zátěž měla rodina delikventa i v generaci prarodičů.

Rodiny delikventů byly často v ekonomicky velmi špatném postavení, mnohé z nich žily ze sociální podpory, měly malý zájem na zlepšení své situace, méně plánovaly svou budoucnost. Mnoho manželství v těchto rodinách bylo nešťastných nebo rozvedených, mnoho delikventních hochů žilo s nevlastními rodiči. Rodiče i další členové rodiny byli k delikventním hochům častěji lhostejní nebo si jich nevšimli. Usměrnování v těchto rodinách se pohybovalo mezi

---

¹⁹ MÜLLEROVÁ, L., 2001/02, s.11

²⁰ URBANOVÁ, Š., 2005, s. 4

extrémně tvrdou disciplínou a naprostou netečností. V rodinách nedelikventních hochů byla naproti tomu nejčastěji rozumem pochopitelná a spravedlivá kázeň domácnosti, v nichž žili delikventní mladiství, byli zanedbané špinavé, špatně osvětlené, špatně větrané, přeplněné. V takových bytech děti ani dospělí neměli pocit pohody, takže mladiství raději trávili volno mimo ně.“²¹

Při této příležitosti mě napadla malá poznámka. Ne vždy v „deviantní rodině“ potomek musí jít v rodičovských šlépějích. Já osobně se straním jakékoli generalizace, a proto si myslím, že procento těchto „bílých ovcí“ je nemalé. Chci se tím vyvarovat jakýchkoli spekulací, že každý potomek rodičů s kriminální minulostí, buduje stejnou kariéru

Objevily se i studie dokazující neblahý vliv kolektivní instituční (mimorodinné) zařízení o děti nejútlejšího věku. Tyto děti mají nejen oslabenou schopnost navazovat vztahy a nalézt v nich uspokojení, mají i oslabený smysl pro neústavní realitu. Jejich delikventní chování během dospívání a časně dospělosti může být někdy projevem naivity vrstevnického vidění světa, které neměly možnost korigovat v dlouhodobém vztahu k respektovanému dospělému a také v vztahu k mimoústavním institucím.²²

„Jistým malým podnětem mohou být i vydání ženských časopisů, které učí ženy vypjatému egoismu, manipulaci a ztrátě zájmu o rodinu, tržnímu uvažování v netržních sférách.“²³ O pravdivosti tohoto tvrzení, které je uvedeno v článku Kriminalita dětí a mládeže, jsem naprosto přesvědčena. Podle mne se nejedná o žádný zanedbatelný trend, ale přímo o krutou, silně propagovanou a prezentovanou skutečnost. Mám dojem, že touha po emancipovanosti se často silně podepisuje na funkci rodiny. Nejsem sice příznivec submisivního postavení ženy v partnerství, ale určité rozdělení mužských a ženských rolí v rodině vnímám jako pozitivní, a to hlavně pro zdravé rozlišování funkcí potomky.

Za podpurné je chápáno i specifické uplatňování disciplíny a dohledu na dítě v rodině. Ať už se jedná o způsob výchovy, kdy se rodiče méně starají o vytvoření zábran v asociálním chování dětí, nebo o příliš tvrdou disciplínu zahrnující agresivní chování rodiče k dítěti. Čím hůře rodiče monitorují své dítě, tím je větší pravděpodobnost, že se dítě dopustí trestného činu.

Šotolová (1999) identifikuje čtyři hlavní oblasti negativního vlivu rodiny na zvyšování rizika vzniku kriminálního chování:

nedbalost – rodiny věnují málo času výchovnému působení na děti a kontrole nad nimi,

---

²¹ MATOUŠEK, O., 1997/98, s. 7

²² MATOUŠEK, KROFTOVÁ, 1998

²³ VACEK, E., 2001, s. 22

konflikt – rodiče uplatňují nedůsledné a nevhodné výchovné prostředky a jedna strana odmítá druhou,

deviant – rodiče se sami dopouštějí trestné činnosti,

rozvrat – nedbalost a konflikt vzniká často v důsledku manželských neshod a rozpadu manželství s následující absencí jednoho z rodičů.²⁴

„Zvláštním případem je neuvědomělé rodičovské povzbuzování dítěte do delikventního chování. V takových rodinách rodič prostřednictvím dítěte uskutečňuje svoje mimovědomé přání.“²⁵

Velmi inspirativní byl článek Evaluations- und Qualitätsentwicklung in Einrichtung der Kinder- und Jugendhilfe německého časopisu Sonderpädagogische Förderung, kde se mimo jiné hovoří o vlivu pozitivních vzorů při výchově. Mnoho dětí a mladistvých, kteří páchají trestnou činností je poznamenáno situací, kdy v dětství neměli dostatek pozitivních vzorů. Ty poskytují především emocionální jistotu a víru v to, že svět je dobrý.²⁶

Nejpřekvapivějším trendem je kriminalita mladistvých, kteří žijí v úplné, stabilní rodině. Existují dvě skupiny hypotéz. První předpokládá „skrytou patologii“ rodiny, kterou sociologické šetření nemůže zachytit. Druhou spojuje předpoklad, že vliv rodiny na děti v dospívání stále klesá, děti jsou stále více odkázány na výchovu v institucích, na pasivní sledování médií, na neřízenou interakci ve spontánně vzniklých partách. Nepřirozenost „panelákového“ životního stylu je nabíledni- lidský život je roztříštěn do nespojitých, vysoce předepsaných rolí. Vedle nich se otevírá prázdnota volného času, naplňována „zábavami“. Zdrucující většina kriminálního chování mladistvých se uskutečňuje a vymýšlí ve skupinách mládeže a jejím zdrojem je nuda.²⁷

Jeden z dalších negativních přístupů shledávám stejně jako Novotný (2006) v tom, že rodiče si masově přejí, aby se jejich děti staly významnými osobnostmi. Jenže ony při usilování o vlastní nedostižné a originální osobnosti povětšinou přirozeně selhávají - a následně se ovšem stávají bezohlednými egoisty se sklonem k proviňování nebo dokonce s nutkavou potřebou proviňovat se.²⁸

---

²⁴ ŠOTOLOVÁ, E., 1999

²⁵ MATOUŠEK, O., KROFTOVÁ, A., 1998, s. 44

²⁶ FICKLER-STANG, U., 2008

²⁷ ŠIŠKA, J., 1999

²⁸ NOVOTNÝ, P., 2006

Lze shrnout, že kriminalita mládeže je spojována s úpadkem tradičního modelu rodiny, s převládajícím zaměřením společnosti na individuální spokojenost a blahobyt, s orientací na vysoký životní standard. Dítě je dnes často pojímáno jen jako jakési velmi drahé zboží.²⁹

4.7 Dospívání

Období pohlavního zrání a rozvoje duševních schopností jedince. Začíná kolem 10. roku života a končí mezi 18 až 20 léty. U dívek probíhá o něco dříve než u hochů. Proces dospívání začíná pohlavním zráním (pubertou), která trvá od 11-12 let do 14-15 let. Po dosažení pohlavní dospělosti probíhá vlastní dospívání, období mladistvých (adolescence). V tomto období vrcholí vývoj mladého jedince po stránce duševní i tělesné.

Člověk je v období dospívání biologicky připraven na odchod z rodiny a vzájemné rozeprě mezi ním a rodiči mají toto odpoutání usnadnit. Vývojovým úkolem číslo jedna během lidského dospívání je vytvoření vlastní totožnosti.

Dospívání můžeme charakterizovat jako emočně nestabilní, jsou patrné časté a nápadné výkyvy nálad, zejména vzhledem k negativním rozladám, impulzivním jednáním a nepředvídatelností reakcí a postojů. To se může stát průvodním jevem počáteční agresivity vedoucí mnohdy ke kriminalitě.

„Smyslem hrubého, siláckého chování je prokázání zdatnosti k vytvoření nového partnerského páru. Mladí muži v tomto věku se vyznačují tím, že kladou na sebe i na své okolí přehnané a mnohdy i totální požadavky. Záleží jim na tom, aby byli neustále uznáváni ve svém radikalismu a totalismu, v tom, že jsou zcela unikátní, nebo naprosto ztracení.“³⁰

Mladiství propagují kult nezralosti, odmítají jakoukoli zodpovědnost, preferují vyhledávání adrenalinových zážitků, hledají vzory z oblasti kulturistiky, akčních filmů.

V počátcích partnerských vztahů obvykle stojí touha oslnit toho druhého. Chlapci se často prezentují svoji silou a odvahou, kterou předvádí mnohdy i pácháním trestné činnosti. Ukrást něco v obchodě a darovat to své vyvolené považují za vrcholné představení své neohroženosti a vyznání „lásky“. A to se dnes už nejedná o kradené růže ze zahrady sousedů, ale minimálně o značkový parfém, mobilní telefon či jinou elektroniku.

Avšak nebuďme příliš romantičtí a nepřeceňujme dospívající chlapce, kradené věci nebývají obvykle darem pro vyvolenou, ale mnohem častěji pouze manifestací potvrzující členství v partě.

---

²⁹ SCHLEGELOVÁ, J., 2008

³⁰ VACEK, E., 2001, s. 22

4.8 Škola a její vliv na vývoj morálky

„ Některí školáci mají větší sklon k násilnému chování než jiní, jsou to většinou ti, kteří:

- mají špatné výsledky,
- chovají se ničivě nebo jsou zapleteni do rvaček a šikany,
- trvale chodí za školu,
- jsou vyloučeni ze školy.“³¹

K těmto závěrům dochází Graham ve svém článku *Prevence násilí mládeže*. Ale proč je tomu právě tak?

Přechodem do školy každé dítě ztrácí výlučné postavení, které do té doby mělo v rodině. Musí se přizpůsobovat novému životnímu rytmu. Škola se k němu staví jako k jednomu z mnoha dětí a především si žádá, aby se přizpůsobilo, „ukáznilo“, aby bylo „jako ostatní děti“.

Morálka předškolního dítěte a ještě většiny školních začátečníků je heteronomní, tj. určována druhými, příkazy a zákazy dospělých, zejména rodičů a později učitelů. Dospělý určuje, co je dobré a co je špatné, co je spravedlivé a co je nespravedlivé. Učitel se stává autoritou, která konkuruje autoritě rodičů a později také vrstevníků. Ze strany učitele je dítě hodnoceno téměř vždy známkami, z toho odvozuje v prvních letech školní docházky pocit vlastní hodnoty. Brzy po začátku školního věku (kolem 7 až 8 let) se však morálka dítěte stává autonomní v tom smyslu, že dítě uznává určité jednání za správné či nesprávné samo o sobě, bez ohledu na autoritu dospělého, na jeho názor a příkaz.³² Později jej opírá také o to, jak je přijímáno spolužáky. Význam spolužáků jako zrcadla a zdroje pocitu vlastní hodnoty stále stoupá s blížícím se dospíváním.

Děti si ve třídě velmi záhy začínají vytvářet svou vlastní „subkulturu“ vyznačující se zvláštním jazykem, zvyklostmi a rituály. Vznikají i zvláštní podskupiny, jež jsou motivovány společnými zájmy, společnými činnostmi. V některých případech mohou být tyto podskupinky zárodkem asociálních part. Vyšší riziko sociálního selhání mají děti špatně ve škole prospívající, s vyšším potenciálem agresivity, s vlastní subkulturou „odpojenou“ od vlivu učitele a školy, resp. napojenou na potenciálně asociální vlivy (na herny, na zdroje alkoholu a drog atp.)³³

---

³¹ GRAHAM, J., 1999, s. 43

³² LANGMEIER, J., KREJČÍŘOVÁ, D., 1999

³³ MATOUŠEK, O., KROFTOVÁ, A., 1998

Přehlížení zcela zjevných přestupků, nejasná pravidla týkající se žádoucího chování dětí, nekonzistentní uplatňování disciplíny, degradace a deptání žáků v procesu jejich trestání, nemožnost odčinit přestupek, neobjektivní rozhodování učitelů a ředitele - to všechno jsou postoje podkopávající představu dětí o tom, že jejich chování má za každých okolností jasné hranice a že udržování těchto hranic se řídí pravidly fair play.³⁴ A přestože se každá z těchto „neřestí“ může jevit jako malicherná, jejich součet či vystupňování probouzí v žáku pocit bezpráví a posléze pocit nutnosti vykonat zadostiučinění, a to všemi možnými prostředky.

Neméně důležitý je i fakt, který se těší veliké oblibě u kritiků českého školství a to: „*Škola tím, že poskytuje spíše reprodukční vzdělání (tj. mnoho materiálních poznatků, ale minimum hodnotových soudů apod.) nedostatečně vychovává. Celkově ovšem opadá zájem o vzdělání. Ve škole je deformován cíl výchovy, pokud dochází pouze k hromadění poznatků a nikoli k rozvoji osobnosti.*“³⁵ S autorem výroku můžeme jistě souhlasit. I přes četné snahy o „reformu“ školství, ve smyslu odbourání memorování poznatků a upřednostňování schopnosti je vyhledat, umění prosadit vlastní názor a užití logiky, se výchova, ve smyslu etiky, stále nedostává do popředí zájmů. Ba naopak, mám pocit, že prosazování individuality žáka je na úkor jeho „mravního vybavení“. Má slova potvrzuje i fakt, že žáci a studenti o takový „nadstandard“ nestojí. Schlegelová ve svém článku charakterizuje současný stav na školách jako: ubývání touhy po skutečném poznání zušlechťujícím lidského ducha, obecná brutalizace mezilidských vztahů mezi žáky, ztráta elementárního smyslu pro slušnost, solidaritu, ohleduplnost, sebeovládání, mizení základních projevů empatie a obětavého osobního nasazení ve prospěch druhých.³⁶

4.9 Skupiny a subkultury

Dospívající si během dospívání musí utvořit svou vlastní osobní identitu. Hlavním prostředkem tohoto hledání vlastního já má být vrstevnická skupina, jež se na prahu dospělosti stane nejvýznamnější referenční skupinou, zastíňující svým vlivem všechny ostatní skupiny, včetně původní rodiny.

Pro rizikovou mládež z dysfunkčních rodin je vrstevnická skupina důležitější než pro mladé lidi vyrůstající v rodinách, jež dětem poskytují přiměřenou míru podpory a vedle toho

---

³⁴ MATOUŠEK, O., KROFTOVÁ, A., 1998

³⁵ ŠTECHOVÁ, M., NEUMANN J., s. 254

³⁶ SCHLEGELOVÁ, J., 2008

jim přiměřeně vytyčují meze dovoleného chování.³⁷ Důvod nalézáme v tom, že v každém člověku je přirozená potřeba někam patřit, být akceptován. Jestliže dítě nenachází dostatek pevných vazeb ve svém rodinném prostředí, substituuje je pevným, avšak mnohdy jednostranným, vztahem k partě. Její normy a hodnoty přijímá za své bez menších pochybností, a to i v případě, že se jsou zcela v rozporu s normami společnosti.

Kriminalita mládeže je páchána velmi často v partách čili v neformálních vrstevnických skupinách. Ty vznikají nejčastěji vydělením ze skupin formálních, nejčastěji je tvoří spolužáci ze škol, učilišť, svěřenci stejných docházkových a pobytových zařízení pro rizikovou mládež. Tyto skupiny se buď úplně vymknou běžným mechanismům sociální kontroly, vytvoří si vlastní hodnotové preference a chovají se vysoce autonomně.³⁸ Navíc, jak se říká, ve skupině je síla. Vzájemná provokace vede k páchání trestných činů, které by byly pro jednotlivce sami o sobě zcela nepřijatelné.

Některé party jsou ke své kriminální činnosti přivedeny tím, že tráví čas v hernách a na diskotékách a záhy se jim na tento způsob života přestane dostávat prostředků. Začnou si je opatřovat drobnými krádežemi, jež pak přerůstají v organizované, plánované akce. Jiné party pak vede ke kriminalitě nuda. Pro toto bych hledala vysvětlení v současném způsobu konzumace života, kdy mladistvým chybí dostatek fantazie pro hledání zábavy. Očekávají její přísun z vnějšku, bez zapojení vlastní aktivity. Jestliže se ale už extáze z adrenalinových sportů nedostaví či chybí finanční prostředky, vezme se za vděk jiným „finančně nenákladným“ druhem zábavy, která se ovšem často pohybuje na hraně zákona.

V případě kriminálních part se téměř nikdy nesetkáme s důvodem kriminálního jednání existenční nouze. To znamená, že v partách se nekrade „pro přežití“. Výjimku tvoří party narkomanů, které kradou, aby měli na potřebnou dávku drog, která je „vrátí do života“. V takových případech jde ale parta obvykle stranou a každý jedná sám za sebe. „Absták přátelství nezná!“

Neuvědomovaným motivem páchání kriminální činnosti v partě bývá často snaha předvést se před kamarády jako „správněj tvrd'ák“. Může se stát, že drobná či větší krádež je součástí iniciačního procesu pro přijetí do party. Jako důkaz vlastní hodnoty před „kamarády“ někteří jedinci jsou schopni spáchat dokonce i znásilnění.

---

³⁷ MATOUŠEK, O., KROFTOVÁ, A., 1998

³⁸ MATOUŠEK, O., KROFTOVÁ, A., 1998

Nevětším problémem je, že již vzniklé delikventní gangy jsou téměř neovlivnitelné zvenčí. Na území České republiky není četnost těchto gangů vysoká jako např. v USA, mnohdy zůstávají neodhalené, ale přesto je jejich působení pro vyšetřovatele trestných činů zřejmé.

4.10 Společnost

Krocení nevázaného mládí, usnadnění přechodu do stavu plné dospělosti obstarávala odjakživa společnost svými normami, rituály a institucemi. Společnost našeho kulturního okruhu poskytuje ve srovnání se společnostmi staršími či jinými relativně málo opory pro zdárný průběh dospívání. Moderní společnost nemá jasně dané obecné hodnoty a normy. Svět je konzumnější, chybí mu emoční základ. Ve společnosti neexistují žádné dobré vzory, která by mládež dostatečně zaujaly.

*Novotný odůvodňuje tím, že: „Většina kdysi tak funkčních, různorodých a mnohvrstevnatých, estetických, duchovních, kulturních, společenských a mnoha dalších civilizačních norem, hodnot a ideálů, byla z komerčních důvodů znatelně devalvována, bagatelizována nebo dokonce masově odbourávána a u některých sociálních skupin zcela zničena.“*³⁹ Navíc mládež má v moderní společnosti k dispozici málo přitažlivých alternativ ke svodům snadno dostupných drog, hracích automatů, televizního a filmového násilí.

Millerová ve svém článku se vyjadřuje: *„Lze se obávat, že určitá úroveň kriminality mezi dětmi se může stát společensky akceptovaným jevem. Asociální chování a porušování zákonů se stane normou.“*⁴⁰ Já sama sdílím její obavu z rezignace společnosti na kriminalitu mládeže. Už dnes spatřujeme, že některé případy kriminality už nikoho nevzrušují. V Praze dojde během jediné noci k odcizení až třiceti osobních automobilů. Ještě před dvaceti lety bychom z toho byli v šoku. Dnes už to přijímáme jako fakt. Jestliže půjdete na policii nahlásit i ztrátu vašeho vozidla, budete maximálně upozorněni na to, že šance nalezení je zhruba pětiprocentní, větší pátrací akci neočekávejte. Prostě je tomu tak. Stejně tak bychom ale mohli za dvacet let říkat, že ta parta dětí už zase vykradla deset bytů během jednoho dne, a nikoho z nás to nepřekvapí. Jestliže se totiž ve společnosti nějaký jev vyskytuje až příliš často, společnost si zvykne a rezignuje na možnost změny a nápravy. Nebuďme ale příliš skeptičtí, problém kriminality mládeže ještě zdaleka nedosahuje rozměrů krádeží automobilů v Praze. Ještě stále je dostatek času a prostoru se touto problematikou zabývat. A naštěstí mnoho odborníků tak činí.

---

³⁹ NOVOTNÝ, P., 2006, s. 25

⁴⁰ MÜLLEROVÁ, L., 2001/02

Ale zpět k vlivu společnosti na kriminalitu mládeže. Zajímavý poznatek uvádí ve své práci Matoušek a Kroftová: „*Bohatství země je jednou z podmínek vysoké úrovně kriminality mládeže- jen bohaté společnosti mohou připustit existenci dlouhého období dospívání. V chudých společnostech děti musí okamžitě, jakmile jsou toho schopny, začít pracovat, aby jejich rodiny i ony samy přežily. Celková kriminalita je tedy v chudých zemích nižší než v zemích bohatých.*“⁴¹

V našich podmínkách bychom mohli tento poznatek posunout na úroveň jednotlivých regionů a měst. Největší dynamika v růstu kriminality mají velká města, v nichž bohatství neznámá jen stabilitu, ale také výzvu a příležitost pro páchaní trestné činnosti. Na venkově a v malých obcích, jsou vztahy mezi občany bližší, tzv. každý zná každého, je tedy větší riziko odhalení a kriminalita, a to nejen mládeže, je výrazně nižší.

S dalším poznatkem přichází Novotný: „*Téměř zmizeli věřící lidé, což je jednoznačně nepříznivý fakt ve vztahu k proviňování, protože víra téměř automaticky navozuje pocit identity s bližními, ovlivňuje superego a citelně tak zabraňuje morálním pokleskům.*“⁴² S tím však já částečně nesouhlasím. O pozitivním vlivu víry na morálku nelze pochybovat, nesdílím však názor, že „věřící lidé téměř zmizeli“. Podle průzkumů sice poklesl počet lidí, kteří se hlásí k některé z velkých státem uznávaných náboženských institucí. To však neodpovídá míře náboženskosti (religiozity) ve společnosti. Mnoho lidí přiznává, že „věří v něco přesahujícího“, obávají se však nějakého oficiálního označení. „*Spiritualita nenáboženská, resp. nezávislá na náboženství, zahrnuje určitou hodnotovou orientaci, systém hodnot, který úzce souvisí se systémem mravních norem. V našem sociokulturním okruhu jde- jak známo- o hodnoty a normy, které se vžily pod vlivem křesťanství, ale také evropského osvícenství, na něj navazujícího moderního liberalismu a individualismu i pod vlivem současného „importu“ z Orientu.*“⁴³ Nechci se zde pouštět do žádných teologických úvah, protože podstatný je nyní samotný pocit existence onoho metafyzického. Jestliže před „tím“ (ať už to označujeme jakkoli) budeme cítit respekt a pokoru a budeme v tom duchu vychovávat naše děti, nemůžeme udělat chybu. A jestliže dobře znějící slova jako je ctnost, čest, poctivost, tolerance, pravdomluvnost, soucit, velkomyslnost, sebeobětování, spolehlivost a odpovědnost neztratí pro nás na významu, pak si lze gratulovat. Učinili jsme první krok ke snížení kriminality mládeže, a to u našich vlastních dětí.

---

⁴¹ MATOUŠEK, O., KROFTOVÁ, A., 1998, s. 95

⁴² NOVOTNÝ, P., 2006, s. 27

⁴³ ŘÍČAN, P., 2006, s. 125

Závěrem si dovolím shrnout vliv společnosti na kriminalitu mládeže do lehce ironického přísloví „Kde hřeší staří, tam se mladí učí špatnému.“

4.11 Násilí jako zábava

Vážným rizikovým faktorem je vystavení dětí násilí za účelem zábavy, jako např. v televizi, filmu, počítačových hrách a jiných zdrojích. Násilí je stále brutálnější a méně realistické. Pro dítě se násilí stává přijatelným a účinným nástrojem řešení konfliktů. Děti se učí nebrat ohled na pocity jiných. Násilí je prostředkem k úspěchu, který se netrestá.

Mediální násilí působí na dítě ve čtyřech oblastech:

- Negativně působí na citové vnímání násilí. Z dlouhodobého hlediska přestávají brutální scény dítě zneklidňovat. Aby tyto scény dosáhly stejného efektu, musí se brutalita neustále zvyšovat.
- Vytváří pocit očekávání násilí. Pro ty, kdo sledují mediální násilí, se svět stává nebezpečným a násilí očekávají.
- Násilí v médiích je divákovi prezentováno bez skutečných následků. Děti nevidí hrůzy a zničující následky násilí na obětech a rodinách. Pachatelé násilí jsou prezentováni jako úspěšní a sympatičtí.
- Vybízí k násilí jako způsobu řešení konfliktů.⁴⁴

V současné době se veliké oblibě u dětí těší počítačové hry s tematikou násilí. Ty jim umožňují dopouštět se těch nejbrutálnějších činů, jako např. roztrhat člověka na kusy. V nejvíce oblíbených hrách se děti učí postřílet desítky nepřátel. V současné době se ukazuje, že prostřednictvím těchto her se děti učí, jak zabíjet.

Čas, který věnují děti a dospívající sledování televize, je v průměru delší než všechny jiné mimoškolní činnosti, jimž se věnují. A navíc sledování televize má ve vyspělých zemích stále vzestupný trend.⁴⁵

U sledování některých televizních pořadů vysledovali Matoušek a Kroftová jisté trendy:

„ *Mezi negativní jevy shledaných v pořadech některých televizních stanic patří:*

- *samoúčelné zobrazování násilí a jeho zlehčování,*
- *vulgární zobrazování sexu a lidského těla snižující lidskou důstojnost,*

---

⁴⁴ ŠIŠKA, J., 1999

⁴⁵ MATOUŠEK, O., KROFTOVÁ, A., 1998

- agresivita zaměřená proti některým náboženským, politickým, sociálním, etnickým či jiným skupinám,
- špatný příklad pro děti a mladistvé ohrožující jejich psychický, morální a sociální vývoj.⁴⁶

Škodlivé účinky na děti a mládež může mít jak násilí fiktivní, tak naturalisticky popisované násilí skutečné, tak i nejasná hranice mezi tím, co se opravdu stalo a co nadsadili pro větší účinnost autoři pořadu. Za normálních okolností má dítě již ve středním školním věku schopnost distancovat se od předváděného násilí a zaujímat k němu kritický postoj. Tato kritičnost se však dá vhodným druhem zábavného podání scén s násilím oslabovat. Upřednostňování pořadů předvádějících násilí ve věku osmi let předikuje vyšší počet zadržení a odsouzení za násilné trestné činy ve věku třiceti let.“⁴⁷

Mediální násilí podle těchto autorů posiluje agresivitu u všech dětí a u všech lidí posiluje pocit, že svět je nebezpečným místem. Kromě toho oslabuje citlivost na násilí, s nímž se člověk setkává v reálném světě. A posledním faktem zůstává, že pro delikventní partu je mediální násilí nevyčerpatelnou studnicí inspirativního materiálu pro způsob a možnosti páchání trestných činů.

4.12 Přístup ke zbraním

Posledním faktorem je přístup ke zbraním. Tento problém se zatím příliš nedotýká mládeže v České republice, ale ve světě a to především v USA, jsou dnes nejnebezpečnějším podpurným prostředkem kriminality. V Americe jsou miliony kusů zbraní dostupné téměř každému. Americká ústava občanům zaručuje právo držet zbraň pro vlastní potřebu.⁴⁸

Zbraně lákají mnoho teenagerů, protože se zbraní mají pocit moci a důležitosti. Mají k nim pozitivní vztah, neboť je znají, z televize filmů a z počítačových her. Děti se zbraní setkávají již v útlém věku a učí se ji obdivovat. To mě přivádí na myšlenku, zda je vhodné dávat dětem hračky v podobě zbraní. Možná, že kdybychom všechny ty pistole, děla, meče apod. nekupovali a namísto toho, je před nebezpečím zbraní varovali, děti by si k nim mohly vybudovat jistý respekt a odstup. Ale na druhou stranu, kontaktu s těmito „chlapskými záležitostmi“ nezabráníme. Mezi kamarády to budou stále nejoblíbenější prostředky ke společné zábavě. Nejlépe zde zní asi doporučení: všeho s mírou.

⁴⁶ MATOUŠEK, O., KROFTOVÁ, A., 1998, s. 103

⁴⁷ MATOUŠEK, O., KROFTOVÁ, A., 1998, s. 104

⁴⁸ ŠÍŠKA, J., 1999

5 STRUKTURA KRIMINALITY MLÁDEŽE

Trestná činnost dětí a mladistvých se v mnoha ohledech liší od trestné činnosti starších věkových skupin, a to jak strukturou, četností výskytu, motivací způsoby provedení trestných činů tak i osobnostními charakteristikami pachatelů.

Trestná činnost dětí a mladistvých se velmi těžko zjišťuje, prokazuje a postihuje.

5.1 Skladba trestné činnosti

Z analýzy skladby trestné činnosti, které se nezletilí nejčastěji dopouštějí, kterou uvádí ve svém článku Marešová (2000), vyplývá:

- U dívek do 15 let výrazně převažují krádeže a obvykle s nimi spojené trestné činy poškozování cizí věci, porušování domovní svobody a trestný čin loupeže. U mladistvých dívek je pak nejčastěji evidovaným trestným činem krádež a u části mladistvých zlodějek i poškozování cizí věci a porušování domovní svobody. Dále jsou pro ně charakteristické trestné činy křivého obvinění a křivé výpovědi, padělání a pozměňování veřejných listin, podvody, loupeže a porušování tzv. drogových zákonů, stále častěji i výtržnictví. Přesto i u nezletilých dívek se výrazně zvyšuje počet pachatelek mladších 15 let než mladistvých. Dalším závažným zjištěním je to, že i trestná činnost dívek je často doprovázena neadekvátním užitím násilí, že jejich násilné útoky často směřují proti bezbranným: mladším dětem, děvčatům, seniorům a nejsou výjimkou případy, kdy končí vážným zraněním oběti.
- U pachatelů chlapců do 15 let a mladistvých jsou nejčastějším trestným činem majetkové trestné činy, konkrétně krádeže, včetně krádeží vloupáním. Následují násilné trestné činy: loupeže, úmyslné ublížení na zdraví. Další je výtržnictví, vydírání, též křivá výpověď a křivé obvinění, padělání a pozměňování veřejné listiny, podvod. Dále pytláctví (příčemž škoda přesahuje 2000 Kč), nedovolené ozbrojování, nedovolená výroba a držení omamných a psychotropních látek atd., násilí proti skupině obyvatel a proti jednotlivci, šíření poplašné zprávy.⁴⁹

---

⁴⁹ MAREŠOVÁ, A., 2000

Z policejních statistik dále vyplývá, že podíl dětí mezi nezletilými pachateli trestných činů se stále zvyšuje. Stálý podíl mezi pachateli do 18 let věku tak zaujímají pachatelé, kteří dle našeho zákona nejsou trestně odpovědní, tj. děti do věku 15 let.⁵⁰

Dětské gangy, podobné těm, co se vyskytují v některých městech Evropy a především pak Spojených státech, u nás zatím nenalezneme. Party složené z mladistvých, případně i dětí, jež se zaměřují na krádeže a vloupání, se ale objevují i v našich městech.

Zvláště v případě dětí z prvního stupně základní školy je samozřejmě potřeba hledat bezprostřední negativní vliv, který dítě motivuje k protiprávnímu jednání. V podstatě jde jen o dvě skupiny osob: rodinní příslušníci a party. Mnohdy jsou krádeže dětí nemalým zdrojem financí pro ně, nebo dokonce nezanedbatelným příjmem do rodinného rozpočtu. Návodné jednání zaměřené na páčání trestné činnosti je záležitostí některých minorit. V republice se nachází řada národnostních menšin: například Albánci, Bulhaři, Romové, Rumuni atd. Zvláště v případě bulharské populace dlouhodobě přetrvává to, že k nám dovážejí děti z jejich země právě za účelem páčání majetkové kriminality. Jde zejména o organizované krádeže v hypermarketech nebo dopravních prostředcích. Za tyto „služby“ dostávají děti menší podíly na zisku nebo jsou obdarovány hračkou, sladkostmi apod. Někdy je k trestné činnosti nutí pod pohružkou.⁵¹

„Znepokojujícím jevem je existence extremistických skupin, které se projevují agresivně a které demonstrují rasistické názory veřejně. Členy extremistických skupin jsou obvykle mladí, nevyzrálí jedinci ve věku 15-24 let, inklinující ke zjednodušenému a okamžitému řešení problémů a nepříznivých životních situací.“⁵²

K charakteristickým znakům mladistvých delikventů patří nezdrženlivost, agresivita, egocentrismus a superoptimismus (představa mladistvého, že nebude nikdy dopaden). Poměrně často se vyskytují sklony ke lhaní a účelovému jednání ve snaze podpořit vlastní sebevědomí a identitu. Zároveň se projevuje nižší tolerance k chování druhých lidí. Nejednoznačné, několikavýznamové chování u nich vyvolává agresi.⁵³

Každým rokem stoupá počet trestných činů pod vlivem alkoholu nebo některých toxikománií. Množí se projevy patologického hráčství, dětské prostituce, zvyšuje se účast dětí na pornoprodukcí.⁵⁴

---

⁵⁰ MAREŠOVÁ, A., 2000

⁵¹ SMOLA, ZD., 2007

⁵² ŠOTOLOVÁ, E., 1999, s. 40

⁵³ PETRIŠČOVÁ, A., 2007

⁵⁴ ZOUBKOVÁ, I., 2002. s. 33

Majetková trestná činnost se v poměru k ostatním druhům kriminality pohybuje zhruba kolem tří čtvrtin. Pokud jde o další kategorie trestné činnosti, došlo také k jejich snížení, byť mírnému. Dá se tedy říci, že v podstatě se děti a mládež dopouštějí zhruba stejného množství deliktů – nesmíme totiž také zapomenout na to, že se počty nezletilých a mladistvých v se snížily.⁵⁵ „Jedním z nejrizikovějších regionů, kde naopak dochází i ke zvýšení počtu deliktů spáchaných mladistvými, je Severomoravský kraj, zvláště pak Ostravsko.“⁵⁶

Obecně musíme však říci, že vyšetřování trestné činnosti mládeže nepatří u běžných policistů k nejatraktivnějším. Tento negativní přístup může být mimo jiné vysvětlován i tím, že někteří policisté při zjišťování trestných činů, z jejichž spáchání jsou důvodně podezřelí nezletilí pachatelé, nejeví přílišnou vyšetřovací aktivitu: jednak policisté jsou často demotivováni dalším průběhem řízení s pachatelem, jednak čas strávený takovým relativně „neplodným“ vyšetřováním lze mnohem úspěšněji využít proti pachatelům nebezpečnějších trestných činů, kde nehrozí odložení objasněných případů pro nízký věk pachatele.⁵⁷

Samostatnou kapitolu je latentní trestná činnost mládeže a její sociálně patologické jednání, jako je prostituování, fetování, žebrání, verbální rasistické útoky, vandalismus, jejichž podíl se neustále zvyšuje, kterým se ale moje práce nevěnuje.

5.2 Druhy trestné činnosti mládeže

Podle policejní statistiky z roku 2008 jsou druhy trestné činnosti mládeže tyto:

Násilná kriminalita:

- vydírání,
- úmyslné ublížení na zdraví,
- loupeže,
- omezování osobní svobody,
- porušování domovní svobody,
- vražda,
- rvačky,
- nebezpečné vyhrožování.

Majetková kriminalita:

---

⁵⁵ SMOLA, Z., 2007, s. 12

⁵⁶ ZOUBKOVÁ, I., 2002

⁵⁷ MAREŠOVÁ, A., 2000

- krádeže aut,
- krádeže věcí z aut,
- krádeže vloupáním do obchodů, restaurací, škol,
- krádeže domácího zvířectva,
- krádeže kapesní,
- krádeže jízdních kol,
- krádeže vloupáním do bytů,
- krádeže vloupáním do víkendových chat,
- krádeže v bytech,
- podvod,
- neoprávněné užívání cizí věci,
- poškozování cizí věci.

Mravnostní kriminalita:

- pohlavní zneužívání,
- znásilnění,
- kuplířství.

Hospodářská kriminalita:

- zpronevěra,
- neoprávněné držení platební karty,
- porušení autorského práva.

Další: výtržnictví, sprejerství, šíření toxikománie, požáry, maření výkonu úředního rozhodnutí, šíření poplašné zprávy, hanobení národnosti a rasy, podpora a propagace hnutí.⁵⁸

5.2.1 Majetková kriminalita

„Nejčastějším druhem kriminality je majetková trestná činnost, děti a mládež nevyjímaje. Již několik let ale policejní statistiky vypovídají o tom, že došlo k podstatnému snížení i této oblasti nezákonného chování v kategoriích dětí a mládeže. Nesmíme však zapomenout na to, že v roce 2002 došlo k novelizaci trestního zákoníku, kde se u krádeže hranice mezi

---

⁵⁸ <http://www.policie.cz/clanek/statisticke-prehledy-kriminality-725362.aspx>

přestupkem a trestným činem posunula od dvou na pět tisíc korun. Jasně to dokazuje i to, že zatímco pokleslo množství trestných činů, významně narostlo množství přestupků.“⁵⁹

Děti se nejvíce dopouštějí krádeží věcí z aut a krádeží kapesních. Souvisí to i s touhou stále mladších dětí vlastnit módní, drahé oblečení a věci po zvýšení vlastní prestiže a vyrovnat se tak za každou cenu vrstevníkům ze sociálně silnějších rodin, kteří běžně takové předměty mají. Mladiství nejčastěji kradou motorová vozidla a věci z aut.

Motivem majetkové trestné činnosti je převážně zisk. Poškození majetku sprejery a mladými vandaly ve dvojicích a skupinách má na celkové majetkové kriminalitě sice menší podíl, ale způsobuje vysoké majetkové škody a mnohdy poškozuje i umělecké hodnoty.

Majetkové kriminality se velmi často dopouštějí patologičtí hráči – gambleři. Společenská nebezpečnost hráčské vášně (závislosti) je především v tom, že k jejímu provozování jsou nezbytné stále větší částky peněz. Mladí gambleři si je opatřují nejrůznějšími způsoby. Nejdříve do své záliby vkládají peníze ze svého kapesného, prodávají své osobní věci a postupně hazardní hru financují z peněz získaných krádežemi, podvody i násilnou kriminalitou v rodině a později mimo rodinu. Představa výhry je zvláště pro děti tak lákavá, že odmítají respektovat skutečnost, že peněžní vklad hráčů do hry musí několikanásobně převyšovat možný zisk provozovatelů automatů.⁶⁰

5.2.2 Násilná trestná činnost

Zvláště závažnou oblastí je pochopitelně násilná trestná činnost. V určitých oblastech a u některých závažných případech, vzrostla jejich brutalita a intenzita s jakou jsou činy páčány.⁶¹ Bezesporu je to zapříčiněno i nárůstem agresivity dětí a mladistvých, která je patrná i v jednání žáků vůči jejich pedagogům. Zatímco fyzické útoky na pedagogy patří mezi zcela výjimečné případy, slovní napadání učitelů je stále častější, a to dnes už nejen ve velkých městech.

Dále dochází k nárůstu násilných útoků, které mnohdy končí až smrtí oběti.

5.2.3 Mravnostní trestná činnost

Sem patří :

---

⁵⁹ SMOLA, Zd., 2007, s. 12

⁶⁰ ZOUBKOVÁ, I., 2002

⁶¹ Nепublikovaný rozhovor č. 1

- „*Trestné činy zasahující do svobody v rozhodování v pohlavních vztazích. Tj. trestné činy znásilnění a některé formy pohlavního zneužívání.*
- *Trestné činy ohrožující mravní vývoj mládeže. Tj. trestné činy pohlavního zneužívání, ohrožování mravnosti a ohrožování mravní výchovy mládeže.*
- *Trestné činy zasahující do dobrých mravů v pohlavních vztazích. Tj. kuplířství, soulož mezi příbuznými a obchodování se ženami.“*⁶²

Typické pro tuto skupinu trestných činů je věk pachatele i oběti věk kolem 16 let. Nejvíce zastoupeným trestným činem v této kategorii je pohlavní zneužívání. U tohoto způsobu páčání obvykle postrádáme násilí. K pohlavnímu styku obvykle dochází po vzájemné dohodě, časté jsou případy, kdy aktérem činu je dívka- následně oběť, která je mladší 15 let. Dalším typickým znakem je obvykle citová vazba mezi pachatelem a obětí – tzv. první lásky. Často bývá též přítomen alkohol, který potlačuje bariéry vztahu.⁶³

5.2.4 Drogová kriminalita

Zhruba od poloviny devadesátých let je u nás otevřena drogová scéna. Dostupnost drog se zvyšuje, zájem o drogy stoupá, posunuje se do mladších ročníků a všechny věkové skupiny vykazují vyšší podíl uživatelů. Samo užívání drog v České republice není kriminalizováno. Kriminalizováno je (od roku 1998) přechovávání omamné látky, psychotropní látky nebo jedu v množství větším než malém. Přesto jsou stále mladiství trestně stíháni pro skutkovou podstatu šíření toxikomanie (§188a) především mezi svými vrstevníky. Největší poptávka je po produktech kanabisu. Mezi uživateli drog existují odlišné typy. Většina dětí a mladistvých je zkouší ze zvědavosti a po několika experimentech přestává. Jiní v užívání pokračují příležitostně, nejčastěji víkendově na diskotékách, kde je nejvíce oblíbená taneční droga extáze. Někteří mladí v užívání pokračují dále, dostávají se k pervitinu, heroinu a kokainu. I mezi dětmi však stoupá i počet prvokonzumentů pervitinu a heroinu. Tyto drogy podstatně a rychleji zvyšují riziko drogové závislosti. V tom je také shledáváno větší nebezpečí nealkoholových drog oproti u nás stále nejvíce rozšířené a bagatelizované droze – alkoholu. Zákaz podávání i prodávání alkoholu dětem do 18 je zcela běžně porušován.⁶⁴

---

⁶² CHMELÍK, J., 2003, s.19

⁶³ CHMELÍK, J., 2003

⁶⁴ ZOUBKOVÁ, I., 2002

5.3 Specifické znaky trestné činnosti mládeže

Způsob páchaní trestné činnosti mládeže je věkem pachatelů výrazně determinován. Jeho psychickým a somatickým vývojem, vlastnostmi a zkušenostmi. V tomto směru mezi dospělými a mladistvými pachateli se projevují určité zvláštnosti, ke kterým zejména patří:

- Výběr předmětu útoku je určován jiným hodnotovým systémem, než u dospělých.
- Trestná činnost je častěji páchána se spolupachateli a ve skupině.
- Příprava trestné činnosti je nedokonalá, obvykle schází prvek plánování, častá je i nedostatečná příprava vhodných nástrojů ke spáchání trestného činu.
- Chování mladistvých pachatelů se vyznačuje neúměrnou tvrdostí, která se projevuje devastací, ničením předmětů a znehodnocením zařízení.
- Konání mladistvých pachatelů je poznamenáno nedostatkem vědomostí a schopností při překonání překážek, mnohdy je použito neúměrných prostředků k dosažení cíle.
- Na páchaní trestné činnosti mladistvých má značný vliv alkohol, případně jiná návyková látka, která zvyšuje agresivitu, nekoordinovanost pohybů a podporuje nepřiměřené reakce na vnější podněty.
- Mladiství pachatelé jednájí více emotivně než rozumově, trestná činnost je páchaná ve většině případů živelně pod vlivem momentální situace.
- Při opakování trestné činnosti se vyskytují specifické znaky z předcházející trestné činnosti.
- Při získávání alibi se mladiství pachatelé orientují na osoby ze skupiny, do níž patří.
- O přípravě, ale i o spáchání trestné činnosti se pachatelé rádi svěřují členům své skupiny.
- Pachatelé často odcizují předměty, které momentálně potřebují, nebo které se jim vzhledem k věku líbí (např. auta, videa, motorky, rádia, oblečení, zbraně, nože, alkohol, cigarety...).
- Věci získané trestnou činností skupinou mladistvých jsou velmi brzy rozděleny mezi její členy. Při rozdělování je patrná hierarchie ve skupině a podíl na spáchané trestné činnosti. Finanční prostředky se zpravidla utrácejí ve skupině.

- Některé znaky způsobu spáchání trestné činnosti vyplývají ze somatických znaků pachatele, např. se snižující se objasněností jednotlivých typů trestných činů se zvyšuje podíl dětských a mladistvých pachatelů.⁶⁵

5.4 Typické anamnézy nezletilých a mladistvých provinilců

„Tyto nejpodstatnější a nejtypičtější anamnestické charakteristiky byly získány z pětisetčlenného vzorku nezletilých a mladistvých svěřenců z konkrétního výchovného ústavu pro děti a mládež v Severočeském kraji. Byly sbírány a sumarizovány patnáct let.

- *Delikvent bývá nechtěným anebo od počátku nemilovaným, zanedbávaným či citově deprivovaným dítětem (53%),*
- *pochází z rozvrácené nebo jinak sociálně nefunkční rodiny (57%),*
- *od raného věku býval nadměrně, nespravedlivě nebo naopak nedostatečně trestán (57%),*
- *byl vystaven tlaku nadměrné či naopak nedostatečné výchovy (65%),*
- *vykazuje nadprůměrně agresivní tendence, a to nejen vůči vnějšku, ale někdy i vůči sobě- tendence k sebepoškozování i k sebevraždě (55%),*
- *je podprůměrně inteligentní (59%),*
- *není schopen účinné sebekontroly, zpětná vazba (svědomí), mravní brzdy a korektivní rozhodovací procesy spolehlivě nefungují, delikvent si jich nebývá vědom (52%),*
- *v rodinné anamnéze byl konstatován alkoholismus alespoň jednoho rodičů, případně pokus o sebevraždu některého z nich, psychiatrické problémy otce nebo matky, alespoň jeden z rodičů byl přinejmenším jedenkrát ve výkonu trestu (63%),*
- *obtížně uzavírá trvalejší emoční vztahy, vykazuje poruchy komunikace a kooperace (60%),*
- *je disharmonickou osobností, projevuje znaky lehké mozkové dysfunkce, nadprůměrně vysoký neuroticismus zejména v dimenzi silné extraverze (73%),*
- *neprožívá pocity viny po provinění, neprojevuje soucit, trest, jenž mu byl uložen, chápe nikoli jako podnět k sebekorekci, ale spíše jako pomstu či odvetu (61%),*
- *touží po bezpracném životě, po dobrodružství, po přímočarém uspokojení všech svých přání a potřeb (82%),*

---

⁶⁵ MÜHLPACHR, P., 2002

- je mužského pohlaví (87%),
- pokračuje v delikventním jednání nejpozději do tří let po propuštění z převýchovného zařízení v 15 nebo 18 letech (61%).⁶⁶

5.5 Psychologie delikvence

Novotný (2002) vychází z toho, že na počátku kriminální kariéry vždy stojí množství drobných provinění: *„Podněty k prvnímu proviňování se totiž nikdy nerodí z významných pohnutek, ale zprvu ze zcela malých, mnohdy nepostřehnutelných a zdánlivě naprosto bezvýznamných maličkostí, jakými jsou například strach komunikovat či kooperovat, neochota o něco poprosit, za něco poděkovat či nezištně pomoci potřebným, dále z neschopnosti vyjádřit vděk, lítost, soucit či omluvu, z absence potřeby prokázat vstřícnost, spolehlivost, souměrnost, což následně vede k potřebě lhát či jinak švindlovat, případně jednat agresivně.“*⁶⁷

Mnozí začínají s proviňováním nebo i se zločiny údajně jen proto, že k tomu byli nepříznivými životními okolnostmi přinuceni - třeba emočním, hmotným, sociálním nedostatkem, přesvědčením o nespravedlnosti, vlastním silným citovým pohnutím či dokonce emočním výbuchem, nebo byli údajně pokoušeni a pak svedeni zkušenějšími pachateli, případně pak byli hnáni touhou po pomstě. Často už jen pocit bolestné odlišnosti přivede v mnoha případech doposud bezúhonného jedince doslova automaticky k proviňování.

Proviňujeme se vůči jiným mimo jiné proto, že se něčeho bojíme nebo se cítíme slabí, opuštění, nemilovaní, opovrhovaní, bezmocní, bezcenní, zbyteční a bezvýznamní, a nedokážeme se obdobných pocitů zbavit jinak než při proviňování. Proviňujeme se rovněž v případech, když takzvaně nikam nepatříme.⁶⁸

Autorky Lanyadoová a Horneová (2005) přidávají, že: *„Delikventi svou činností nalézají způsob, jak se zbavit napětí prostřednictvím různých projektivních mechanismů a vystavují ty druhé přesně těm pocitům hněvu, strachu a zmatku, které sami cítí jako nesnesitelné. Delikventní čin má za cíl napadnout a vyvést z míry ty, které dotyčný považuje za odpovědné za jeho těžkosti. Ve skutečnosti je veden svým vlastním smyslem pro spravedlnost – delikvent*

⁶⁶ NOVOTNÝ, P., 2006, s. 40

⁶⁷ NOVOTNÝ, P., 2006, s. 4

⁶⁸ NOVOTNÝ, P., 2006

se cítí povzbuzován, aby si vzal, co mu podle něho náleží, a aby podváděl a páchal násilí na těch, o nichž je přesvědčen, že ho okradli a zneužili ho.“⁶⁹

Já sama sdílím tento názor se všemi citovanými autory a dodávám, že u pachatelů trestných činů může být jedním z motivů touha po bezpečí. Jestliže jedinec prochází neklidným životním obdobím, může mít pocit ohrožení a svou agresí chce demonstrovat svoji sílu a bránit si své „území“, které představuje jeho soukromí.

„Roste-li nespokojenost jedince vůči vnějšku, pak to většinou znamená, že není spokojen sám se svým nitrem- se svou vnitřní podobou a potažmo se svým životem či údělem, ale přitom nemá schopnost, chuť či odvalu změnit se uvnitř poctivým způsobem. Pak ovšem potřebuje vnějšího nepřítele, kterého dokáže obvinít ze své vlastní neschopnosti a na němž se případně s chutí a se zadostiučiněním proviňuje.“⁷⁰

Nezapomínejme tedy, že: *„První podněty k proviňování pocházejí někdy ze zbytečných střetů vlastní spokojenosti s vlastní nespokojeností, když totiž například nedokážeme postřehnout, že máme objektivní důvod být šťastní, a nesmyslně se rozhodneme k páchání protispolečenských skutků, zvolíme chybný životní směr.“⁷¹*

---

⁶⁹ LANYADOOVÁ, M., HORNEOVÁ, A., 2005, s. 409

⁷⁰ NOVOTNÝ, P., 2006, s. 10

⁷¹ NOVOTNÝ, P., 2006, s. 8

6 VÝVOJ KRIMINALITY DĚTÍ A MLADISTVÝCH

Počátky kriminální statistiky na území České a slovenské republiky sahají do 18. století. Historie evidence kriminality měla původně na zřeteli převážně výkaz agendy trestních soudů a teprve ve druhé řadě statistická data o zločinnost.

Speciální kriminální statistika se vyvíjela postupně. Na konci 18. století soudy počaly sestavovat výkazy o pohybu zločinnosti a o průběhu trestního řízení. Od roku 1882 začala být pozornost věnována i vlastní kriminální statistice.

Kriminalita mládeže, registrovaná orgány činnými v trestním řízení byla v Československu v systematických statistických řadách evidovaná od šedesátých let dvacátého století. Od té doby bylo zaznamenáno několik vln vzestupu, první větší vlna od roku 1963 do roku 1971, druhá na přelomu osmdesátých let.

V osmdesátých letech byla kriminalita mládeže v České republice poměrně stabilní, a to jak v počtu objasněných skutků, kterých se dopustila mládež (děti a mladiství páchali zhruba 20 000 skutků ročně), tak v jejich asi patnáctiprocentním podílu na celkové kriminalitě. Průměrně bylo ročně registrováno 9 000 pachatelů ve věku do 18 let. Z toho 6 000 mladistvých a 3 000 dětí. Podíl pachatelů do 18 let činil 15 % všech pachatelů.⁷²

„V devadesátých letech docházelo k postupnému narůstání kriminality a nárůst kriminality spáchané mládeží byl ještě výraznější. Kriminalita mládeže stoupla jak v procentuálním podílu z 15 % na 30 % podílu na objasněné kriminalitě, tak i v absolutních číslech. Každý pátý objasněný kriminální skutek byl spáchán mládeží do osmnácti let. Ročně v průměru stoupl počet spáchaných skutků z 20 000 skutků na 30 000 skutků ročně. Z toho v průměru na 20 000 trestných činů spáchali mladiství a 10 000 činů jinak trestných spáchaly děti. I v počtu registrovaných nejmladších pachatelů došlo v devadesátých letech k nárůstu jak v absolutních číslech, tak i v procentuálním podílu na všech pachatelích.“⁷³

Podle údajů institutu pro kriminologii a sociální prevenci se počet stíhaných mladistvých od roku 1990 radikálně zvyšoval – od roku 1990 do roku 1994 se jejich počet ztrojnásobil, kulminoval v roce 1994, od té doby mírně poklesl.

Nesmíme zapomenout, že v roce 1994 došlo ke zvýšení hranice majetkové škody odlišující trestný čin od korespondujícího přestupku z 1000 Kč na 2000 Kč, což by mohlo zapříčinit nižší počet spáchaných trestných činů v oblasti majetkové kriminality, avšak pokles nebyl tak výrazný. Další zvýšení hranice majetkové škody nastalo roku 2002 na 5000 Kč.

---

⁷² ZOUBKOVÁ, I., 2002

⁷³ ZOUBKOVÁ, I., 2002, s. 19

Během prvního desetiletí 21. století docházelo postupně ke snižování trestné činnosti, jak celkové, tak i kriminality mládeže. Výjimkou byl rok 2007, kdy došlo k mírnému nárůstu. A to hlavně v oblasti mravnostní a hospodářské trestné činnosti.

Z policejních statistik dále vyplývá, že podíl dětí mezi nezletilými pachateli trestných činů se stále zvyšuje. Stálý podíl mezi pachateli do 18 let věku tak zaujímají pachatelé, kteří dle našeho zákona nejsou trestně odpovědní, tj. děti do věku 15 let.

Jedním z nejrizikovějších regionů, kde naopak dochází i ke zvýšení počtu deliktů spáchaných mladistvými, je Severomoravský kraj, zvláště pak Ostravsko.⁷⁴

Majetková trestná činnost se v poměru k ostatním druhům kriminality pohybuje zhruba kolem tří čtvrtin. Pokud jde o další kategorie trestné činnosti, došlo také k jejich snížení, byť mírnému. Dá se tedy říci, že v podstatě se děti a mládež dopouštějí zhruba stejného množství deliktů – nesmíme totiž také zapomenout na to, že se počty nezletilých a mladistvých v se snížily.

Kriminalita mládeže je převážně záležitostí chlapců, děvčata se trestné činnosti dopouštějí mnohem méně (1:20) a méně často za použití násilí. Páchají především podvody, krádeže a kriminalitu ve spojení s drogami a prostitutí.⁷⁵

6.1 Záležitost chlapců?

Statistiky uvádějí, že 85% až 90% dětských a mladistvých pachatelů je mužského pohlaví. Ale i v této oblasti můžeme pozorovat stále se více projevující trend „feminizace“.

Lze se již setkat se skupinami specializujícími se na vykrádání aut složenými jen z dívek, přičemž vloupání do aut provádějí profesionálním způsobem.⁷⁶

U dívek výrazně převažují krádeže a obvykle s nimi spojené trestné činy poškozování cizí věci, porušování domovní svobody a trestný čin loupeže. U mladistvých dívek je pak nejčastěji evidovaným trestným činem krádež a u části mladistvých zlodějek i poškozování cizí věci a porušování domovní svobody. Dále jsou pro ně charakteristické trestné činy křivého obvinění a křivé výpovědi, padělání a pozměňování veřejných listin, podvody, loupeže a porušování tzv. drogových zákonů, stále častěji i výtržnictví.

---

⁷⁴ ZOUBKOVÁ, I., 2002

⁷⁵ ZOUBKOVÁ, I., 2002

⁷⁶ MAREŠOVÁ, A., 2000

I u dívek se výrazně zvyšuje počet pachatelek mladších 15 let než mladistvých. Dalším závažným zjištěním je to, že i trestná činnost dívek je často doprovázena neadekvátním užitím násilí, že jejich násilné útoky často směřují proti bezbranným: mladším dětem, děvčatům, seniorům a nejsou výjimkou případy, kdy končí vážným zraněním oběti.

Další oblastí se stále se zvyšujícím počtem účastnic dívek je oblast **prostituce**. Prostituce však u nás není trestným činem. Nebudeme se jí tedy podrobně zabývat, snad jen několik informací pro zajímavost. *„Nemůže za ni být trestány ani prostitutka, ani její zákazník. Prostituci je možno postihovat pouze nepřímo. Mohou být trestány za kuplířství, příživnictví nebo porušování pracovní kázně. Také se mohou dostat do konfliktu se zákonem za ohrožování pohlavní nemocí. Denní počet prostituujících osob se odhaduje na 6 300. průměrný denní výdělek prostitutky je odhadován na 2 500 Kč., množství finančních prostředků, které jsou vydělávány prostitucí, se pohybuje kolem 5 749 000 Kč.“*⁷⁷

6.2 Motivace

*„Pro pachatele je typická nezdrženlivost a důraz na neodkladné uspokojení aktuálně pociťované potřeby, mívají sníženou odolnost k frustraci (a tou by pro ně byl i pouhý odklad). Mnohdy jde o cíle společensky akceptované, kterých ovšem dosahují nepříjemnými kriminálními prostředky.“*⁷⁸

Motivace může být podmíněna spotřebním způsobem života, touhou po rychlém obohacení, snahou vést nákladný způsob života. Chceme vyniknout mezi kamarády, a ten kdo nosí značkové oblečení, pyšní se drahým mobilním telefonem, ten už je přece „někdo“. Před ním by měli mít ostatní respekt. O pomíjivosti materiálního bohatství vůči duchovnímu se pak mnozí brzy přesvědčí.

Dalším typem motivace může být snaha oslnit okolí. Oslnit chceme partnera, kamarády, nebo celou populaci- chceme tzv. šokovat.

Tomuto druhu motivace bývá blízký důvod pro páchaní trestné činnosti, snaha revoltovat, vzepřít se vůli rodičů nebo společnosti. Tento způsob motivace označme třeba „na truc“.

Dále může být motivací touha být součástí nějaké party, kde je spáchání trestného činu povinností pro přijetí.

---

⁷⁷ CHMELÍK, J., 2003, s. 62

⁷⁸ VÁGNEROVÁ, M., 2004, s. 812

Často bývá za motivaci označována touha „něco si dokázat“. Jak ale zjistíme, že tento důvod nebývá tak jednoznačný. Ve všech případech nalezneme za oním „si“ zcela jiné osoby. Občas je však motivací trestného činu skutečně touha po vlastním sebepotvrzení. Důkazem vlastního bytí. *„Kriminální jednání může být v některých případech chápáno jako prostředek seberealizace, potvrzuje takovému člověku, že má určité schopnosti, i když z obecného hlediska nejsou pozitivně hodnoceny. Přináší mu vzrušení a tak uspokojuje jeho potřebu silných zážitků.“*⁷⁹

Dalším postmoderním druhem motivace může být nuda. „Když není co dělat, proč nezkusit třeba krást.“ Prožitek euforie z úspěchu je pak posilujícím faktorem.

V neposlední řadě je motivací existenciální nutnost. „Kradu, abychom měli doma o jíst.“

Všechny druhy motivace mají něco společného. Nedostatek vypěstovaných zábran a slabé rozlišování mezi „dobrem“ a „zlem“.

6.3 Recidiva

Vysoký je podíl nezletilých, kteří se dopustili dvou, tří i více skutků. Tento podíl je u nich vyšší než u dospělých pachatelů. Třetina trestné činnosti dětí a mladistvých je registrována jako opakovaná, a to i vícekrát. Opět se převážně jedná o trestné činy majetkové povahy. I tam, kde jsou nezletilí stíháni za jeden skutek, často se jedná o více útoků.

Vysvětlení nám podává Novotný: *„První závažnější a přitom neodhalené proviňování vede velice často k dalšímu, případně ještě troufalejšímu proviňování. Pocit odlišnosti, jenž byl ještě více umocněn konkrétním důkazem o vlastním provinění, navodí často dojem, že cesta zpět už nevede a že pouze v dalším provinění lze hledat východisko na cestě životem.“*⁸⁰

Z celkového počtu recidivujících pachatelů představují děti do 15 let téměř 10 %.⁸¹

Velkým problémem a současně příčinou časté kriminální recidivy je vliv některého z výchovných zařízení nebo věznice během výkonu trestu odnětí svobody. Bohužel, stále pobyt v některém z nápravných zařízení má na mnohé vliv, který vede k většímu nasazení v budování kriminální kariéry, než k jeho skutečnému napravení. Kolektiv kriminálnků posiluje atmosféru utrpení, křivdy a závisti. Často se v takovém ústavu vytvoří subkultura, která zbrojí proti všemu a proti všem. Dobrý ilustrační příklad nám podává film režiséra Hynka Bočana Pastřák.

---

⁷⁹ VÁGNEROVÁ, M., 2004, s. 812

⁸⁰ NOVOTNÝ, P., 2006, s. 10

⁸¹ MAREŠOVÁ, A., 2000

Novotný to formuluje tak, že recidivistova nesmírná osamocenost a osamělost je sama o sobě silnou a stabilní pobídkou k dalšímu proviňování, když mu už na ničem nezáleží a když mu pouze jiní kriminálníci nebo spoluvězni poskytují pocit sdílení a vzájemnosti.⁸²

Velmi motivující pro recidivu bývá i skutečnost, že trest uložený za spáchání trestné činnosti se některým pachatelům může zdát velice nízký.

6.4 Kriminalita Romů

Na celkové kriminalitě mládeže na území České republiky je stále vysoké procentuální zastoupení kriminality páchané romskou mládeží. Drobných krádeží, převážně kapesních se především dopouštějí děti Romů z podnětu svých rodičů, protože ještě nejsou trestně odpovědné. Zhruba polovina z nich však v páchání trestné činnosti pokračuje v mladistvém i dospělém věku. Romská mládež páchá především kriminalitu majetkovou, ale častěji než majoritní mládež také násilnou a mravnostní kriminalitu. Z násilné kriminality převažují loupeže, z mravnostní kriminality kuplířství.⁸³

„Celkově nízký sociální status (komunikační bariéry, nízké vzdělání, nezaměstnanost a menší uplatnění na trhu práce, horší zdravotní stav) i diskriminační přístup majority ve svém důsledku působí jako potenciální kriminogenní faktor. Část romské mládeže rezignovala i na své tradiční hodnoty.“⁸⁴

Z jiného hlediska se pak na romskou menšinu dívá Novotný, podle něj je romská populace submisivnější než populace česká. Je podstatně skromnější, emotivnější a vděčnější za vstřícnost, umí se více a všestranněji radovat ze života, nejraději žije přítomným okamžikem, takže nehromadí zbytečné zásoby, nebojí se budoucnosti ani smrti v té míře jako populace česká, nesvazuje se obtížnými pravidly, staletými předsudky, takzvanými hodnotami, kulturností ani životními cíli, minimalizuje obecná tabu, je protkána těsnými, silnými a hřejivými rodinnými pouty a není natolik zneurotizovaná jako populace česká.⁸⁵

Závěrem lze shrnout že, romská menšina by měla být pro českou většinu v určitém směru inspirativní. Lpění na hmotném světě nás okrádá o uvědomování si skutečně podstatných událostí našeho života. Romská populace si byla, a v některých oblastech stále je, lépe vědoma pozemské pomíjivosti a oblast mezilidských a hlavně rodinných a vztahů je někde

---

⁸² NOVOTNÝ, P., 2006

⁸³ ZOUBKOVÁ, J., 2002

⁸⁴ ZOUBKOVÁ, I., 2002, s. 30

⁸⁵ NOVOTNÝ, P., 2006

ještě prioritou. Ale na druhou stranu vidíme, že ona „uvědomělost“ nás neochrání před elementárními potřebami našeho života. Jejich uspokojení pak právě u romské populace mnohdy vede ke kriminalitě. Nejlepší cesta je zase ta střední, zavést vyváženost a soulad mezi duchovní a materiální sférou v našich zájmech.

7 HRANICE TRESTNÍ ODPOVĚDNOSTI

„Trestní zákon z roku 1950 posunul dolní hranici odpovědnosti za všechny trestné činy ze 14 let na 15 let a tento stav trvá dosud. Dovršením 15 let však nevzniká trestní odpovědnost v plném rozsahu jako u pachatelů dospělých. Pro osoby mladistvé (osoby, které dovršily 15 let a nepřekročily 18 let) je s ohledem na jejich zvláštní ochranu garantován trestním právem speciální právní režim jejich viny a trestání.“⁸⁶

Trend stálého snižování věku trestní odpovědnosti je stále aktuální. Se skutky, kterými se musí zabývat policie, se občas setkáváme už u dětí z první druhé třídy. Prakticky vždy jde o drobné krádeže. Pokud hned v počátku nedojde ze strany společnosti k jednání a není nalezeno adekvátní řešení, kterým se tomuto kriminálnímu jednání zamezí, může dítě začít brát své protiprávní chování jako normu.⁸⁷

Již několikrát se v našem státě uvažovalo o snížení věku hranice trestní odpovědnosti, a to alespoň o rok, tedy na čtrnáct let. Tato úvaha si získala mnoho příznivců i odpůrců. Ze strany příznivců nejčastěji zaznívá argument, že osoba ve věku čtrnácti let si je téměř vždy dobře vědoma svého protiprávního jednání. *„Od snížení hranice trestní odpovědnosti můžeme očekávat, že se mládež, která páchá trestnou činností, dříve dostane pod vliv odborné péče, která ji ochrání před delikventním jednáním a hlubším narušením osobnosti ve vývojovém období, kdy je ještě poměrně velká naděje na úspěšné výchovné působení.“⁸⁸*

Odpůrci argumentují, že uvěznění čtrnáctiletých dětí by vedlo k prohlubování jejich kriminalizace. Věznění a tresty vůbec chápou jen jako „zlo“. Doporučují uplatnění především preventivních opatření, vylučují sankcionování.

Řešení této otázky je velice problematické. Laická veřejnost obvykle souhlasí se snížením hranice trestní odpovědnosti a to z důvodu, že: „už ve čtrnácti přece ví, co dělá!“ Tento názor je silně rozšířen, ale podle mě vyplývá z neinformovanosti a zpráv médií. Na veřejnost se dostávají jen zprávy o krutostech násilných činů spáchaných dětmi, nikoli však o důsledcích pobytu v nápravném zařízení. Málokdo dokáže posoudit skutečný vliv výkonu trestu (a to zejména pobyt ve věznici) na psychiku čtrnáctiletého dítěte. Ale výzkumy hovoří jasně tak, že třetina trestné činnosti dětí a mladistvých je registrována jako opakovaná, a to i vícekrát.

---

⁸⁶ ŠOTOLOVÁ, E., 1999, s. 40

⁸⁷ SMOLA, ZD., 2007

⁸⁸ HOLOMEK, J., 2000, s. 16

Takže, mělo by zavírání dětí do věznic skutečně nějaký smysl a přineslo by užitek společnosti? Podle mého názoru by snížení hranice trestní odpovědnosti nic neřešilo, maximálně zvýšení počtu mladistvých ve výkonu trestu odnětí svobody. Mnohem větší pozornost si podle mě zaslouží prevence kriminality než její následné postihy.

V Evropě je v jednotlivých zemích praxe rozdílná. Většinou se hranice trestní odpovědnosti pohybuje kolem 14-15 roku, ale například Velká Británie, kde je kriminalita nejvyšší v Evropě, má hranici stanovenou na 10 let.

Od sedmi let jsou děti trestně odpovědné například v Honkongu, Singapuru, Zimbabwe a ve Švýcarsku. Od osmi let jsou děti trestně odpovědné ve Skotsku a na Bermudách, od devíti na Maltě a v Uruguayi, od desíti v Malajsii, na Novém Zélandu, od jedenácti let v Turecku, od 12 let v Kanadě, Izraeli, na Kypru, v Nizozemí a Řecku, od 13 roků ve Francii...⁸⁹

---

⁸⁹ NOVOTNÝ, P., 2006, s. 11

8 TRESTNÍ STÍHÁNÍ

Základním dokumentem pro trestní stíhání dětí a mladistvých je Zákon číslo 218 o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže z roku 2003. v následujících několika kapitolách z něj budeme často čerpat.

Trestní právo vždy zohledňovalo v trestním řízení nízký věk a nezkušenost účastníků, delikvence mládeže byla téměř vždy posuzována jinak než trestná činnost dospělých, a to právě s ohledem na nízký věk pachatelů a s ním související nezralost osobnosti a nedostatek vlastních životních zkušeností.

„Základním problémem trestní politiky je:

- *Hledání optimální hranice, do kdy lze tuto specifičnost uplatňovat.*
- *Vymezování hranice věkových podskupin, do kterých lze mládež dále rozdělovat podle stupně vývoje osobnosti a schopnosti uvědomit si nebezpečnost (kriminální charakter) svého jednání.*
- *Hledání, jaký má mít ohled na nízký věk, nezralost a nezkušenost.*
- *Hledání optimálních způsobů jejich vykonávání.“⁹⁰*

8.1 Věková kategorie dětí

„Zákon o soudnictví ve věcech mládeže se k nezletilým pachatelům staví vstřícně. Ti se totiž nedopouštějí trestných činů ale páchají provinění.“⁹¹

Podle interních pokynů policie ČR lze děti předvolat na policii k podání vysvětlení prostřednictvím zákonného zástupce, orgánu sociálně-právní ochrany nebo školy.

Náležitosti výslechu jsou stanoveny trestním řádem. Výslech je nutno vést tak, aby jej nebylo nutné opakovat. Přítomna musí být vždy třetí osoba, nejlépe orgán sociálně-právní ochrany.

Pokud výsledky šetření ukazují, že se skutku, který vykazuje znaky trestného činu, dopustila osoba mladší patnácti let, policejní orgán věc usnesením odloží podle trestního řádu.

V této souvislosti je často diskutována otázka kdo, a v jakém rozsahu, má odpovědnost za škodu způsobenou trestně neodpovědným dítětem. Nezletilý odpovídá za škodu jím způsobenou pokud je schopen ovládnout své jednání a posoudit jeho následky. Společně a nerozdílně s ním odpovídá, kdo je povinen vykonávat nad ním dohled. Čili odpovědnost za

---

⁹⁰ MEREŠOVÁ, A., 2000, s. 295

⁹¹ DOUBRAVA, L., 2008, s. 12

činnosti nezletilých mají nést ti, kdo nad ním mají povinnost dohledu. Výchovná opatření, ukládaná ve správním řízení, jsou napomenutí, dohled a omezení.

Napomenutí je nejmírnějším výchovným opatřením. Napomenuto může být jednak samotné dítě, jeho rodiče i třetí osoby, které narušují řádnou výchovu dítěte.

Dohled nad nezletilým může být nařízen, jestliže se napomenutí mívá účinkem, nebo jde o závažnější poruchy v chování dítěte nebo jeho rodičů. Dohled je prováděn za součinnosti školy a občanských sdružení v místě bydliště nebo na pracovišti. Důvody, pro něž dochází nejčastěji ke stanovení dohledu nad dítětem jsou záškoláctví, drobné krádeže, útěky, agresivní chování vůči rodičům, učitelům a spolužákům.

Omezení má zabránit škodlivým vlivům na výchovu dítěte. Může se jednat například o zákaz návštěv fotbalových utkání, videoher apod.

Soudy však mohou v řízení o nezletilých dětech zasáhnout i výrazněji, a to omezením nebo zbavením rodiče jejich rodičovské zodpovědnosti. Rodičovských práv může soud zbavit rodiče tehdy, jestliže užije dítě ke spáchání trestného činu.

Za jiná výchovná opatření lze také považovat odebrání dětí z rodiny a umístění ve výchově jiné fyzické osoby než rodiče nebo v pěstounské péči. Ústavní výchova se pak nařizuje dítěti, jehož výchova je již vážně ohrožena nebo vážně narušena. U nejzávažnějších činností dětí nastává uložení ochranné výchovy.⁹²

8.2 Věková kategorie mladistvých

Mladistvý delikvent, jeho osoba, osobnost a jeho kriminální čin, je nejčastěji posuzován ze tří hlavních úhlů:

- Zda delikventní jednání mladistvého je výsledkem především jeho individuálních zvláštností (včetně genetického vybavení) nebo výsledkem sociálního působení (rodiny, užšího či širšího sociálního okolí).
- Zda se jeho osobnost a jeho projevy výrazně odlišují od společenského normálu, standardu-tj. zda kriminální čin je vyústěním určitého způsobu života mladistvého delikventa, jež je v souladu s vlastnostmi jeho osobnosti, avšak samotný způsob života je výrazně odlišný od způsobu společností propagovaného, či zda je výrazným vybočením z jeho jinak společensky přijatelného chování, v rozporu s vlastnostmi jeho osobnosti.

---

⁹² ZOUBKOVÁ, I., 2002

- Zda lze ovlivnit jeho další život (především jeho osobnost a její projevy) tak, aby se delikventní jednání již neopakovalo, příp. výrazně snížilo riziko jeho opakování -tj. zda lze zabránit recidivě jeho kriminálního jednání.⁹³

Trestní řád klade důraz na povinnou obhajobu mladistvých.

Do vazby smí být mladistvý vzat jen nelze-li jej zajistit jiným způsobem. Přednost před vazbou má např. opatření rodičů nebo umístění mladistvého v diagnostickém nebo výchovném ústavu pro mládež. *„Zákon zpřísnil podmínky, za kterých může být mladistvý pachatel vzat do vazby. Délka doby vazebního stíhání je nyní stanovena do hranice dvou měsíců(u zvlášť závažných provinění až šest měsíců).“*⁹⁴

Od roku 2003 platí zákon o soudnictví ve věcech mládeže. Ten přinesl některé zásadní změny: Zejména snahu zapojovat mladistvé do různých výchovně nápravných programů, které realizuje probační a mediační služba. Zákon také zapovídá zveřejňovat jakákoli osobní data pachatele trestného činu pod osmnáct let vedoucí k jeho identifikaci, včetně jeho podoby. Smyslem této právní úpravy je umožnit i trestně zodpovědným osobám, aby se po nápravě svého protiprávního jednání zapojily do společnosti bez jakékoli stigmatizace. Soudní jednání jsou neveřejná, také se dokonce nezveřejňuje výsledek soudního řízení.⁹⁵

Nutným důsledkem je ale také to, že obec nebo škola, kde se takto společností hájený pachatel vyskytuje, nemusí mít ani nejmenší tušení, že jde o někoho, kdo již vyloupil třeba řadu automobilů nebo někoho fyzicky napadl.⁹⁶

Cíle speciálních přístupů při zacházení s mladými delikventy je: především zabránit jim v opakování delikventního jednání, příp. přerušit negativní sociální vývoj většiny mladých delikventů.⁹⁷

---

⁹³ MÜHLPACHR, P., 2002

⁹⁴ DOUBRAVA, L., 2008, s. 12

⁹⁵ Zákon č. 218 o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže. par. 52-54

⁹⁶ SMOLA, ZD., 2007

⁹⁷ MAREŠOVÁ, A., 2000

9 TREST

Trest je jedním ze základních výchovných prostředků. Jejichž cílem je vytyčit pro jedince normy sociálního chování a jednání pro určitou společnost standardní a vymezit hranice, za kterými je určité jednání hodnoceno jako společensky nepřijatelné, hranice, jejichž překročení je společností sankcionováno.

„Trest je třeba vypočítat nikoli z funkce zločinu, nýbrž z možnosti jeho opakování. Nezaměřovat se na minulý přestupek, ale na budoucí porušení pořádku. Působit tak, aby zločinec nemohl mít ani chuť zločin opakovat, ani možnost, že by jej někdo následoval.“⁹⁸

Novotný se k trestu staví tak, že podněty k provinování vycházejí převážně z hlubších pater psychiky, takže v podstatě bývá neúčinné ovlivňování provinilců logickými argumenty, hrozbami, klasickou výchovou (metoda cukru a biče), psychickým či fyzickým násilím, dlouhodobými tresty nebo izolací. Paradoxně patří právě v tomto případě na hrubý pytel velmi jemná záplata, kterou představují například pozitivní emoční vlivy, pozitivní sociální zkušenost, odpuštění, promyšlené odhalování a ladění provinilcova niterného potenciálu, pěstování osobnostní košatosti, soucitu, vciťování, akceptace jiných, souznění, zdůrazňování a využívání kladných rysů atd.⁹⁹ Novotného teorie považuji za možnou, ale příliš idealistickou. Tak jako všude se snažím vyhybat jakékoli generalizaci, a tak si nemyslím, že by se dal tento způsob sankcionování užívat vždy a všude. Tento způsob vyžaduje vysokou obezřetnost a náročnost na „vykonavatele“ takového trestu. Navíc se obávám setrvávajícího nezájmu o práci v tomto sektoru a především její nekvalifikovanosti.

Shrňme tedy, že zájem společnosti je zaměřen na to, aby si mladý člověk našel v budoucnosti uplatnění, aby ho trestní stíhání po psychické stránce co nejméně zatížilo stresovalo a také ho odradilo od páčání další protiprávní činnosti. A tomu by se měly všechny způsoby trestu přizpůsobit.

„... trestat nikoli méně, nýbrž lépe, trestat možná s menší přísností, avšak proto, aby se trestalo s větší univerzálností a nutností, vpravít moc trestat hlouběji do těla společnosti.“¹⁰⁰

---

⁹⁸ FOUCAULT, M., 2000, s.145

⁹⁹ NOVOTNÝ, P., 2006

¹⁰⁰ FOUCAULT, M., 2000, s.131

9.1 Jaké tresty čekají na mladé delikventy?

Mladistvému lze uložit pouze tato opatření:

- výchovná opatření,
- ochranná opatření a
- trestní opatření.

„Těmi nejměkčími jsou výchovná opatření. Jedná se například o dohled probačního úředníka, který pravidelně sleduje chování mladistvého a způsob, jakým je vychováván. Dále do této skupiny patří probační programy, které schvaluje ministr spravedlnosti. Jedná se o vzdělávací, terapeutické a psychologické a další vhodné programy pro trestanou mládež. Pod tato nejměkčí opatření patří i tzv. výchovné povinnosti. To znamená, že mladistvý musí bydlet s rodiči nebo s jiným dospělým odpovědným za jeho výchovu, musí zaplatit přiměřenou peněžní částku jako náhradu škody nebo musí vykonat společensky prospěšnou činnost, a to samozřejmě ve svém volném čase. Zároveň jsou mladistvému zakázány navštěvovat určité akce, scházet se s určitými osobami, užívat návykové látky nebo se jakkoli účastnit hazardu.

V případě, že výchovná opatření selžou, nebo se jedná o závažnější trestný čin, může soud využít takzvaných ochranných opatření. Těmi nejčastěji jsou ochranná léčení, zabránění věcí ale především ochranná výchova, která se vykonává ve výchovných zařízeních.

Poslední skupinou, kterou uvádí zákon, jsou trestní opatření. Mezi ně patří zejména obecně prospěšné práce, peněžité opatření, zákaz činnosti, vyhoštění a podmíněné i nepodmíněné odnětí svobody, a to v rozsahu jednoho roku až pěti let.¹⁰¹

Trest **obecně prospěšných prací** spočívá ve výkonu určité soudem stanovené pracovní povinnosti, kterou musí pachatel splnit osobně, bezplatně a ve svém volném čase do jednoho roku ode dne, kdy soud nařídil výkon trestu. Trest obecně prospěšné práce lze uložit pachateli za trestný čin, jehož horní hranice nepřevyšuje 5 let.. Rozsah hodin je od 50 hodin až do 400 hodin. Tento trest se ukládá převážně za méně závažné majetkové delikty.

Trest **odnětí svobody** je u mladistvých oproti dospělým modifikován. Trestní sazba odnětí svobody stanovené v zákoně se u mladistvých snižuje na polovinu, přičemž horní hranice trestní sazby nesmí převyšovat 5 let a dolní hranice 1 rok.

Podmíněné odsouzení je u nás v soudní praxi tradičně využíváno nejčastěji. Podmíněně lze odložit výkon trestu odnětí svobody nepřevyšující dva roky. Předpokladem je, že se

---

¹⁰¹ Zákon č. 218 o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže. par. 10-24

odsouzený bude během zkušební doby chovat řádně a vyhoví uloženým podmínkám (např. zákazu požívat alkoholické nápoje). Rozmezí zkušební doby je jeden rok až tři léta.

Propadnutí věci lze mladistvým uložit vždy, je-li v souladu s výchovným účelem trestu.

Vyhoštění lze uložit jen mladistvému, který není občanem České republiky.

Peněžitý trest je vázán na podmínku, aby byl mladistvý výdělečně činný. Rozsah výměru je obecně stanoven ode 2 000 do 5 mil. Kč.

Zákaz činnosti lze uložit mladistvému pouze není-li na překážku jeho přípravě na povolání a nejvýše na dobu 5 let.

Upustit od potrestání mladistvého soud může:

1. mladistvý spáchal provinění ve stavu vyvolaném duševní poruchou a soud pro mládež má za to, že ochranné léčení, které zároveň ukládá, zajistí nápravu mladistvého lépe než trestní opatření, nebo
2. je vůči němu užito ochranné nebo výchovné opatření a k dosažení účelu tohoto zákona není třeba uložit trestní opatření.¹⁰²

V praxi je od potrestání upuštěno v průměru u každého desátého mladistvého.¹⁰³

V posledních patnácti letech došlo v našem právním řádu k přijetí dvou opatření, která představují odklon od klasického trestního řízení. Jde o institut podmíněného zastavení trestního stíhání (1993) a o institut narovnání (1995).

Podmíněné zastavení trestního stíhání lze provést jak v řízení před soudem, tak již v přípravném řízení. Jeho podstatou je dočasně zastavit probíhající trestní stíhání s tím, že vyhoví-li obviněný určeným podmínkám (např. k činu se dozná, nahradí způsobenou škodu, vyhoví stanoveným omezením) po zkušební dobu (6-24 měsíců), bude jeho trestní stíhání zastaveno definitivně.¹⁰⁴

Narovnání je druhým typem odklonu, o jehož schválení rozhoduje soud, pokud obviněný vyhoví stanoveným podmínkám (např. k činu se dozná, uhradí poškozenému škodu, složí na účet soudu peněžní částku určenou konkrétnímu adresátovi k obecně prospěšným účelům). V institutu narovnání vystupuje do popředí zájem na tom, aby sám pachatel důsledně odčinil všechny škodlivé následky způsobeném poškozenému trestným činem. Tento zájem je preferován před zájmem na trestním postihu pachatele. Účinky trestní represe jsou zde nahrazeny povinností pachatele k dalšímu majetkovému plnění pro obecně prospěšné účely nad rámec způsobené škody. Narovnání však především plní funkci restituce narušených

---

¹⁰² Zákon č. 218 o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže. par. 12

¹⁰³ ZOUBKOVÁ, I., 2002

¹⁰⁴ ZOUBKOVÁ, I., 2002

vztahů pachatele a oběti trestného činu. K výhodám tohoto řešení také patří rychlost. Narovnání obvykle netrvá déle než několik měsíců, kdežto postup běžnou soudní cestou i déle než rok.¹⁰⁵

9.1.1 Probační a mediační služba

Probace je termín pocházející z latiny a lze jej chápat jako zkoušku, resp. dohled. Probace obsahuje prvky sociální, psychologické a pedagogické pomoci a poradenství. Obsah probačního dohledu nad obviněným (odsouzeným) je pojímán jako pomoc a kontrola. Pomoc, aby snáze překonal obtíže rodinného, sociálního i právního charakteru. Kontrola, aby vedl řádný život a plnil soudem stanovená omezení a povinnosti.

Termín mediace je odvozen od latinského medium (střed), přičemž přeneseně označuje zprostředkování. V poslední době se jednotlicího názvu mediace používá jako zprostředkování alternativního řešení sporu nestrannou třetí osobou (mediátorem).

V České republice je od 1. 1. 2001 v účinnosti zákon o probační a mediační službě (č. 257/2000 Sb.). zákon probací chápe organizování a vykonávání dohledu nad obviněným, obžalovaným nebo odsouzeným, kontrolu výkonu trestů nespojených s odnětím svobody, dále individuální pomoc obviněnému a působení na něj, aby vedl řádný život. Mediace je pak zákonem pojata jako mimosoudní zprostředkování řešení sporu mezi obviněným a poškozeným. Při obvodních soudech působí probační a mediační služba. Tato státní instituce má posílit alternativní možnosti postihu pachatelů trestných činů a umožnit snížení počtu odsouzených k nepodmíněnému trestu odnětí svobody. Očekává se, že přispěje k zefektivnění a zrychlení trestního řízení, posílení terciární prevence trestné činnosti, ochraně a zohlednění oprávněných zájmů poškozených, motivování obviněných a odsouzených k aktivnímu přístupu při řešení následků trestné činnosti a úspore finančních prostředků vynakládaných především ve spojitosti s výkonem trestu odnětí svobody.¹⁰⁶

Konkrétní činnosti si představíme na projektu **Triangl**. Realizovaným **Občanským sdružením Salinger** od 30. 9. 1999 v Hradci Králové.

Cílem je prostřednictvím poskytovaných služeb institucí napomoci klientovi k sebeuvědomění nesprávného chování, nápravě škodlivých vzorců chování, které vedou k delikvenci, k narovnání rodinných vztahů a k alternativnímu řešení provinění.

---

¹⁰⁵ ZOUBKOVÁ, I., 2002

¹⁰⁶ ZOUBKOVÁ, I., 2002

Prostřednictvím úzké spolupráce řady institucí zvolit individuální přístup ke klientovi a prostřednictvím změny v chování a postojích předcházet sociálnímu vyloučení, které vyplývá z rizikového chování dítěte nebo mladistvého.

Cílová skupina

- mladiství a nezletilí pachatelé trestných činů z města Hradec Králové, jejichž osobnostní vývoj je oslaben nebo narušen různými faktory pocházejícími z kvality rodinného prostředí, sdílených sociálních skupin, rizikem používání náhražkových či závislostních typů chování nebo destruktivního uspořádání vnitřního systému hodnot,
- rodiče a rodinní příslušníci nezletilých pachatelů ,
- oběti trestných činů .

Principy poskytovaných služeb

- služby jsou poskytovány na základě sestavení individuálního plánu klienta
- klient a jeho rodina jsou vnímáni jako jedinečný celek se svými potřebami a problémy
- služby jsou poskytovány za účasti více institucí, jejich činnost na sebe navazuje a tvoří komplex poskytovaných služeb
- služby jsou poskytovány jako podpora při řešení klientova problému
- klient je vnímán jako rovnocenný partner při řešení svých problémů
- poskytované služby jsou koncipovány jako aktivní oboustranná spolupráce klienta a pracovníka

Popis služby

- individuální práce s klienty na pracovištích spolupracujících institucí, motivování klientů k zapojení se do služby
- souběžná práce s rodiči, s celou rodinou - postupně také na úrovni jednotlivých spolupracujících institucí
- nabídka zapojení do dalších služeb v organizaci - volnočasové kluby, individuální poradenství, možnost doučování
- doprovázení klienta v průběhu projednávání a řešení jeho protiprávního jednání, a to za asistence všech spolupracujících institucí
- individuální, skupinová nebo rodinná terapie pro klienty a jejich rodinné příslušníky v SVP Domino
- individuální sociálně-právní poradenství pro pachatele trestné činnosti a jejich rodinné příslušníky, pro oběti trestné činnosti a jejich rodinné příslušníky, pro pedagogické pracovníky

- besedy zaměřené na oblast trestního řízení a vyšetřování trestné činnosti osob mladších 18 let pro pracovníky s dětmi a mládeží

Průběh služby

K uzavírání dohody - kontraktu s klientem dochází na pracovištích jednotlivých spolupracujících institucí.

Klient se zapojuje do služby na základě dobrovolnosti - v některých případech je účast v programu nařízena soudem, ale i v tomto případě klient se zařazením sám souhlasí. Klient navštěvuje individuální psychosociální program, kde dochází k posilování jeho sebedůvěry, řešení krizové situace, situace celé rodiny, nalézání vhodných a nevhodných vzorců chování. Klient pravidelně navštěvuje všechny spolupracující instituce a na každém pracovišti, kam dochází, postupuje v práci spolu s pracovníkem dle kontraktu - plánu pomoci. Zástupci spolupracujících institucí - pracovišť se pravidelně schází na případových poradách, kde jsou do individuálních plánů klientů zaznamenávány aktuální informace na základě zpráv z jednotlivých pracovišť (v individuálním plánu klienta je zapsána přímá spolupráce s kurátorem pro mládež, probačním a medičním pracovníkem, socioterapeutem a psychologem) a řeší možnosti dalšího preventivního působení. Pokud klient pravidelně a aktivně spolupracuje se všemi zúčastněnými institucemi, situace v rodině se zlepšila a klient se nedopustil opakované trestné činnosti - tuto skutečnost odsouhlasí pracovní skupiny, je účast v programu s klientem ukončena.

Po ukončení účasti v programu Triangl je klientovi nabídnuta možnost využití dalších návazných služeb - možnost ambulantní péče v SVP Domino.

Pracovní tým služby Triangl je složen ze zástupců institucí, které s klientem pracují. Spolupracující instituce, se kterými jsou sepsány Smlouvy o spolupráci:

- Město Hradec Králové - oddělení SPOD
- SVP Domino Hradec Králové
- Probační a mediční služba, středisko v Hradci Králové

Úzká spolupráce dále probíhá s dalšími institucemi a odborníky: policie ČR - realizace besed a nabídka individuálního sociálně-právního poradenství, zástupci okresního státního zastupitelství a okresního soudu.¹⁰⁷

9.1.2 Ústavní výchova

Typy:

- diagnostické ústavy pro děti,
- diagnostické ústavy pro mládež,
- dětské výchovné ústavy,

---

¹⁰⁷ <http://www.salinger.cz/index.php?adr=Sluzby/Triangl/Triangl.php>

- dětské výchovné ústavy se zvýšenou péčí,
- výchovné ústavy pro mládež,
- výchovné ústavy pro mládež se zvýšenou výchovnou péčí.

V průměru je ústavní výchova ukládána celkem dvěma tisícům dětí ročně. Z toho pro jejich závadové chování je ústavní výchova ukládána zhruba 400 dětem do 15 let a 500 nad 15 let.

9.1.2.1 Diagnostický ústav pro děti

Je školské zařízení pro děti, u nichž se rozhoduje o dalším umístění do zařízení pro výkon ústavní nebo ochranné výchovy.

Diagnostický ústav přijímá děti a poskytuje jim péči jinak poskytovanou zákonnými zástupci dítěte, dětem s nařízenou ústavní výchovou, uloženou ochrannou výchovou nebo u nichž bylo nařízeno předběžné opatření (dle ustanovení zákona č. 383/2005 Sb., § 2, odst. 2, 3 a 4). Rovněž přijímá a poskytuje péči dětem, které nejsou občany ČR a splňují podmínky stanoveny dle § 2 odst. 2 a 3 zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně - právní ochraně dětí, ve znění zákona č. 272/2001 Sb.

Diagnostický ústav může poskytovat péči také dětem, o jejichž umístění v důsledku jejich poruch chování požádali zákonní zástupci dítěte, v souladu s § 16, odst. 1 až 5 zákona č. 109/2002 Sb. a zákona č. 383/2005 Sb.¹⁰⁸

Po skončení zhruba dvouměsíčního diagnostického pobytu jsou děti s nařízenou ústavní výchovou (nebo tam, kde se k nařízení schyluje) dle závěrů komplexní diagnostiky rozmístřovány do různých typů školských zařízení dané sítě pro výkon ústavní či ochranné výchovy. Jde o dětské domovy, dětské domovy se školou (dříve výchovné ústavy) či speciální školy internátní. I u dětí s předběžným opatřením, které je, či výhledově bude, ukončeno návratem do rodinného prostředí, jsou závěry celostního posuzování prospěšné. Většinou jsou rodiče o chování dítěte průběžně informováni a pracuje se s nimi tak, aby se zvýšila šance dítěte v rodině uspět i bez režimových opatření.

Pokud je vydáno předběžné opatření a soud během vymezené doby nerozhodne o nařízení ústavní či ochranné výchovy, je zde předpoklad zkvalitnění péče v rodinném prostředí a děti jsou po nabytí právní moci rozsudku umístěny zpět domů nebo k příbuzným, kteří jsou schopni se o ně dostatečně postarat. Možné je i svěření dětí do pěstounské péče.

Diagnostický pobyt v zařízení má zajistit co nejkomplexnější poznání individuální problematiky a dynamiky obtíží dítěte. Na základě průběžných poznatků během pobytu v DÚ a konečných závěrů je pak možno stanovit opatření vedoucí k nápravě stávající nevhodného

¹⁰⁸ http://www.ddu.cz/index.php?option=com_content&task=view&id=5&Itemid=6

chování či celkové situace dítěte. Za tímto účelem je důležitá syntéza pohledu pedagogů, psychologů, psychiatrů či sexuologů, etopedů, sociální pracovníce, informací z rodiny, popř. od dalších spolupracujících institucí. Zároveň probíhá komplexní sociální šetření situace v rodině apod.

V komunitě diagnostického ústavu je s každým zařazeným dítětem je pracováno dle jeho individuálních potřeb, převážně v rámci vrstevnických skupin. Během pobytu nejde pouze o diagnostiku. Započíná zde základní nasměrování terapeutické péče o dítě, popř. celou rodinu, které pak pokračuje po jeho návratu do rodiny či po umístění do následného zařízení. Odborný tým diagnostického ústavu poskytuje každému dítěti podpůrnou a terapeutickou péči a vzdělání.¹⁰⁹

9.1.2.2 Výchovný ústav

Jedno z nejdůležitějších rozhodnutí je nesporně co nejvhodnější umístění nezletilého. Mravní narušenost jednotlivců vykazuje v době nařízené ústavní výchovy různý stupeň, různou hloubku. Rozličné bývají i její příčiny, osobnostní charakteristika, věk, předběžné vzdělání jedinců atd. Tyto okolnosti vyvolávají potřebu diferenciací, rozmisťování chovanců do různých typů školských zařízení, v nichž ústavní výchova probíhá.

Každý výchovný ústav má sestaven vlastní vnitřní řád, který navazuje na organizační řád a vymezuje specifika činnosti v tomto zařízení pro výkon ústavní výchovy. Hlavní náplní činnosti výchovného ústavu je tedy výchova a vzdělávání obtížně vychovatelných dětí a úprava poruch chování a učení. Cílem práce pedagogů je reedukace a resocializace dětí s narušenými sociálními vztahy a výchovně léčebné působení¹¹⁰

„Klientela ve výchovných ústavech je nejenom agresivnější a anetičtější, ale většinou také sociálně zdatnější, uvědomující si svá práva (již ne ale tak své povinnosti) a více sebevědomá. Má větší nároky na stravu, na oblečení a mezilidské vztahy.“¹¹¹

Pracovníci výchovných ústavů poukazují na nevhodnost umístování pachatelů vysoce závažných trestných činů (zabití, úmyslné ublížení na zdraví) mezi méně narušené jedince.

9.1.3 Ochranná výchova

Obvykle se ukládá dítěti ve věku od 12 do 15 let, které spáchalo čin, za který je možné uložení výjimečného trestu. Pomineme-li trestné činy proti republice, trestné činy proti

¹⁰⁹ http://www.dud.cz/du_dobri.html

¹¹⁰ <http://vyhovny-ustav.sweb.cz/>

¹¹¹ PILAŘ, J., 1998, s. 3

lidskosti a trestné činy vojenské, jedná se u dětí o trestný čin vraždy a obecného ohrožení. V průměru je v České republice ukládáno do 10 ochranných výchov v průběhu u jednoho roku.

Ochranná i ústavní výchova je vykonávána ve stejných výchovných zařízeních ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy.

Ochranná výchova může být uložena i mladistvému, ale v praxi je to prováděno jen sporadicky.

Ochranná výchova trvá dokud to vyžaduje její účel, nejdéle do 18, resp. 19 let. Tímto účelem by mělo být odstranění, popř. alespoň omezení možnosti vzniku dalších, pro společnost nebezpečných následků zanedbané výchovy. Praxe však vykazuje téměř stoprocentní kriminální recidivu mladistvých, jimž ochranná výchova byla udělena. Opatření ochranné výchovy se tak zcela jednoznačně mívá ochranným účinkem.¹¹²

9.1.4 Výkon trestu odnětí svobody

„Odnětí svobody je u mladistvých chápáno jako krajní možnost, která se má volit jen tehdy, jestli jiné prostředky nepřicházejí v úvahu. Těmi jinými prostředky se myslí jednak alternativní tresty, jednak takzvané odklony, jako narovnání (dohoda pachatele s poškozeným) či podmíněné zastavení trestního stíhání.“¹¹³

Trest odnětí svobody je u mladistvých oproti dospělým modifikován. Trestní sazba odnětí svobody stanovené v zákoně se u mladistvých snižuje na polovinu, přičemž horní hranice trestní sazby nesmí převyšovat 5 let a dolní hranice 1 rok. Ve zvláště závažných případech soud může uložit trest odnětí svobody v rozmezí 5-10 let. V praxi se zpravidla jedná o trestný čin vraždy spáchaného zvláště zavrženímhodným způsobem, například takovým, v němž se projevuje vyšší míra surovosti, zákeřnosti, zvláštní lsti nebo brutality či zvrhlosti. Popřípadě z důvodu pomstychtivosti, bezohlednosti a sobectví.¹¹⁴

V současné době jsou na našem území dvě věznice určené pro výkon trestního opatření odnětí svobody. Jsou to věznice Všeřady a Opava.

Většinou se jedná o mladistvého s diagnostikovanou poruchou chování. Převažující diagnózou jsou poruchy pozornosti spojené s hyperaktivitou, impulzivitou, poruchy sociální interakce, adaptace a komunikace.

„Mladistvý odsouzený se na základě charakteristiky osobnosti a spáchaného provinění formálně dělí do čtyř skupin. Základní skupina A je určena pro mladiství, u nichž poruchy

---

¹¹² ZOUBKOVÁ, I., 2002

¹¹³ KRÁL, V., 2001, s. 10

¹¹⁴ Zákon č. 218 o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže. par. 10-24

chování vyplývají z nevhodného prostředí. Ve skupině B jsou zařazeni mladiství s naznačeným disharmonickým vývojem osobnosti. Do základní skupiny C patří ti, jejichž poruchy chování způsobilo zejména užívání návykových látek. V poslední skupině D jsou mladiství s mentální retardací. Vztahy ve skupině jsou povrchní, bez vazeb, patrný nízký pocit sounáležitosti s ostatními. Významné jsou pro ně pozitivní vztahy s vězeňskými pracovníky, resp. jakým způsobem lze využít jejich služeb. ¹¹⁵

Obecně lze říci, že společným znakem těchto mladistvých je jejich nepřijetí rodinou a širším okolím (škola, vrstevníci) v dětství a pozdějším dospívání. Během svého vývoje selhávali v sociálních vztazích, především v interakci s autoritami, které je často hodnotily jako problémové, obtížně zvladatelné s nepřijatelným chováním a reakcemi vůči okolí.

Mladiství žije a setkává se s ostatními odsouzenými 24 hodin denně po celou dobu svého pobytu ve vězení, a to ve skupině specifické hned z několika hledisek: netradiční prostředí, vývojová fáze, ve které se mladiství nacházejí, odlišné životní zkušenosti (vesměs negativní) a nízká ochota k otevřenosti a jakékoli změně.

„U mladistvých s dobou strávenou ve výkonu trestního opatření odnětí svobody klesá pocit viny. Většinou ovšem k jeho prožívání nedošlo. Svoje provinění charakterizují jako zanedbatelné a své potrestání jako nepřiměřeně vysoké. Projevuje se neschopnost decentrace (vidět věci z jiných úhlů) a soucitu. Přiznávají pouze fyzickou přítomnost u činu.“ ¹¹⁶

Doubrava přidává, že děti, které projdou jakýmsi nápravným zařízením, kde se setkávají s vrstevníky s podobným osudem, bez možnosti identifikovat se s pozitivním vzorem – budou ještě horší, než když do toho zařízení přišly. ¹¹⁷

Vězení je tedy mimo všechnu pochybnost institucí, která sice aktuálním vězňům v kriminalitě brání, ale do budoucna podstatnou část z nich na další kriminalitu připravuje. Mladiství mají často nepřiměřené vysoké aspirace, neuvědomují si rizika, se kterými se mohou setkat po propuštění na svobodu. Často je patrná snížená orientace v čase a motivace ke změně chování. Dále bývá pobyt ve vězení spojen se ztrátou odpovědnosti odsouzeného za sebe samého. Odsouzený po propuštění z vězení do značné míry ztrácí schopnost žít na svobodě běžným způsobem života.

9.2 Nedostatky právní úpravy trestání mladistvých

---

¹¹⁵ PETRIŠČOVÁ, A., 2007, s. 146

¹¹⁶ PETRIŠČOVÁ, A., 2007, s. 147

¹¹⁷ ŽELÁSKO, P., 1999

- vedle mladistvých není dostatečně vymezena další kategorie mladých dospělých, která také vyžaduje některé zvláštní přístupy zejména z hlediska ukládání vhodných sankcí,
- není dostatečně upraveno zacházení s osobami mladšími patnácti let,
- řešení trestních případů mladistvých pachatelů není dostatečně individualizováno a nyníjší škála zákonných opatření je příliš úzká,
- není náležitě vymezen zvláštní postup při výkonu trestu a ochranných opatření ,
- soudní řízení trvá často velmi dlouhou dobu (i několik let),
- nedostatečná je spolupráce s institucemi podílejícími se na práci s mládeží,¹¹⁸
- spíše než na prevenci se v praxi neustále hledí více na sankci.

10 PREVENCE

Slovo **prevence** pochází z latiny, *praeventus* znamená předcházení, zabránění. Prevence v širším slova smyslu znamená předcházení nežádoucímu jevu a ochrana před ním. Označuje v podstatě všechny aktivity, jejichž cílem je potírání výskytu a zabraňování rozvoje negativního jevu ve společnosti. Prevence je tím účinnější, čím cíleněji je zaměřena na příčiny.

Prevence kriminality je chápána jako záměrné, plánovité a koordinované působení na příčiny a podmínky, které vedou k jejímu páchání, s cílem odstranit je nebo alespoň podstatně omezit.

Oblasti prevence jsou:

- primární,
- sekundární,
- terciární.

Primární prevence je zaměřena na širokou populaci a směřuje do budoucna. Cílem je působit tak, aby nežádoucí jev vůbec nenastal. Působení masmédií, výchovně-vzdělávacích zařízení a legislativy by mělo směřovat k vytváření žádoucího celospolečenského klimatu, které nebude příznivé pro vznik negativních jevů a bude podporovat pozitivní chování jednotlivce. Pro její účinnost je důležité zaměřit se na nejnížší věkové skupiny obyvatel, na prostředí, ve kterém se utvářejí postoje a hodnotová orientace, na sociální vztahy.

Primární programy se odehrávají na několika úrovních:

---

¹¹⁸ ZOUBKOVÁ, I., 2000

- předškolní programy pro děti,
- programy určené rodičům ,
- programy vázané na školu,
- vrstevnické programy,
- komunitní programy,
- státní programy.

Sekundární prevence je zaměřena na tzv. rizikové skupiny či jedince, u nichž se dá předpokládat, že se dostanou do situace, kdy jejich činnost bude klasifikována jako sociálněpatologická, nebo se do této situace již dostali. Dále je prevence zaměřena na další rizikové faktory, např. sociální prostředí, ve kterém jedinec žije, na sociální vztahy. Těžištěm činnosti je včasné vyhledávání problému, podávání informací, poradenství, sociální péče. K tomuto účelu slouží různé poradny, linky důvěry, výchovní poradci a další.

Cílem **terciární prevence** je zajistit a poskytnout včasnou odbornou pomoc. Je také zaměřena na eliminaci recidivy, na minimalizaci škod, na resocializaci, postpenitenciární péči. Obsahuje aktivity a opatření zaměřené na jedince i skupiny osob, které již páchají trestnou činností nebo se dostali do kategorie sociálně negativního chování (prostituce, šikana, násilí, kriminalita). K tomuto účelu slouží léčebná zařízení, poradenské ambulantní služby, výchovná zařízení, vězeňství a občanská a charitativní sdružení.¹¹⁹

Základním předpokladem úspěšné prevence i řešení kriminality dětí je co možná nejužší spolupráce všech zainteresovaných resortů, školství pak zvláště. Každý pedagog, pokud má důvodné podezření na kriminální jednání svého žáka ve škole, ale i mimo školu, je povinen o tom informovat policii. K co nejplynulejší spolupráci mezi policií a školou pak přispívají příslušné směrnice- metodický pokyn MŠMT a závazné pokyny policejního prezidenta.¹²⁰

Protože je mým studijním oborem učitelství zaujal mě názor Millerové a Budinské o tom, že není prevence bez proměny školy. Jádrem preventivní strategie je komplexní změna ve škole, která zahrnuje vše co, se ve škole děje. Základním principem strategie prevence sociálně patologických jevů v resortu školství, mládeže a tělovýchovy je výchova dětí a mládeže ke zdravému životnímu stylu, k osvojení pozitivního sociálního chování a rozvoji osobnosti. Působení na mladou generaci musí mít charakter výchovně vzdělávací. Musí jít o proces, kdy je nalezeno optimální klima školy a sociálních vztahů, dochází ke zvyšování sociální kompetence dětí a mládeže, k rozvoji dovedností, které vedou k odmítání všech forem sebedestrukce, projevů agresivity a porušování zákona. Vzdělávání musí zajistit nejen

---

¹¹⁹ CHMELÍK, J., 2003

¹²⁰ SMOLA, 2007

rozvoj schopností umožňujících získat informace, kriticky je posuzovat, třídít a pracovat s nimi, ale má i formativní funkci, kdy je podněcován sociální a osobnostní rozvoj. Úkolem učitele je „modelovat proces učení“ sledovat úroveň dovedností, vyvozovat závěry pro další strategii a témata a korigovat proces v případě nutnosti tím, že jsou schopni např. formulovat nejasnosti v názorech, podněcovat účast pasivních žáků, ptát se na důvody názorů a vyžadovat oporu pro názor apod.¹²¹

Já bych k tomu ještě ráda dodala známé pravidlo, že ve výchovně vzdělávacím procesu platí: naučíme se 20% toho co vidíme a slyšíme, 40% toho, o čem diskutujeme, 80% toho, co děláme a 90% toho, co se pokoušíme naučit druhé.

Novotný dodává, že: „Úspěchu je dosaženo v případě, kdy se pozitivní výchovné motivy a vlivy přicházející z vnějšku promění ve vnitřní přesvědčení, což znamená, že obecné normy odsuzující proviňování a uvádějící konkrétní možnost a způsob, jak žít bez proviňování, přijme někdejší provinilec za svoje normy jednání, za svoji vlastní motivaci, za svoje vnitřní přesvědčení, nebo je dokonce považuje za recept na přijatelnější, snadnější a důstojnější způsob života.“¹²²

Cílovou skupinou preventivních opatření mohou být:

- hyperaktivní děti,
- děti selhávající ve škole,
- děti s poruchami chování,
- děti zneužívané a týrané v rodinách,
- děti z dysfunkčních rodin,
- děti ze čtvrtí, kde je vysoká úroveň kriminality,
- děti z rodin žijících pod hranicí životního minima,
- děti z rodin, v nichž chybí otec,
- populace všech rodičů v komunitě,
- populace všech občanů státu aj.¹²³

Způsobů prevence je tedy celá řada, ať už účinných více či méně. Mě osobně zaujal systém zavedený v USA. Jižní státy USA mají zavedený systém alternativních trestů pro děti a rodiče, kdy řízení u smírčího soudce po spáchání trestného činu je uzavřeno nejpozději do tří dnů. Rodiče dětí jsou po naplnění výchovného trestu postihováni alternativními tresty a pokutami. Problémové rodiny jsou pod dohledem sociálních pracovníků a rodiče jsou povinni

---

¹²¹ MILLEROVÁ, E., BUDINSKÁ, M., 2001

¹²² NOVOTNÝ, P., 2006, s. 56

¹²³ MATOUŠEK, KROFTOVÁ, 1998

ze zákona hradit škody vzniklé činností jejich dětí. Po uplatnění tohoto systému klesla v krátké době kriminalita dětí o 50 %!¹²⁴ Na tomto způsobu oceňují především rychlost vyřízení celé záležitosti.

Prevence kriminality mládeže je velmi široká oblast s řadou ideálů, nápadů a projektů. Mnohé si získali své příznivce a mnohé čelí stále kritice. Největší kritika patří faktu, že všem jednotlivým realizacím chybí komplexní strategie, která by zohledňovala různorodost, složitost a množství situací, ve kterých se násilné činy vyskytují, přidělila odpovědnost za akce konkrétním částem společnosti na celostátní a místní úrovni, a která by šla dále, než jen k sestavení seznamu opatření, která by měla být přijata v konkrétních problémových oblastech.¹²⁵

Jedním z projektů, které se pokouší o spolupráci všech zainteresovaných organizací je Projekt včasné intervence, realizovaný v Semilech od konce roku 2004. Tento projekt mě velmi zaujal, zdá se mi celkem realizovatelný a mohl by se sejít s úspěchem. Proto jsem jej zařadila do své práce.

10.1 Projekt včasné intervence

Jak jsem připomněla, možností prevence je velmi mnoho. Nebudu je zde podrobně rozebírat, ale podle mého názoru za zmínku stojí „nový“ projekt, který je pilotně realizován ve městě Semily. Jedná se o tzv. projekt včasné intervence.

Cílem projektu Systém včasné intervence ve Svitavách (dále jen SVI) bylo funkční propojení institucí působících na poli prevence kriminality, sociální prevence a sociální patologie ve Svitavách. Snahou realizátorů bylo na základě aplikace podkladů z pilotního projektu v Ostravě odzkoušení projektu ve městě menší velikosti s tím, že ve Svitavách bude provázanost jednotlivých zainteresovaných složek ještě větší a technicky dokonalejší.

Systém včasné intervence je způsob práce a komunikace v oblasti prevence kriminality a sociálně-právní ochrany dětí a mládeže, jehož prostřednictvím vykonávají sociální, zdravotní, justiční a školské orgány, Policie ČR, městská policie a nestátní organizace systematickou a nepřetržitou práci s kriminálně rizikovými dětmi a jejich rodinami.

SVI je včasná intervence při delikventním jednání, včasná pomoc dětem opakovaně se dostávajících do sítě orgánů činných v trestním řízení a jejich rodinám, efektivní řešení konfliktních situací způsobených delikventním chováním, prevence páchaní další trestné

---

¹²⁴ VACEK, E., 2002

¹²⁵ GRAHAM, J., 1999

činnosti, odklon dětí a mladistvých od kriminální kariéry a případná satisfakce oběti.

Snahou je pomocí počítačového propojení institucí zabývajících se trestnou činností dětí a mládeže a oblastí sociálně-právní ochrany urychlit a zefektivnit veškeré postupy i metody práce a využívat beze zbytku všech legislativních nástrojů přijatých pro tuto oblast.

Cílem projektu je věnovat se s maximální intenzitou období před spácháním provinění (činu jinak trestného), kdy existuje řada signálů o problematickém chování nebo nevyhovujícím prostředí v okolí dítěte.

Na přípravě a realizaci projektu se podílely následující subjekty:

- Odbor prevence kriminality Ministerstva vnitra ČR
- Odbor sociálních věcí a zdravotnictví MěÚ Svitavy prostřednictvím oddělení sociální prevence a sociálně-právní ochrany
- Městská policie Svitavy
- PČR OR Svitavy, prostřednictvím Služby kriminální policie a vyšetřování a Obvodního oddělení PČR Svitavy
- Probační a mediační služba ČR prostřednictvím Střediska probační a mediační služby ve Svitavách
- Okresní státní zastupitelství ve Svitavách
- Okresní soud ve Svitavách

Tento technicky, organizačně i finančně náročný projekt vznikl ze společné iniciativy města Svitavy a Odboru prevence kriminality MV ČR. Důvodem realizace projektu právě ve Svitavách byla velmi dobrá spolupráce všech dotčených subjektů a také velmi dobré technické předpoklady související s celkovou filosofií tzv. městského informačního systému, který dlouhodobě vytvářel předpoklady pro využití technických řešení nezbytných pro obdobné projekty. ¹²⁶

---

¹²⁶ <http://www.svitavy.cz/pkb/projekty/svi/index.htm>

11 PRAKTICKÁ ČÁST

11.1 Cíle sledování

Ve své práci jsem se zaměřila na porovnání názorů na vývoj kriminality mládeže na území České republiky v posledních desíti letech. Především mi šlo o to, zjistit shody a rozdíly ve vnímání současné situace. Neméně podstatný byl vývoj osobního postoje jednotlivých respondentů.

11.2 Charakteristika zkoumaného vzorku

Zkoumaný vzorek byl rozdělen do tří skupin.

První skupinu tvoří dva **pedagogičtí pracovníci**. První byla učitelka základní školy a druhým byl učitel středního odborného učiliště.

Druhou skupinu tvoří dva **vyšetřovatelé trestné činnosti mládeže**, a to jeden z Prahy a druhý z malé obce na Vysočině.

Třetí skupinu tvoří dva **vychovatelé**. Jeden z diagnostického ústavu v blízkosti Prahy a druhý z dětského domova z malé obce na Vysočině.

11.3 Metoda zjišťování

Pro zvolený cíl jsem se rozhodla použít metodu rozhovorů s jednotlivými respondenty.

Otázky byly zaměřeny na :

- Posouzení současné situace v oblasti kriminality mládeže a jejího vývoje v posledních desíti letech.
- Kořeny kriminality mládeže.
- Přijatelnost současného systému sankcí za páchaní trestné činnosti mládeží.

11.4 Formulace vlastních tvrzení

Na základě osobního názoru, pod vlivem médií a sledování odborných statistik jsem očekávala že, během rozhovorů budou potvrzeny následující domněnky:

- 1. Kriminalita mládeže klesá.**
- 2. Kriminalita mládeže získává na brutalitě.**
- 3. Klíčovou roli v kriminalitě mládeže hraje vliv rodinného prostředí.**
- 4. Roste vliv médií jako jedné z příčin kriminality mládeže.**
- 5. Současný systém sankcí za páchaní trestné činnosti mládeže je nevyhovující.**

11.5 Výběr respondentů a metoda vyhodnocení

Rozhovory jsem prováděla osobně po předchozí domluvě. Tyto tři skupiny respondentů jsem zvolila proto, aby byla zastoupena všechna časová období, kdy probíhá proces páchaní kriminality a následuje trest.

První skupinu by tedy podle časového schématu měli tvořit rodiče. Původně i to bylo mým záměrem, ale přijít za rodiči dětí, o nichž se ví, že tzv. „rostou pro kriminál“ (tj. mají poruchy chování) a ptát se na příčiny jejich chování, se ukázalo zcela nevhodné a neproveditelné. Rodiče, díky přirozené snaze hájit své děti za každou cenu, nebyli schopni nadhledu a objektivního posouzení chování potomků. Přiznat, že jejich chlapeček nebo holčička provádí trestnou činnost, by mohlo znamenat usvědčení z chyb ve výchově a „pošpinění“ celé rodiny.

Spokojila jsem se tedy až s druhou skupinou, kterou pro každé takové dítě představuje školní prostředí. Po rodině je to druhá instituce, kde se na kriminalitu mládeže tzv. přijde. Mnohé případy kriminality mládeže jsou dokonce páhány na půdě školy. Rozhovor jsem se rozhodla provést s pedagogem dětí a pedagogem mladistvých. První tedy byla učitelka Základní školy v Golčově Jeníkově a druhým byl učitel na Středním zemědělském odborném učilišti v Čáslavi.

Třetí časové období pak představuje samotné vyšetřování spáchané kriminality mládeží. Zde mi šlo o to postihnout i rozdíl mezi velkým městem a malou obcí, proto jsem rozhovor provedla s vyšetřujícím, příslušníkem Služby kriminální policie a vyšetřování v Praze, a vyšetřujícím, příslušníkem Městské policie Golčův Jeníkov.

Čtvrté časové období pak představuje „výkon trestu“. Místo, kde se mládež páchající trestnou činností ocitá, aby zde došlo k tzv. napravení. Opět jsem se zaměřila na srovnání oblastí Prahy a malé obce. Rozhovor jsem tedy vedla s vychovatelem Diagnostického ústavu Dobřichovice a vychovatelem dětského domova Nová Ves u Chotěboře.

Pro možnost porovnání byl předem připraven scénář otázek. Jednotlivé rozhovory samozřejmě naváděly k dalším otázkám. Navíc se během rozhovorů neustále objevovala nová témata, která jsem postupně rozváděla. I proto trvaly první rozhovory maximálně dvacet minut a poslední bezmála hodinu. Odpovědi jsem si písemně zaznamenávala. Data byla poté vyhodnocena pomocí obsahové analýzy.

11.6 Výsledky sledování a jejich interpretace

Všichni dotazovaní se profesně pohybovali v oblasti kriminality mládeže minimálně deset let. Bylo tedy pro všechny možné s nadhledem zhodnotit stav kriminality mládeže a její vývoj v uplynulé době.

K první společné otázce: *Jaký je podle Vašeho názoru stav kriminality mládeže v současné době na území České republiky?*

Vychovatel diagnostického ústavu a vyšetřovatel z Prahy se shodli na tom, že *kriminalita mládeže se nezvyšuje, ani nesnižuje*. Ostatní respondenti se vyjádřili tak, že *kriminalita mládeže narůstá*. Všichni ovšem potvrzují, že *se zvyšuje brutalita trestných činů mládeže a klesá věk dětí, páchajících trestnou činností*.

Tato otázka byla v mém sledování tou nejdůležitější. Předpokládala jsem, že vyšetřovatelé a vychovatelé ústavů potvrdí statistické výpovědi o snižování kriminality mládeže. A naopak učitelé se přikloní k domněnce o zvyšování. Vycházela jsem z toho, že statistické údaje by měly být opřeny o realitu. Proto by si už několikaletého snižování kriminality měli být vědomi především policisté a pracovníci „nápravných“ zařízení. U učitelů jsem očekávala, že nebudou rozlišovat skutečnou kriminalitu, ale odpoví pod vlivem dojmu nárůstu agresivity a drzosti žáků. Názor učitelů jsem odhadla zcela přesně. I při rozhovorech se zabývali spíše nevhodným chováním žáků obecně. Se skutečnými kriminálními činy se běžně ve třídách nesetkávají. Ve své odpovědi se zaměřili na kritiku současné mládeže obecně. Mluvili o naprosté degradaci úcty a respektu vůči autoritám, o agresivním chování v kolektivu, úpadku kamarádských vazeb atd. Když učitelé prožívají tuto skutečnost, podvědomě ji přenesou i do vnímání kriminálního jednání žáků. „*Když se takhle chová ve škole, pak není divu, že...*“ Po předložení policejních statistik byli překvapeni a pochybovali o jejich pravdivosti. Já jsem jejich pesimismus shledala jako projev profesního vyhoření. Připomenu jen, že pedagožka základní školy pracuje v oboru již 35 let a učitel na odborném učilišti 20 let.

U vyšetřovatelů a vychovatelů bylo zajímavé, že snižování byl názor uvedený v Praze. Na venkově se shodli na nárůstu. To by mohlo vést ke zcela mylnému tvrzení, že v Praze (pro mé účely představitelky velkoměsta) se situace lepší a na venkově naopak. Domnívám se, že je to především díky větší míře informovanosti o celé problematice ve městech. V silně obydlených oblastech se podle mě věnuje kriminalitě mládeže větší pozornost a, troufám si říct, i většina preventivních opatření. Překvapila mě především odpověď „venkovanů“. Spíše jsem očekávala názor o snižování kriminality mládeže. Považovala bych jej za pochopitelný z důvodu pocitu větší zodpovědnosti za druhé na venkově, patriotismu a víře v „nezkaženost“ venkova. Takové odpovědi jsem ale nezískala, můžu to vysvětlit jedině úpadkem „naděje vložené v naše děti“ a deziluzí. Přičemž vycházím ze svých zkušeností s životem na venkově. Pro objektivní potvrzení mého dojmu by bylo patrně potřebné vysledovat názory představitelů venkovského obyvatelstva a konfrontovat je s názory převládajícími v minulých letech.

U druhé otázky: ***Shledáváte nějaká specifika kriminality české mládeže vůči jiným evropským státům?***

Všichni společně odpověděli, že ne. Vyšetřovatel z Prahy doplnil, že *všechny evropské trendy se postupem času dostávají i do České republiky.*

Při interpretaci této odpovědi mě napadlo jediné: Konečně jsme na úrovni západních států! Fakt, nad kterým v mnoha oblastech představitelé státu jásají, se u kriminality za veliký pokrok považovat nedá. Opět si neodpustím trochu ironie: Když už jsme jedna velká „evropská rodina“, doufejme, že naše „evropská maminka“ najde způsob, jak na ty své zlobivé „evropské dětičky“. Společné způsoby a trendy kriminality mládeže si vysvětlují jako důsledek globalizace. Musím však uvést také vlastní domněnku, že informovanost respondentů o trendech kriminality mládeže na evropské úrovni, není příliš vysoká.

Třetí otázka: ***Charakterizujte kriminalitu mládeže v kontextu jejího vývoje v posledních deseti letech.***

Všichni dotázaní se shodují, že *postupně narůstá agresivita dětí a mládeže a posléze i brutalita trestných činů a jejich intenzita.*

Tento názor můžeme vysvětlit jedině dlouholetou zkušeností všech respondentů v oblasti práce s mládeží. Dlouhodobý trend nárůstu nevhodného chování a jednání dětí a mladistvých je potvrzován odbornou literaturou (např: Sak, Petr. *Proměny české mládeže.* Praha: Petrklíč, 2000) i všemi zúčastněnými. Vyšetřovatelé dále uvádějí, že narůstá závažnost mravnostní trestné činnosti, pod čímž si lze představit např. sexuální obtěžování,

znásilnění apod. Majetková trestná činnost taktéž vzrůstá, především se jedná o kapesní krádeže a zvyšuje se i jejich finanční hodnota. Oběťmi jsou nejčastěji děti nižšího školního věku a osoby nad šedesát let. Dalším vzrůstajícím problémem je najímání si dětí, nebo jejich skupin dospělými za účelem krádeží a loupeží. Největší akceleraci však všichni shodně přisuzují užívání návykových látek. Jedná se především o pití alkoholu a kouření marihuany. U obou silně klesá věk uživatelů. Výjimkou už nejsou skupiny žáků základní školy kouřící marihuanu na veřejnosti.

Odpovědi na tuto otázku lze vysvětlit dlouhodobým sledováním chování dětí a mladistvých a častým kontaktem dětí a respondentů.

Nárůst mravnostní a majetkové trestné činnosti vysvětlují současnou bezohledností, sebestředností a elitářstvím dětí a mladistvých.

U charakteristiky obětí trestných činů mládeže je ze strany pachatelů jednoznačná touha po prezentaci odvahy a zároveň jistota úspěchu. Obrana dětí a lidí důchodového věku je nesouměřitelná s atakem sedmnáctiletého útočníka.

Na moji otázku, zda jsou „mladí kriminálníci“ více vynalézaví odpověděli všichni respondenti shodně, že *nikoli*. Způsob „akcí“ se nemění. *Používají se stále primitivní nástroje jako kapesní nožičky a hrubé násilí*. Standardní primitivní provedení majetkové trestné činnosti lze vysvětlit konstantní úrovní rozumových a emotivních schopností jednotlivých období vývoje osobnosti.

U vzrůstajícího problému najímání si dětí, nebo jejich skupin dospělými za účelem krádeží a loupeží lze ironicky pouze „pochválit“ důmyslnost a vynalézavost realizace trestného činu. Stanovení hranice trestní odpovědnosti silně podporuje takové jednání. Zde připadá v úvahu otázka jejího snížení, ale v tomto případě by bylo podle mého názoru jediným výsledným efektem stále větší zapojování do „akcí“ děti nižších věkových kategorií.

Užívání návykových látek, jedno z ústředních témat současné společnosti. Připadá mi trochu paradoxní, kolik pozornosti se této problematice věnuje. Děti neustále vyplňují ve školách testy o tom, kterou látku už vyzkoušeli, jaké to bylo, často se provádí osvěta o škodlivosti užívání drog, realizují se rozsáhlá preventivní opatření. Ale nakonec se stejně zjistí, že počet uživatelů permanentně narůstá. Mělo by nás to vést k zamyšlení nad účinností všech těchto opatření. Je rozumné seznamovat děti s účinky jednotlivých drog, předkládat fotky mrtvých narkomanů atd.? Podle mě rozhodně ne! Tím se jen podporuje jejich zvědavost. Na místo toho bych se zaměřila na hledání jiných alternativ, které dětem poskytnou podobné, avšak méně škodlivé a legální potěšení. Nehledejme v dětech hyeny, pořád to jsou jen děti, které vítají jakoukoliv zábavu. Stačí je jen vhodným způsobem a

profesionálním přístupem orientovat na jiné zdroje uspokojení. Na hledání takových přístupů by se měly podle mého názoru zaměřit další odborné studie a především odborná činnost. Vyžadovalo by to úzkou spolupráci vychovatelů, učitel, provozovatelů volnočasových aktivit pro mládež, psychologů, sociologů a dalších. Vidím v tom však smysl celého bádání o kriminalitě mládeže.

Vyšetřovatel z Prahy dále upozorňuje na to, že *v současnosti je kriminalita mládeže špatně postižitelná, a to i z důvodu prestiže škol. V případě spáchané trestné činnosti na „výběrové“ škole, je patrná snaha problém tzv. „nerozmazávat“ a vyřešit jej v co možná nejvyšší tichosti.* To považuji za projev nepatřičného elitářství. Docházka do prestižní školy zaručuje dítěti nejen „růžovou“ budoucnost v podobě minimálně manažerské pozice, ale je i výpovědí o tom, že „tyhle děti přece žádné lumpárny neprovádí“. Uveřejnění informace o spáchání trestného činu by pro takovou školu znamenalo ztrátu potencionálních žáků. Podle mě je prestižní škola často místo, kde vědomí elitního postavení v dětech nastavuje vyšší míru sebevědomí a sobeckosti na místo tolerance a respektu. Pocit nadřazenosti může pak snadno vést ke své prezentaci před ostatními a to například šikanou jiných „méně úspěšných“ vrstevníků. Rodičům bych tedy při výběru školy pro své potomky doporučila, aby se zamysleli nad tím, co chtějí, aby děti převzaly do svého nejen vědomostního, ale i etického základu.

Čtvrtá otázka: *V čem jsou podle Vás kořeny kriminality dětí a mládeže?*

Zcela klíčovou roli přisuzují všichni zúčastnění *vlivu rodinného zázemí.* Současnou rodinu označují v mnoha případech za dysfunkční. Naopak všichni poukazují na to, že *vliv školního prostředí je velmi malý.* Vliv médií všichni uznávají, ale nepovažují jej za klíčový, spíše za *„lehce inspirativní materiál“, kde děti získávají nadbytek špatných příkladů. „Ponořováním se do virtuálního světa děti nedoceňují hodnotu a křehkost lidského života a vzájemné potyčky berou jen „jako“ nebo „z legrace“.* Řada dětí si chce hrubým chováním něco dokázat, láká je nebezpečí a dobrodružství. Část dětí nemá doma žádné povinnosti a nudí se, lehce potom spadnou do party, která má úzký vztah ke kriminálnímu jednání“, přidává učitelka základní školy.

U této otázky mě nejvíce zajímalo, v jakém pořadí budou respondenti řadit rizikové faktory. První místo obsadil vliv rodinného prostředí. Všichni ji chápou jako ústřední místo, kde jedinec získává nejzákladnější dovednosti, návyky a vytváří si první životní vzory. V prostředí školních „subkultur“ se lze také přijmout za své prostřednictvím nevhodných kamarádů určité negativní formy chování a jednání. Ale já se domnívám, že dítě či mladistvý, který lehce zapadne do delikventní party, je k tomu nasměrován vlivem rodinného prostředí.

Hledá si náhradu za nedostačující pocit pochopení, realizaci sebevědomí a vědomí vlastní hodnoty. Výjimku by mohla představovat kriminalita páchaná z důvodu vzdoru proti rodičům, konvencím, systému... Já bych se ale i zde přikláběla k názoru, že i to, jestli dítě bude své rodiče, konvence či systém akceptovat, má základ v jeho rozumových a emotivních schopnostech, při jejichž vývoji sehrává rodičovské péče důležitou roli.

Problematika prezentace násilí v médiích je dnes některými autory prezentována jako silně rizikový faktor pro vznik kriminálního jednání u mládeže. Já společně se svými respondenty připouštím, že mnoho televizních pořadů a počítačových her, je pro děti naprosto nevhodných. Ale domnívat se, že bez brutálních scén v televizním zpravodajství by „mladí kriminálníci“ přestali vykrádat osobní automobily, se mi zdá zcela utopická. Mediální prostředí nabízí mnoho negativních vzorů pro vývoj dětí, proto záleží na tom, aby bylo dětem v reálném životě překládáno větší množství těch „kladných hrdinů“.

Zajímavé bylo, že nikdo z respondentů nepřipomněl rizikové faktory jako: příslušnost k mužskému pohlaví, či menšinový etnický původ. Může to být z důvodu, že jim nepřikládají příliš vysoký vliv. Příslušnost k pohlaví možná chápou jako samozřejmost. Stereotyp, že: „zlobí přece kluci“, je hluboce zakořeněn v každém z nás. I v dalších otázkách se potvrdilo, že všichni respondenti přisuzují kriminalitu chlapcům. U etnického původu mě napadá jistá obava z nařknutí z rasové diskriminace, které mnohým může bránit k uveřejnění vlastního názoru. Domněnka, že kriminalitu páchá především romská mládež, je sice často sdílená, leč k jejímu přiznání je třeba v dnešní době velká dávka odvahy.

Pátá otázka: Lze kriminalitě mládeže předcházet, jak?

Opět se všichni shodují, že *kriminalitě mládeže lze předcházet jen do určité míry a to prevencí a osvětou hlavně ve školách a v médiích. Avšak nejvyšší kompetence jsou v rukách rodičů.*

Bylo zajímavé, že respondenti nepřikládají preventivním a intervenčním opatřením přílišnou váhu. Získala jsem dojem, že se ve svých pozicích cítí téměř bezradní. Mají pocit, že jejich jakákoli angažovanost nepovede k úspěchům, pokud nebude podporována ze strany rodiny. Jako nejlepší řešení se tedy zdá, navázat co nejužší spolupráci rodiny a školy a posléze školy a policie. Když jsem přemýšlela o tom, do jaké míry je toto opatření uskutečnitelné, došla jsem k názoru, že jen velmi těžko. Každý pedagog potvrdí, že spolupráce s rodiči bezproblémových dětí je běžná, zatímco u dětí problémových je i kontakt s rodiči méně častý. Natož pak realizace nějaké spolupráce!

K tématu osvěty ve školách a v médiích chci jen připomenout, že je nesmírně důležité, jakou formou se bude provádět. Opět se tím vracím k tématu výchovy ideálem.

Závěr bude z mé strany trochu skeptický, ale podle mě bez správné výchovy, jsou další opatření bez pevných základů, a tudíž nerelevantní.

Šestá otázka: ***Jste pro snížení hranice trestní odpovědnosti? Proč?***

Pět dotázaných je *proti snížení. Jako důvod udávají neefektivitu sankcionování dětí, které jejich kriminalitu může ještě prohloubit.* Vyšetřovatel Městské policie Golčův Jeníkov naopak *snížení hranice trestní odpovědnosti vítá, protože podle něj věk čtrnácti let je dostatečně vysoký pro uvědomování si vlastního chování.*

Názor příslušníka městské policie lze vysvětlit i tím, že si je vědom toho, že pokud hned v počátku nedojde ze strany společnosti k jednání a není nalezeno adekvátní řešení, kterým se kriminálnímu jednání dětí a mladistvých zamezí, je možně z pozice takových jedinců začít brát takové protiprávní chování jako normu, společností akceptovatelnou. A to jde někdy o děti dokonce z první či druhé třídy.

. Můj názor se spíše blíží odpovědi ostatních respondentů. Uvěznění čtrnáctiletých dětí by podle mě mohlo vést k prohlubování jejich kriminalizace a zvýšení počtu mladistvých ve výkonu trestu odnětí svobody. Znovu připomínám, že vliv výchovného ústavu na budoucí vývoj jedince má často negativní charakter. Trest samozřejmě musí následovat, ale předem bychom měli promyslet, aby jeho výše odpovídala hodnotě spáchaného trestného činu.

Sedmá otázka: ***Je kriminalita mládeže stále výsadou chlapců?***

U respondentů panuje shoda, že *trestnou činností páchají skutečně především chlapci.* „*Kriminální jednání se projevuje mnohem častěji u chlapců než u dívek.*“ Ale všichni přiznávají, že *procentuální zastoupení dívek stále stoupá, a to především u krádeží.* Vyšetřující z Prahy uvádí, že *v počtu uživatelů marihuany je dnes počet dívek i chlapců již vyrovnán.*

Stereotypní vnímání faktu, že kriminalitu páchají především chlapci se dnes už neobejde bez pochybností. Procentuelní zastoupení je stále jednoznačné. Až 90% kriminality mládeže je v rukou chlapců. Bez vlivu jistě není ani odlišný způsob výchovy dívek a chlapců. Dívky jsou během výchovy pod vyšší kontrolou ze strany rodičů, učitelů i dalších dospělých než chlapci, takže mají více příležitostí vstřípit si zábrany k protispolečenskému chování. Přesto jejich účast na páchané kriminalitě lehce stoupá. Odůvodnění mohou nalézt ve snaze dívek

vyrovnat se chlapcům. Tento trend sledujeme v mnoha oblastech. Mnoho dívek začíná kouřit nebo pít alkohol už ve velmi nízkém věku. Podtextem je jistě snaha zaujmout a oslnit. Jednou z možností „odhalení vlastní hodnoty“ je i páchaní trestné činnosti. Já bych to považovala za jeden z důsledků ženské emancipace.

Na druhou stranu mě napadlo, že několikanásobně vyšší počet trestných činů páchaných chlapci, může být závislý na vyšší schopnosti utajovat páchanou kriminalitu dívkami. Jedná se však jen o moji spekulaci, která vyplývá z dojmu vyšší pečlivosti a opatrnosti v jednání dívek.

Zvýšení počtu dívek, jakožto uživatelů marihuany, je podle mě také jen projevem touhy dostat se na úroveň „dospělých“ a stát se tak hodny pozornosti chlapců.

Osmá otázka: *Shledáváte vyhovující současný systém sankcí za páchaní trestné činnosti mládeže?*

Oba vyšetřovatelé uznávají systém za vyhovující ostatní nikoli. Mají pocit, že *tresty jsou mnohdy velmi nízké, často odkládáné. Uložené sankce by také měly vést k nápravě a nikoli k jeho kriminální recidivě, jak tomu bývá v mnoha případech.*

U této otázky pro mě bylo velmi zajímavé zjištění, že oba vyšetřovatelé shledávají systém za uspokojivý. Domnívám se, že jejich názor může vyplývat z pocitu jisté zodpovědnosti a pocitu nutnosti hájit státní rozhodnutí. Nebo je důsledkem větší informovanosti, nebo skutečně vědomím toho, že jiný systém nemůže být lepší.

Skeptický postoj učitelů je podle mě vysvětlitelný celkovou negativní náladou panující ve vztazích mezi nimi a problematickými žáky. Popřípadě jejich informovaností, získané mediálním zpravodajstvím.

Názor vychovatelů je možné chápat stejně jako postoj učitelů, nebo z hlediska zkušeností. Vychovatel z diagnostického ústavu mě upozornil na fakt, že *do jejich ústavu jsou umísťované i děti odebrané rodině sociálním úřadem a na druhé straně tam můžete potkat i dvanáctiletého vraha. Jejich vzájemné ovlivňování pak nemusí být nutně bez negativních důsledků.* V tom lze spatřovat tedy určitý nedostatek současného systému.

Po prostudování Trestního zákona a Zákona o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže jsem získala dojem, že systém je zcela bez chyby. Byla jsem však upozorněna na to, že skutečné postihy mladých pachatelů se liší. Velmi běžné je odložení případu nebo upuštění od trestu. Protože však mé informace jsou neověřené, nemohou se stát kritériem pro hodnocení systému.

11.7 Diskuze

Konfrontujeme-li výsledky výzkum s předem stanovenými domněnkami můžeme říci:

K předpokladu: *Kriminalita mládeže klesá.*

Podle statistiky (viz. příloha č.2) vidíme, že kriminalita mládeže během posledního desetiletí poklesla. Jsou tedy dojmy čtyř dotázaných ze šesti zcela mylné? Například vyšetřovatele, příslušníka městské policie: „V posledních letech dochází ke značnému nárůstu trestné činnosti, a to nejen u mládeže, ale i u dospělých pachatelů. Především se jedná o majetkovou trestnou činnost, ať již kapesní krádeže, krádeže v obchodech, bytech apod.“ Vyvaruji se ukvapených závěrů a především bezbřehé důvěry v údaje statistik. Je známo, že zaznamenané a zveřejněné případy spáchané trestné činnosti, a to nejen mládeže, jsou jen „špičkou ledovce“, o jehož rozměrech nemáme nejmenší tušení. Můžeme předpokládat, že skutečný počet trestných činů páchaných mládeží, silně převyšuje objasněné a statisticky zaznamenané případy.

Na druhou stranu, podíváme-li se na kriminalitu mládeže skrze informace podávané prostřednictvím médií, jistě získáme dojem, že kriminalita mládeže narůstá, a to poměrně vysokým tempem. Neberu-li v potaz zprávy bulvárního tisku a komerčních televizních stanic, stále se dozvídám o zvyšující se brutalitě kriminality, četnosti, snižování věku pachatelů... Po odečtení vyfabulovaného materiálu, užitého k většímu zaujetí čtenářů či diváka, přiznávám, že i já neracionálně sdílím teorii, že počet trestných činů páchaný mládeží narůstá. Popřípadě ne přímo kriminalita, ale jistě větší drzost, hrubost a agresivita dětí, od které už nechybí velký krok k překročení zákona.

Ponechme tedy otázku růstu či poklesu kriminality mládeže stranou, jak vidíme, je to oblast, kde velmi těžko získáme „objektivní“ informace.

Kriminality je už jednou z cílových stanic, kam může vývoj dítěte a výchova špatným směrem dospět. Větší pozornost si v každém případě zaslouží všechny kroky tomu předcházející.

K tezi: *Kriminalita mládeže získává na brutalitě.*

Tato informace našla oporu, jak v odborné literatuře (např. Zoubková, 2002, Novotný, 2006), tak i u všech dotázaných respondentů. „Stoupá agresivita mladistvých pachatelů, a to zejména u mravnostní trestné činnosti“, připomíná vyšetřující z Prahy. Vychovatel

diagnostického ústavu dodává: „Zvyšuje se brutalita a intenzita páchání trestné činnosti a hlavně její závažnost. Například u kapesních krádeží se zvyšuje hodnota odcizené peněžní částky.“

V odborné literatuře se dočteme, že určitou roli zde sehrává vliv médií. Ať už se jedná o násilné televizní pořady, počítačové hry (tzv. zabíjení nepřátel) nebo vraždící komiksové postavičky. Já bych se i zde přikláněla k názoru, že na vině je opět hlavně rodinné prostředí a to z několika důvodů:

1. Čeští rodiče patří v Evropě mezi ty, kteří se jen ve velmi malé míře zabývají tím, co jejich dítě dělá na počítači, co sleduje v televizi a co čte.¹²⁷ To, že rodiče dětem umožňují tak vysoký přístup k fiktivní brutalitě, má na vině i její převedení do reality. Nechci tím nařknout všechny rodiče ze špatného přístupu, možné je tedy, že si jen neuvědomují „nebezpečnost“ některých televizních programů či počítačových her.
2. Výchova dnešních dětí je zaměřena na výkon. „Musíš být nejlepší, aby ses jednou měl dobře“, slýcháváme velmi často z úst rodičů. Vlastnosti jako spravedlnost, ochota pomoci, solidarita ztrácí na významu a jsou nahrazeny vysokým sebevědomím a „ostrými lokty“. Ohleduplné chování přenecháváme druhým, vlastní úspěch je přeci nejpřednější. Možná jsem příliš kritická a křivdím mnohým rodičům, ale vlastní zkušenosti s dětmi v mém okolí mě ještě nepřesvědčily o opaku. Doufejme, že dnešní trendy „výchovy k solidaritě a k lásce k bližnímu“ uspějí co nejdříve.
3. Největší riziko shledávám v tom, že se z výchovy dětí vytrácí důraz kladený na pokoru. Jak jsem zjistila, mnohé děti i mladiství nemají tušení, co to slovo znamená. A kéž by jenom děti, dokonce i někteří dospělí se mi přiznali, že slovo „pokora“ doma nikdy nepoužili. Jak můžeme očekávat, že budou děti ctít někoho jako autoritu, když je vychováváme k tomu, že právě ony jsou středem světa?!
4. Poslední negativum způsobené rodičovským působením shledávám v tom, že na dítě není kladena žádná zodpovědnost. Mnohdy dítě nenese odpovědnost ani za své vlastní jednání. „Rodiče mé problémy přeci nějak vyřeší!“

Mým dalším soukromým předpokladem bylo i to, že kriminalita mládeže se v současné době „pyšní“ vysokou promyšleností a důmyslností. Leč byla jsem „zklamána“, ani užitá

---

¹²⁷ SAK, P., 2000

odborná literatura, ani rozhovory s odborníky moji domněnku nepotvrdily. Přestože se zdá, že vzdělanost populace roste, dětí páchajících trestnou činností se to netýká. Primitivnost provedení je stále stejná. Urážky, tělesné napadení, použití slzného plynu a maximálně kapesního nože je stálým standardem. Tedy ani ze všech směrů patrné pokusy u probuzení dětské fantazie se v této oblasti nesetkávají s úspěchem. I když zde můžeme říci jen: „Bohu díky!“

K tezi: *Klíčovou rolí v kriminalitě mládeže hraje vliv rodinného prostředí.*

Tato domněnka byla opět uváděna, jak v odborné literatuře (např. Matoušek, Kroftová, 1998), tak i ve všech provedených rozhovorech. Všichni zúčastnění jsou zajedno v tom, že nejvyšší zodpovědnost za kriminální kariéru potomka nese výchova, a to především výchova v rodině. „Rodiče nemají na děti čas, nevěnují se jim, děti nemají vyplněný volný čas a najdou si partu vrstevníků, kde může docházet k páchání trestných činů“, uvádí vychovatel dětského domova. Matoušek, Kroftová (1998): „*Kvalita vazby mezi dítětem a matkou, později i mezi dítětem a otcem a dítětem a dalšími členy rodiny, je klíčovým činitelem osobnostního vývoje.*“¹²⁸

Všichni taktéž sdílí názor, že kriminalitě mládeže lze z části předcházet prevencí. Ta by se měla provádět už na nižším stupni základní školy. Na otázku, jak si onu prevenci konkrétně představují, jsem získala odpovědi jako: působivé videozáznamy „pro výstrahu“, informace o způsobech a výši trestů, rozhovory s již sankciovanými vrstevníky atd. Na poli meziinstitucionální spolupráce padl návrh o vyšší spolupráci škol s Policií České republiky a odborem sociálních věcí. V konkrétních návrzích byli však všichni opatrní a charakterizovali je „během na dlouhou trať“.

Já osobně se přikláním k názoru, že jakákoli prevence se mine svým účinkem, jestliže nebude podporována i ze strany rodičů, či výchovných zástupců. Jde podle mě o zodpovědnost, nezlehčování situace ze strany rodiny, ale hlavně o předkládání pozitivních vzorů. Záležitost, která byla v rozhovorech zmíněna jen jednou, je podle mě zcela klíčová. V této situaci si vždy vzpomenu na český film *Obecná škola*. Ředitel v něm varuje žáky, aby neolizovali namrzlé zábradlí před školou a tři nezbední žáci neuposlechnou a vyzkouší si, co se stane. Děti jsou prostě takové, rády si vše „prožijí na vlastní kůži“, neměli bychom jim tedy předkládat ostrašující případy. Pro děti se každý „výjimečný“ jedinec stává hrdinou, s kterým se chtějí ztotožnit a napodobují je. A čím větší „vyvrhel“, tím lépe. My bychom

---

¹²⁸ MATOUŠEK, O., KROFTOVÁ, A., 1998, s.42

měli této dětské naivnosti využít a převést ji do výchovy ideálem. Opět se vracím k výše zmíněnému filmu, kde lehce stylizovaný učitel Hnízdo se pro většinu svých žáků stává idolem. Já chci být jako on! Možná je má úvaha naivní, ale i tak jsem přesvědčena o její vyšší účinnosti než předkládání fotografií mrtvých narkomanů.

Zpět k tezi o vlivu rodinného prostředí na vznik kriminality mládeže. Právě zde, v rodině, je pro předkládání pozitivních vzorů největší prostor. Rodiče jsou pro dítě už od narození tím nejvyšším měřítkem dobra a zla. Stanoví si je jako normu pro své chování a jednání. Bylo by utopií předpokládat, že tento postoj vytrvá až do dospělosti, ale i tak je stále dostatek prostoru a času naučit dítě tomu správnému (tj. v tomto případě minimálně společností akceptovanému) chování. Domnívám se, že vstřípi-li se dítě tyto zásady, lze doufat, že tím snížíme možnost zapojení některých vnějších, kriminalitu podporujících, elementů. Jeho zapojení do „nevhodného“ kolektivu, osobnostní vzpoura proti rodičům, snaha oslnit okolí či mnohé další, se prvořadě opírá o jeho kognitivně emocionální schopnosti.

K tezi: *Roste vliv médií jako příčiny kriminality mládeže.*

I tento předpoklad byl potvrzován informacemi odborné literatury (např. Matoušek, Kroftová, 1998). „Škodlivé účinky na děti a mládež může mít jak násilí fiktivní, tak naturalisticky popisované násilí skutečné, tak i nejasná hranice mezi tím, co se opravdu stalo a co nadsadili pro větší účinnost autoři pořadu.“¹²⁹ Vliv médií na mládež nepopíratelně roste a s ním i vliv na páchaní trestné činnosti.¹³⁰ Z uskutečněných rozhovorů jsem dostala podobné, zcela bezprostřední informace, např. učitel středního odborného učiliště. „Vliv médií na kriminalitu mládeže určitě roste. V televizi se dnes, více a častěji promítají filmy s násilnou tematikou. Děti tráví sledováním takových pořadů stále více času. To se musí promítnout i do jejich vnímání reality, která jim potom připomíná „divočinu“, kdy každý je tvůj nepřítel a každého musíš využít jen ve svůj prospěch.“

Na druhou stranu někteří autoři, upozorňují na fakt, že tento faktor je ve srovnání s vlivem rodinného působení minimální. „Vliv médií na děti a mládež je mnohem méně významný než vliv živých lidí, s nimiž děti a mládež tráví čas.“¹³¹

Děti v současné době tráví více času sledováním televize a hraním počítačových her, to je nepopíratelné, tím se stále častěji dostávají do kontaktu s násilím, brutalitou, zabíjením, Já se společně s Matouškem a Kroftovou (1998) domnívám, že tyto podněty nemají nějaký

---

¹²⁹ MATOUŠEK, O., KROFTOVÁ, A., 1998, s.104

¹³⁰ ŠISKA, J. 1999

¹³¹ MATOUŠEK, O., KROFTOVÁ, A., 1998

markantní vliv na jejich budoucí kriminální kariéru. Děti si nadále dokáží udržet distanc od násilných scén. I když mnoho prvků je pro ně vysoce inspirativních, nestává se často, že by „vzorný chlapeček“ zavraždil svoji babičku, protože by to mohl být přestrojený krvelačný mutant z vesmíru. A tak i přes hojnost podnětů hodných nápodoby si děti naštěstí udržují zdravý odstup a doufejme i částečně zdravý rozum.

Kdo je však v první řadě zodpovědný za to, jaké pořady v televizi dítě sleduje a jaké hry smí hrát na počítači? Jistě, rodiče! Zde se však musím rodičovské role zastat. Kontrola stránek, které potomek navštěvuje na internetu, není vždy snadná zejména, jestliže jsou rodiče zaměstnáni. Přesto si stojím za názorem, že určitá omezení, doporučení a motivaci lze dětem předložit.

K poslednímu předpokladu: *Současný systém sankcí za páchaní trestné činnosti mládeže je nevyhovující.*

Téma k dialogu, které se ukázalo jako nejvíce problematické. Při stanovení této teze jsem vycházela především ze soukromého dojmu, získaného na základě četby denního tisku, kde se mnohdy mluvilo o paradoxu závažnosti spáchaného trestného činu a jemu naprosto neodpovídajícímu trestu. V odborné literatuře, kterou jsem ve své práci použila, jsem vyjádření k tomuto tématu nenacházela. Při rozhovorech jsem se u otázky k systému sankcí setkala s velmi uhybavými odpověďmi. Obvyklé bylo, že neví, ale asi je systém správný, nebo nedokáží posoudit. Ředitelka základní školy: „Nevím, nejsem odborník!“ Uvědomila jsem si, že informovanost jistě není nejvyšší. Po prostudování trestního zákona, jsem získala dojem, že tresty jsou velmi vysoké, avšak v praxi je aplikace odlišná, jak mě upozornil vyšetřovatel z Prahy. Nejvyšší diferenciaci se odvíjí od subjektivního posouzení soudcem. „Soudci, specializovaní jen na kriminalitu mládeže, v českém prostředí chybí. Soud proto často bývá odložen, stejně jako rozsudek a následně výkon trestu. Ten je vykonáván u nezletilých např. nařízením ústavní výchovy, u zletilých pak trestem obecně prospěšných prací, peněžitým opatřením a až v poslední řadě výkonem trestu odnětí svobody, který je u mladistvých vždy snížen na jednu polovinu.“ Zde mě napadla určitá úvaha. Zamyslela jsem nad fiktivním případem, kdy spáchá vraždu mladík v den před svými osmnáctými narozeninami, nebo den poté. Ve zdánlivě úsměvném příběhu jediný den rozhoduje o možnosti až dalších deseti letech strávených ve výkonu trestu odnětí svobody. Podle litery zákona je řešení takových případů jednoznačné, ale naštěstí je tu ještě duch zákona, který nám pokládá otázku nikoli po legálnosti takových rozhodnutí, ale i po jejich legitimitě. Posouzení takových nelehkých případů je pak čistě v kompetencích soudců, kde se mimo jiné odhaluje

jejich chápání významu slova „spravedlnost“. Jistým usnadněním bylo zrušení onoho „snižování trestu na polovinu“ u mladistvých pachatelů. Ovšem důsledky takového rozhodnutí si netroufám odhadnout.

Shrňme tedy z rozhovorů získané negativní součásti sankcionování mládeže za páchaní trestné činnosti. Odkládání sankcí a neodpovídající hodnota trestu k hodnotě provinění.

Důležité při určení trestu také je rozpoznání příčiny závadového chování, kdy se může jednat o poruchu pachatelova dosavadního vývoje, nevyhovující vnější podmínky, narušení osobnosti případně nezralost, nezkušenost či bezradnost vůči okolnímu světu. Každopádně uložená sankce by měla vést k nápravě a nikoli k recidivě trestné činnosti.

Soudy nad současným systémem trestů mládeže za páchanou trestnou činnost ponechávám stranou, mezi odbornou veřejností se nachází mnoho jeho příznivců i odpůrců. Závěrem připomínám základní pravidlo, že jestliže se trest bude chápat vždy jako impuls k pozitivním změnám v chování „postiženého“ jedince, nemělo by být sankcionování nikdy více demotivující než prospěšné. A prostor pro zlepšení a zvýšení funkčnosti je stále dostatečný.

Na závěr diskuze informací získaných z rozhovorů s odbornou literaturou jsem se zamyslela, čím by se měla další odborná činnost zabývat. Jak už jsem zmiňovala největší kompetence jsou podle mého názoru ve vlivu rodinného prostředí. Zde se tedy nachází největší prostor pro „manipulaci“ s kriminalitou mládeže. Navrhovala bych tedy navázat užší spolupráci rodičů a školy. Vhodnější by samozřejmě byla spolupráce rodiny a policie, ale jsem si vědoma nemožnosti realizace takové spolupráce. Na úrovni školy by s to podle mého názoru dalo nějakým způsobem provést. Buď prostřednictvím rodičovských schůzek, nebo besedních sezení, které by v rodičích probudilo snahu, alespoň se více zajímat o své děti.

Na úrovni výkonu trestu v nějakém nápravném zařízení mě napadla (lehce iracionální) myšlenka. Pokusila bych se působit více na kolektiv ústavu než na jednotlivce. Myslím si, že by se mohl provést „pokus“ svěřence ústavu vystavit situaci, kdy by byli nuceni naprosté kooperace, která by předpokládala zapojení všech. Vzpomněla jsem si na obsah jednoho filmu, kde na každém jednotlivci záleželo, zda celá skupina přežije. Nějakou formou "nebezpečí" by bylo možné orientovat děti na jiný způsob řešení konfliktů, kdy je nutná spolupráce namísto prosazování sobeckých zájmů. Přiznávám, že tento nápad je čistě záležitostí mé fantazie a jeho realizace je v podmínkách výchovných ústavů a věznicích pro mladistvé stále sci-fiction. Přesto se domnívám, že vyhledání vhodného projektu s takovým obsahem pod profesionálním dohledem by stálo za realizaci.

Další bádání v problematice kriminality mládeže by se tedy mělo podle mě zabývat především způsoby, jak zasáhnout do svědomí rodičů, aby své děti vychovávali v souladu se společenskými normami a různými alternativami trestu, které by skutečně plnily nápravnou funkci.

12 ZÁVĚR

Zamyslím-li se zpětně nad smyslem své práce, domnívám se, že svůj účel splnila. S pomocí odborné literatury jsem pojmenovala rizikové faktory kriminality mládeže na území České republiky, odhalila její specifika, přiblížila její vývoj až do roku 2008, seznámila se s průběhem trestního stíhání, možnými tresty a v poslední části shrnula preventivní opatření. V praktické části se všemi respondenty potvrdily moje domněnky: ***Kriminalita mládeže získává na brutalitě, klíčovou roli v kriminalitě mládeže hraje vliv rodinného prostředí, roste vliv médií jako příčiny kriminality mládeže.*** U dalších jsem se pokusila nastínit složitost celé problematiky.

Nyní se na základě faktů pustím do spekulací o budoucím vývoji kriminality mládeže. Jak se zdá, pohled na příznivé statistické údaje by měl předpovídat další snižování kriminality, včetně kriminality dětí a mladistvých. Důvod mohu hledat v růstu životní úrovně, ve zpřísnování postihů za její páčání, vyšší účinnosti prevence, nebo ve faktu, že si mládež našla jinou zábavu, která není v rozporu se zákonem. Domnívám se, že každý fakt nese svůj podíl na výsledném efektu. K poslední možnosti bych ráda dodala, že oblíbený způsob trávení volného času tzv. on-line, tak typický pro dnešní mládež, může být stejně škodlivý jako kriminalita, i když ne na úrovni sociálně-právní, ale na úrovni mezilidských vztahů.

Na druhou stranu, v závislosti na „omezenosti“ statistických údajů, není „trend“ snižování kriminality stoprocentně potvrzen. Třeba se jen pachatelé naučili lepšímu ukrývání protiprávní činnosti?! I tuto možnost musím připustit.

Jestliže se nyní podívám o několik řádek výše na uvedené, respondenty sdílené předpoklady, uvědomím si, že trendu snižování kriminality mládeže neprospívá žádný z nich. Všechny tři spolu však úzce souvisí.

Jako nesporný fakt si předložím úpadek tradičního modelu rodiny. S ním jde ruku v ruce hledání jiných alternativ, které dětem a mladistvým substituují tuto „záchrannou kotvu“, která jim kromě hodnot a norem poskytuje i pocit vlastní významnosti. Jestliže tento základní princip chybí, existuje mnoho možností, kde se s ním lze setkat v jeho negativní podobě. Bez pevně stanovených norem a hodnot je snadné stát se obětí manipulativního jednání. Ať už jej představují sugestivní prostředky mediální zábavy, „společnost netradičních přátel“, nebo dokonce konspirace teroristických útoků. Možná jsou mé úvahy trochu nadsazené, ale vždy je dobré si připustit i tu nejhorší variantu.

Souhrnem lze říci, že ať už kriminalita mládeže v posledním desetiletí roste, stagnuje, či mírně klesá, neměla by vést k tiché akceptaci sebe sama. Je tu, byla tu a s největší pravděpodobností i bude. Měli bychom si ale uvědomit skutečnou proměnu dětí a mladistvých, to že kriminalitu stále páchají je odrazem celé naší společnosti. Děti jsou bezesporu stále sebevědomější, odvážnější, otevřenější ale i agresivnější, bezzásadovější a sobecké. A ani učitelé, ani vyšetřovatelé trestné činnosti mládeže, ani vychovatelé „nápravných“ ústavů situaci zásadně nezmění. Jedná se o celospolečenský problém.

Kdybych si tedy položila otázku, zda současné výzkumy o kriminalitě mládeže mají nějaký smysl, odpověď by byla jednoznačná: jistě. A to hlavně proto, abychom se zamysleli nad tím, jak se situace může vyvíjet a abychom si uvědomili, že budoucnost leží v našich rukách. A to nemusím být ani ředitelem televizní stanice, ani „konstruktérem“ počítačových her, stačí být jen tím, kým jsem. Nikdy nemůžeme vědět, kdo nás bude považovat za životní vzor. Záleží na nás, zda ze svých dětí či svěřenců vychováme bezohledné sobce, či empatické jedince. V našich myslích a srdcích se nachází odpověď na to, zda nás naše vnoučata jednou neokradou o důchod, stačí jen začít... jak jinak než sami u sebe. Bojím se, aby poslední věty celé práce nezněly jako pouhé klišé. Jsou psány a měly by být vnímány s obrovskou dávkou pokory, kterou cítím při ukládání tohoto těžkého úkolu na každého z nás. To považuji za hlavní smysl celého bádání o problematice kriminality mládež a také mé práce. V něm shledávám svůj odkaz dalším čtenářům.

Souhrn

Za cíl práce je stanoveno seznámení s vývojem kriminality mládeže s důrazem na poslední desetiletí na území České republiky. Téma je rozpracováno v linii: hledání příčin kriminality mládeže, pojmenování jejích specifík a následcích páchaní trestné činnosti. V praktické části jsem na základě rozhovorů s osobami, kterých se kriminality mládeže dotýká, chtěla potvrdit či vyvrátit domněnky získané konfrontací odborné literatury a názoru „běžného občana“. Dále mi šlo o postihnutí rozdílnosti názorů respondentů k dané problematice.

Zjistila jsem, že kořeny kriminálního chování můžeme hledat v rodinném prostředí, etnické příslušnosti, vlivu školy, společnosti, médií a mnoha dalších.

Nejčastěji zastoupené trestné činy páchané mládeží jsou v posledních deseti letech: loupeže a úmyslné ublížení na zdraví, pohlavní zneužívání a znásilnění, krádeže a poškozování cizí věci.

Vývoj kriminality mládeže uvedený ve statistikách naznačuje mírný pokles. Ukázala jsem však, že jejich spolehlivost nemusí být stoprocentní.

V praktické části se všemi respondenty potvrdily domněnky: *Kriminalita mládeže získává na brutalitě, klíčovou roli v kriminalitě mládeže hraje vliv rodinného prostředí, roste vliv médií jako příčiny kriminality mládeže.*

Ústřední bod celé práce leží v pochopení, že nárůst kriminalita mládeže není problémem sám o sobě, ale vychází ze změn chování a jednání dětí a mladistvých, ke kterým dochází v posledním desetiletí s nebývalou akcelerací. Práce je pak jistým apelem na způsob výchovy mládeže.

Summary:

The aim of the paper is getting to know youth crime development in the last decade in the Czech Republic. Topic is elaborated as follows: seeking for purposes of youth crime, their description, and subsequent consequences of committing a crime. Practical part compares theories drawn out of expert literature with opinions of „an average citizen“ – based on semistructured questionnaires. Further, I wanted to explore how wide the spread of the opinions is.

I found out that roots of criminal behavior reach into family, ethnic affiliation, school influence, society, media, and many others.

The most frequent crimes in the last decade have been following: robbery, battery, sexual abuse and rape, thefts.

Statistical data show a slight decrease in the development of youth criminality. However, I proved that it can not be relied upon with certainty.

In practical part all respondents confirmed my assumptions: youth criminality is more cruel, the key factor being family environment, and media.

The bottom line of the paper is that a growth of youth crimes comes from and is linked to changes in children and juvenile behavior, which has even been accelerating in the last 10 years. In conclusion, the paper is in fact pointing at the importance of youth raising.

Seznam literatury

- DOUBRAVA, L. Děti se nedopouštějí trestných činů, ale páchají provinění. *Učitelské noviny*, 2008, roč. 111, č.8, s. 12-13.
- DOUBRAVA, L. O nezletilé delikventy je špatně postaráno. *Učitelské noviny*, 2007, roč. 110, č. 41, s. 8-10.
- FICKLER-STANG, U. Evaluations- und Qualitätsentwicklungen in Einrichtung der Kinder- und Jugendhilfe. *Sonderpädagogische Förderung*, 2008, vol.53, no.2, p. 277-292.
- FOUCAULT, M. *Dohlžet a trestat*. Praha: Dauphin, 2000, 430 s.
- GRAHAM, J. Prevence násilí mládeže. *České vězeňství*, 1999, roč. 6, č. 4, s. 41-45.
- HOLOMEK, J. Co můžeme očekávat od snížení hranice trestní opovědnosti?. *Vychovatel*, 2000, roč. 45, č.2, s. 16-18.
- CHMELÍK, J. a kol. *Mravnost, pornografie a mravnostní kriminalita*. 1.vyd. Praha: Portál, 2003, 208 s.
- KRÁL, V. Tresty musejí být efektivní. *Učitelské noviny*, 2001, roč 104, č.12, s.10-11.
- LANGMEIER, KREJČÍŘOVÁ. *Vývojová psychologie*.1.vyd. Praha: Grada, 1999, 352 s.
- LANYADOOVÁ, M., HORNEOVÁ, A. *Psychoterapie dětí a dospívajících*.1.vyd. Praha: Triton, 2005, 681 s.
- MAREŠOVÁ, A. K problematice delikventní mládeže-hlubší pohled na statistické údaje. *Kriminalistika*, 2000, č.4, s. 295-309.
- MATOUŠEK, O. V čem jsou kořeny kriminality mladistvých?. *Učitelské listy*, 1997/98, roč.5, č.7, s. 6-7.
- MATOUŠEK, O., KROFTOVÁ, A. *Mládež a delikvence*.1. vyd. Praha : Portál, 1998. 336 s.
- MÜHLPACHR, P. *Sociální patologie*. 1.vyd. Brno: Masarykova univerzita v Brně, 2002. 104 s.
- MILLEROVÁ, E., BUDÍNSKÁ, M. Nejúčinnější a nejlevnější prevencí je zdravá výchova v rodině a ve škole. *Závislosti a my*, 2001, č.11, s. 12-14.
- MÜLLEROVÁ, L. Také ve Velké Británii mají problém s agresivitou dětí a mladistvých. *Učitelské listy*, 2001/02, roč. 9, č.9. s.11.
- NOVOTNÝ, P. *Epidemie delikvence*.1. vyd. Liberec: Dialog, 2006. 64 s.
- PETRIŠČOVÁ, A. Pohled odsouzených mladistvých na výkon trestního opatření odnětí svobody. *Speciální pedagogika*, 2007, roč. 17, č. 3, s. 144-149.

- PILAŘ, J. Od klientům k mladým vrahům. *Učitel'ské noviny*, 2005, roč.108, č.38, s. 10-11.
- PILAŘ, J. Ústavní a ochranná péče o mladé delikventy. Výchovné a diagnostické ústavy v nových podmínkách. *Školství*, 1998, roč. 6, č.36, s. 3.
- ŘÍČAN, P. Spiritualita jako základ mravní výchovy. *Pedagogika*, 2006, roč. 56, č. 2, s.119-131.
- SAK, P. *Proměny české mládeže*.1.vyd. Praha: Petrklíč, 2000. 291 s.
- SCHLEGELOVÁ, J. Otazníky školní etické výchovy ve světle kurikulární reformy. *Paideia*, 2008, roč.5, č.1
- SMOLA, Z. Situace v kriminalitě mládeže se nezhoršuje.*Učitel'ské noviny*, 2007, roč. 110, č. 25, s. 12-13.
- *Statistická ročenka školství 2007/08*, Ústav pro informace ve vzdělávání, Praha 2008
- ŠIŠKA, J. Násilí a mládež v USA. *Speciální pedagogika*, 1999, roč. 9, č. 3/4, s. 44-54.
- ŠOTOLOVÁ, E. Delikvence dětí a mladistvých. *Speciální pedagogika*, 1999, roč. 9, č. 2, s.38-42.
- ŠTECHOVÁ, M., NEUMANN, J. Asocialita a antisocialista mladých lidí: seminář sekce sociální patologie Masarykovy české sociologické společnosti. *Sociologický časopis*, 2000, roč. 36, č. 2, s. 252-256.
- URBANOVÁ, Š. Kriminalita dětí a mládeže. *Prevence sociálně nežádoucích jevů*, 2005, roč. 4, č. 2, s. 4-9.
- Zákon č. 218 o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže. Sbírka zákonů 2003.
- VACEK, E. Kriminalita dětí a mladistvých zasluhuje trvalou pozornost. *České vězeňství*, 2001, roč. 9, č. 3, s. 21-23.
- VÁGNEROVÁ, M. *Psychopatologie pro pomáhající profese*. 3.vyd. Praha: Portál, 2004.s. 870.
- VÁGNEROVÁ, M. *Vývojová psychologie I*. I.vyd. Praha: Karolinum, 2005. s. 468.
- ZOUBKOVÁ, I. *Kontrola kriminality mládeže*. 1.vyd. Dobrá Voda u Pelhřimova: Aleš Čeněk, 2002. 231 s.
- ŽELÁSKO, P. Děti za mřížemi?. *Učitel'ské noviny*, 1999, roč. 102, č.45, s. 10-11.
- Nepublikovaný rozhovor č.1: s Janem Machutou zástupcem vedoucí z mravnostního oddělení pražské policie, konaný dne 16.12.2008.

Elektronické zdroje

- *Diagnostický ústav Dobřichovice*, vytištěno dne 15.2.2009
(http://www.dud.cz/du_dobri.html)
- Generální ředitelství Vězeňské služby ČR (2007) *Ročenka vězeňské služby České republiky 2006*, vytištěno dne 25.2.2009
(http://ad.vscr.cz/news_files/Statisticka_rocenka_VS_CR_2006.pdf)
- Generální ředitelství Vězeňské služby ČR (2008) *Ročenka vězeňské služby České republiky 2006*, vytištěno dne 25.2.2009 (http://www.vscr.cz/clanky/?cl_id=25)
- Ministerstvo spravedlnosti České republiky (2008) *Statistická ročenka kriminality, rok 2008*, vytištěno dne 25.2.2009
(<http://portal.justice.cz/ms/ms.aspx?j=33&o=23&k=3397&d=47145>)
- Policie ČR - Statistické přehledy kriminality. *Měsíční analýza stavu a vývojových trendů kriminality v ČR k 31. prosinci 2008*, vytištěno dne 25.2.2009
(<http://www.policie.cz/clanek/statisticke-prehledy-kriminality-725362.aspx>)
- STÜNDL, E. *Projekt včasné intervence*, vytištěno dne 15.2.2008
(<http://www.svitavy.cz/pkb/projekty/svi/index.htm>)
- *Výchovný ústav pro děti a mládež*, vytištěno dne 15.2.2009 (<http://vychovny-ustav.sweb.cz/>)

Seznam příloh

Příloha č. 1

Kriminalita mládeže za období 1.1.2008 – 31.12.2008.

Příloha č. 2

Diagnostické ústavy: počet zařízení, dětí- podle území.

Příloha č. 3

Výchovné ústavy- počet zařízení, dětí- podle území.

Příloha č. 4

Vývoj trestní politiky v ČR v letech 2000-2007.

Příloha č. 5

Vývoj trestní politiky uplatňované vůči mladistvým (15-17 let) v letech 2000-2007 v absolutních číslech.

Příloha č. 6

Počet odsouzených osob.

Příloha č.7

Věkové složení obžalovaných osob v roce 2007 podle krajů.

Příloha č. 8

Počet odsouzených osob v letech 1971-2007.

Příloha č. 9

Věkové složení obviněných ke dni 31.12.2006.

Příloha č. 10

Věkové složení odsouzených ke dni 31.12.2006.

Příloha č. 11

Počty odsouzených ve věznicích a vazebních věznicích ke dni 31.12.2006.

Příloha č. 1

Kriminalita mládeže za období 1.1.2008 – 31.12.2008			
Česká republika			
Název trestné činnosti	Zjištěno celkem	Pachatelé do 18 let	
		Nezletilí (1-15)	Mladiství (16-18 let)
Vraždy loupežné	21	1	1
Vraždy motivované osobními vztahy	94	0	3
Vraždy ostatní	79	2	2
Vraždy celkem:	202	3	6
Únos	8	1	0

Loupeže	4515	260	454
Loupeže na finančním institutu	126	0	1
Násilí na veřejného činitele		3	25
Úmyslné ublížení na zdraví	5397	108	285
Rvačky	16	0	3
Násilí a vyhrožování proti skupině obyvatel	91	1	0
Nebezpečné vyhrožování	1751	17	36
vydírání	1279	71	79
Omezování a zbavení osobní svobody	326	9	11
Porušování domovní svobody	2118	23	56
Týrání osoby žijící ve společném obydlí	522	2	1
Útisk	11	1	0
Násilné činy celkem :	17875	499	958
Znásilnění	529	9	28
Pohlavní zneužívání v závislosti	76	0	1
Pohlavní zneužívání ostatní	716	71	121
Komerční forma sexuálního zneužívání	10	1	0
Ostatní pohlavní úchytky	159	3	3
Ohrožování mravnosti	77	9	1
Kuplířství	52	0	1
Mravnostní činy celkem	1680	93	155

Kriminalita mládeže za období 1.1.2008 – 31.12.2008

Česká republika

Název trestné činnosti	Zjištěno celkem	pachatelé	
		Nezletilí (1-15 let)	Mladiství (16-18 let)
Krádeže vloupáním do obchodů	3982	60	155
Krádeže vloupáním do výkladních skříní	283	9	20
Krádeže vl. do restaurací a hostinců	2 582	21	95
Krádeže vl. do ubytovacích objektů	690	2	3
Krádeže vl. do kiosků	1 125	47	97
Krádeže vl. do kultur. objektů	110	0	1
Krádeže vl. do škol	681	28	32
Krádeže vl. do bytů	4 477	48	127
Krádeže vl. do vík. chat soukr. osob	5 068	69	159

Krádeže vl. do rodinných domů	4 634	50	137
Krádeže vl. do ostatních objektů	29 440	212	594
Krádeže vl. celkem:	53 381	549	1 426
Krádeže kapesní	18 188	120	160
Krádeže jiné na osobách	9 604	105	194
Krádeže mezi zaměstnanci na pracovišti	141	0	5
Krádeže motorových vozidel dvoustopých	18 011	92	428
Krádeže motor. vozidel jednostopých	782	29	68
Krádeže věcí z automobilů	49 430	134	267
Krádeže součástek motor. voz.	6 450	13	36
Krádeže jízdních kol	5 256	12	52
Krádeže v bytech	4 040	54	209
Krádeže věcí na nádražích	186	1	7
Krádeže v jiných objektech	24 641	125	527
Krádeže prosté celkem:	147 292	733	2163
Podvod	4 745	6	52
Zpronevěra	1 273	1	16
Neoprávněné užívání cizí věci	232	5	13
Zatajení věci	1 073	11	22
Poškozování cizí věci	11 351	104	152
Majetkové činy celkem:	219 347	1 409	3 844

Kriminalita mládeže za období 1.1.2008 – 31.12.2008

Česká republika

Název trestné činnosti	Zjištěno celkem	Pachatelé	
		Nezletilí (1-15)	Mladiství (16-18)
Výtržnictví	2843	73	152
Sprejerství	4167	268	360
Podávání alkoholických nápojů mládeži	52	2	9
Nedovolená výroba a distribuce psych.láték a jedů	2 364	89	144
Šíření toxikománie	37	9	10
Požáry	964	21	13
Nedovolené ozbrojování	446	1	6

Maření výkonu úředního rozhodnutí	5 324	25	315
Překup. a přev. - podílnictví	815	12	47
Ostatní krim. činy celkem:	18 861	500	1 083
Dopr. nehody silniční - nedbal.	10 561	32	214
Ublíž. na zdr. z nedbal.-ostatní	373	8	6
Ohrožení pod vl. náv. l., opilství	11 507	0	40
Šíření poplašné zprávy	273	11	25
Hanobení nár., přesvědč. a rasy	41	0	1
Podpora a propagace hnutí	111	3	5
Ostatní trestná činnost	20 161	159	1 242
Zbývající kriminalita celkem:	53 524	217	1 535
Ochrana měny	2 399	8	24
Paděl. a pozměň. veř. listiny	533	0	2
Neoprávněné držení plat. karty	78 833	44	93
Por. práv k ochranné známce	293	2	4
Por. autorského práva	459	3	5
Úvěrový podvod	7 263	0	4
Hospodářské činy celkem:	32 474	65	153
CELKOVÁ KRIMINALITA:	343 799	2 783	7 728

Příloha č.2

Diagnostické ústavy: počet zařízení, dětí- podle území

Území Zřizovatel	Počet zaříze- ní	Počet dětí v diagnostických ústavech						
		celkem	Z toho					
			dívky	Nezletilé matky	Úplní sirotci	Děti nezletilých matek	cizinci	Děti na úťeku
Česká republika	14	705	286	4	37	4	47	106
Praha	4	195	100	4	34	4	42	52
Hlavní město Praha	4	195	100	4	34	4	42	52
Střední Čechy	1	171	57	-	-	-	-	-
Středočeský kraj	1	171	57	-	-	-	-	-
Jihozápad	2	56	22	-	-	-	-	7
Jihočeský kraj	1	24	9	-	-	-	-	3
Plzeňský kraj	1	32	13	-	-	-	-	4
Severovýchod	2	97	40	-	-	-	1	4
Liberecký kraj	1	64	29	-	-	-	1	4
Královéhradecký kraj	1	33	11	-	-	-	-	-
Jihovýchod	2	56	24	-	2	-	-	11
Jihomoravský kraj	2	56	24	-	2	-	-	11
Střední Morava	1	28	8	-	-	-	2	6
Olomoucký kraj	1	28	8	-	-	-	2	6
Moravskoslezsko	2	102	35	-	1	-	-	26
Moravskoslezský kraj	2	102	35	-	1	-	-	26

Podle stavu k : 31.10.2007

Pramen: Statistická ročenka školství 2007/08, Ústav pro informace ve vzdělávání, Praha 2008

Příloha č.3

Území Zřizovate	Počet zaříze- ní	Počet dětí ve vých. ústavech						
		celkem	Z toho					
			dívky	Nezletilé matky	Úplní sirotci	Děti nezletilých matek	cizinci	Děti na útěku
Česká republika	33	1 430	384	26	32	26	41	256
Praha	2	92	10	2	26	2	34	19
Hlavní město Praha	2	92	10	2	26	2	34	19
Střední Čechy	2	80	-	-	-	-	2	8
Středočeský kraj	2	80	-	-	-	-	2	8
Jihozápad	3	187	47	-	-	-	1	52
Jihočeský kraj	1	47	47	-	-	-	-	23
Plzeňský kraj	2	140	-	-	-	-	1	29
Severozápad	8	367	93	-	-	-	1	58
Karlovarský kraj	2	48	33	-	-	-	-	14
Ústecký kraj	6	319	60	-	-	-	1	44
Severovýchod	4	123	23	-	-	-	1	21
Liberecký kraj	1	15	-	-	-	-	-	4
Královéhradecký kraj	2	85	-	-	-	-	1	15
Pardubický kraj	1	23	23	-	-	-	-	2
Jihovýchod	7	300	188	25	2	24	2	42
Vysočina	3	183	157	24	1	24	1	27
Jihomoravský kraj	4	117	31	-	1	-	1	15
Střední Morava	5	176	15	-	3	-	-	38
Olomoucký kraj	3	96	15	-	-	-	-	33
Zlínský kraj	2	80	-	-	3	-	-	5
Moravskoslezsko	2	105	8	-	1	-	-	18
Moravskoslezský kraj	2	105	8	-	1	-	-	18

Výchovné ústavy- počet zařízení, dětí- podle území

Podle stavu k : 31.10.2007

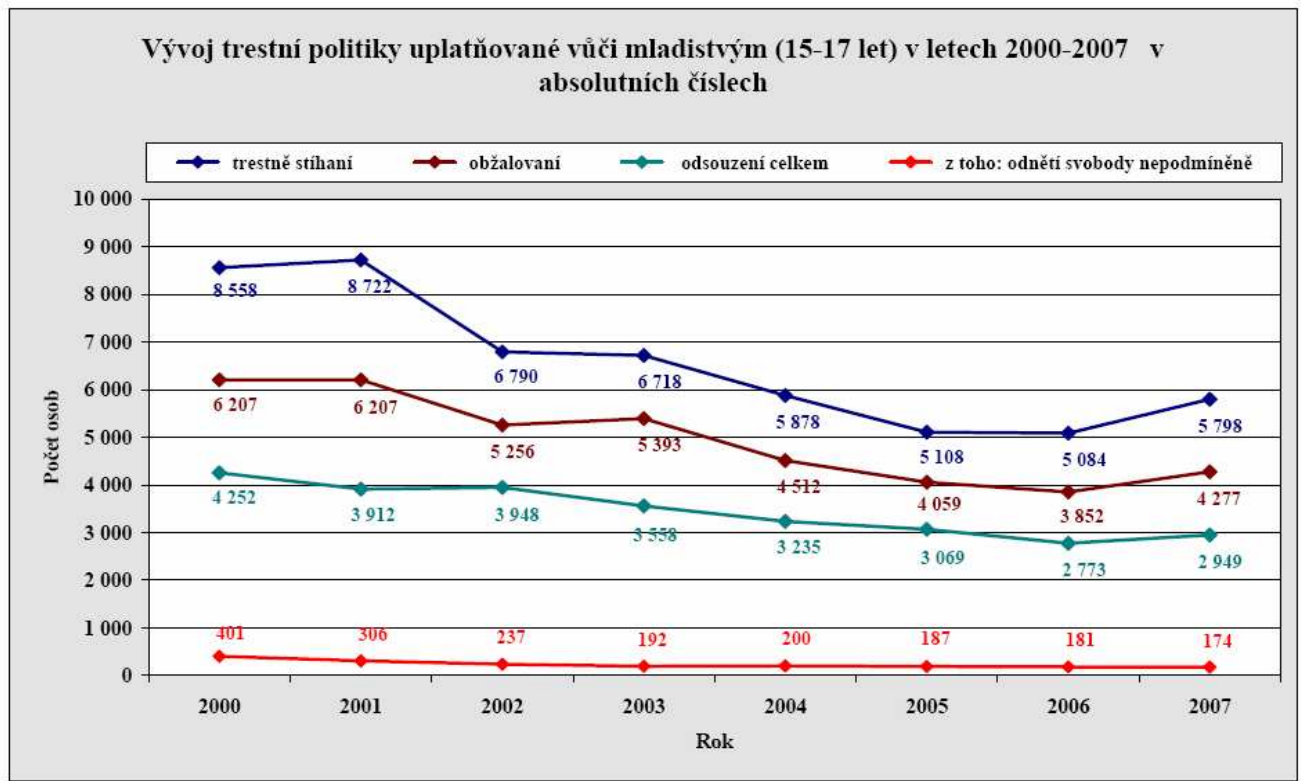
Pramen: Statistická ročenka školství 2007/08, Ústav pro informace ve vzdělávání, Praha 2008

Příloha č. 4

Vývoj trestní politiky v ČR v letech 2000-2007

Příloha č. 5

Vývoj trestní politiky uplatňované vůči mladistvým (15-17 let) v letech 2000-2007 v absolutních číslech

Příloha č. 6

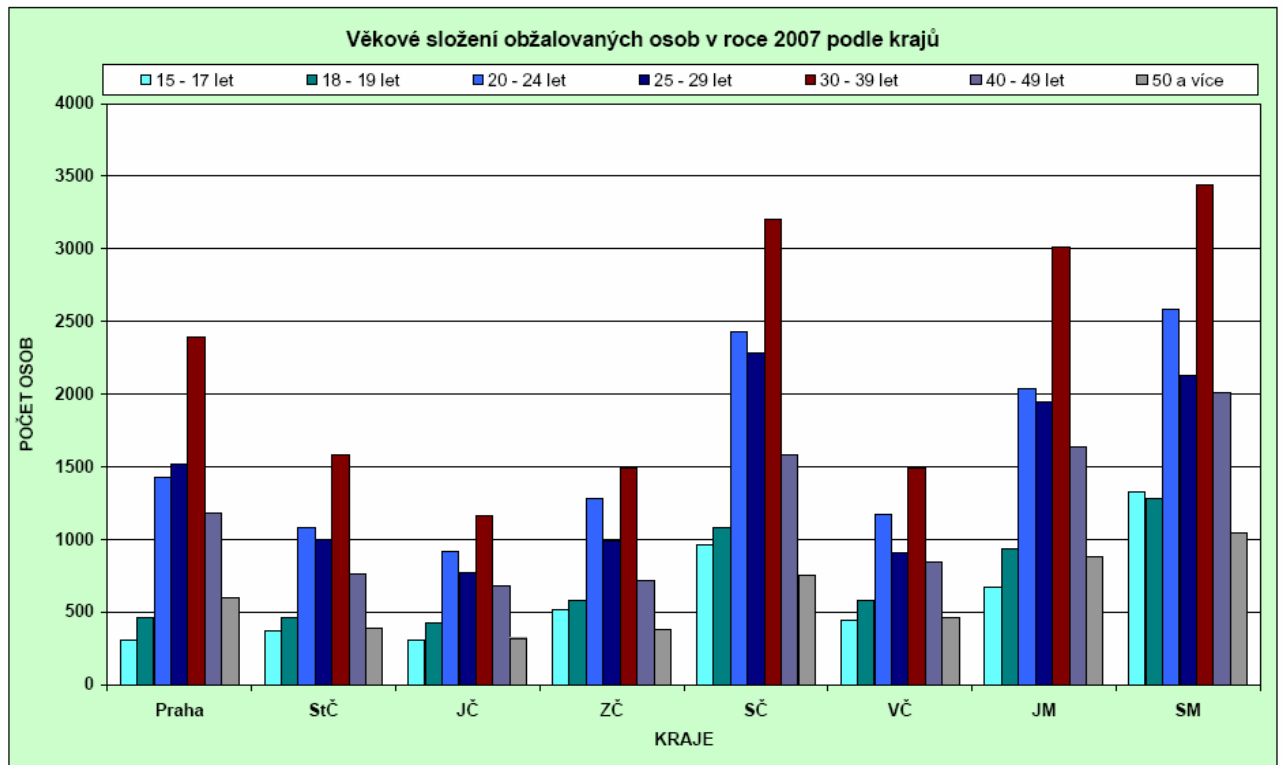
Počet odsouzených osob.

Odsouzené osoby

Rok	Odsouzeno osob	z toho			
		mladistvých	%	žen	%
1971	98856	9435	9,5	15974	16,2
1972	92857	9291	10,0	13649	14,7
1973	79172	7704	9,7	9916	12,5
1974	85209	7963	9,3	12005	14,1
1975	72770	5810	8,0	10349	14,2
1976	80947	5791	7,2	11024	13,6
1977	76135	5193	6,8	10036	13,2
1978	74186	4851	6,5	9418	12,7
1979	69484	4533	6,5	9130	13,1
1980	60861	4121	6,8	7927	13,0
1981	71699	5618	7,8	10175	14,2
1982	76389	5884	7,7	11022	14,4
1983	80031	6430	8,0	11018	13,8
1984	83804	6755	8,1	12131	14,5
1985	67899	5433	8,0	9723	14,3
1986	77837	6709	8,6	11049	14,2
1987	78859	7034	8,9	11654	14,8
1988	69012	6167	8,9	10073	14,6
1989	57743	5378	9,3	8026	13,9
1990	18871	2256	12,0	1866	9,9
1991	27964	3500	12,5	2541	9,1
1992	31032	4169	13,4	2810	9,1
1993	35157	5200	14,8	3085	8,8
1994	51931	6034	11,6	4445	8,6
1995	54957	6192	11,3	4588	8,3
1996	57974	6239	10,8	5245	9,0
1997	59777	6423	10,7	5416	9,1
1998	54083	4615	8,5	4696	8,7
1999	62594	4721	7,5	6226	9,9
2000	63211	4252	6,7	6961	11,0
2001	60182	3912	6,5	6792	11,3
2002	65098	3948	6,1	7812	12,0
2003	66131	3558	5,4	8100	12,2
2004	68443	3235	4,7	8229	12,0
2005	67561	3069	4,5	8937	13,2
2006	69445	2773	4,0	9938	14,3
2007	75728	2949	3,9	9392	12,4

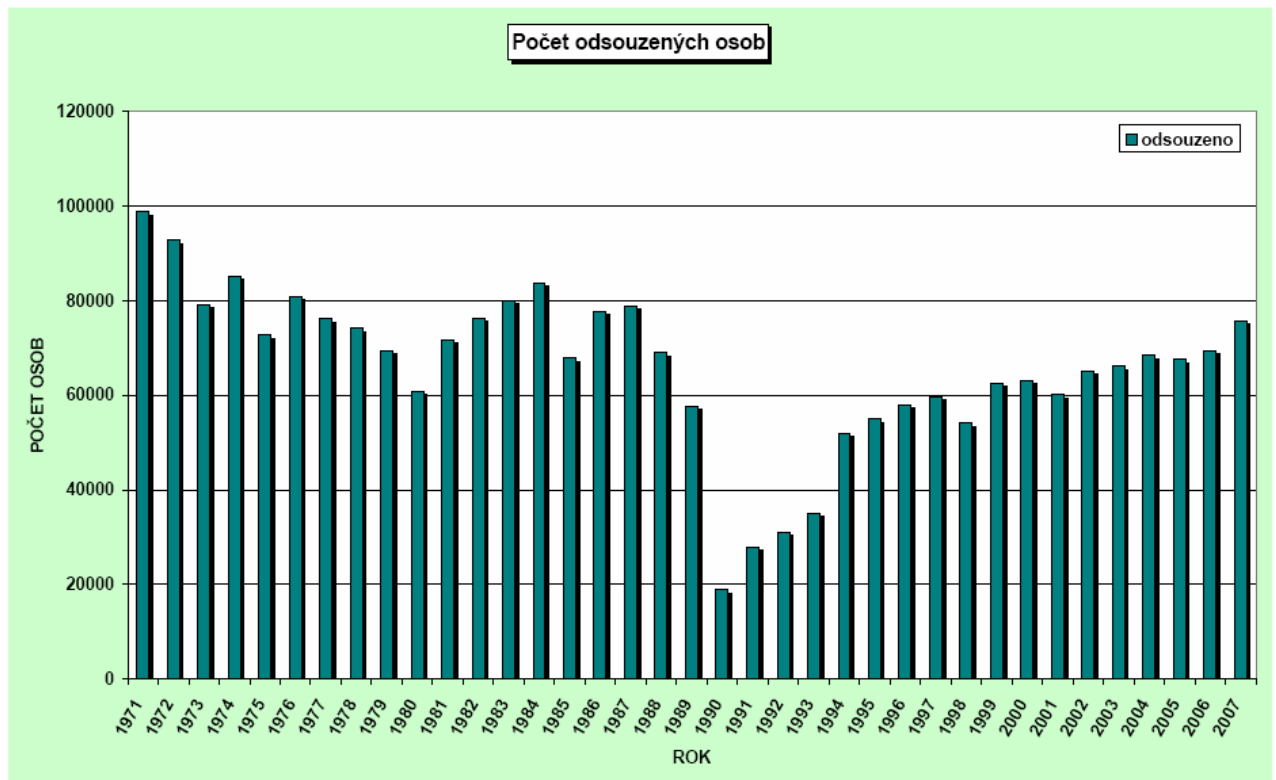
Příloha č.7

Věkové složení obžalovaných osob v roce 2007 podle krajů

Příloha č. 8

Počet odsouzených osob v letech 1971-2007

Příloha č. 9

Věkové složení obviněných ke dni 31.12.2006

Věk	Stav k 31.12.2006			
	Muži	Ženy	Celkem	%
do 16 roků	10	0	10	0,42%
od 16 do 17 roků	13	0	13	0,54%
od 17 do 18 roků	35	1	36	1,50%
od 18 do 21 roků	217	12	229	9,55%
od 21 do 30 roků	768	43	811	33,81%
od 30 do 40 roků	683	26	709	29,55%
od 40 do 50 roků	386	25	411	17,13%
od 50 do 60 roků	143	13	156	6,50%
od 60 do 70 roků	22	2	24	1,00%
nad 70 roků	0	0	0	0,00%
Celkem	2 277	122	2 399	100,00%

Průměrný věk obviněných k 31.12.2006 byl 33 let.

Příloha č. 10

Věkové složení odsouzených ke dni 31.12.2006

Věk	Stav k 31.12.2006			
	Muži	Ženy	Celkem	%
do 16 let	1	0	1	0,01%
od 16 do 17 let	6	0	6	0,04%
od 17 do 18 let	26	0	26	0,16%
od 18 do 21 let	554	13	567	3,50%
od 21 do 25 let	2 036	81	2 117	13,08%
od 25 do 30 let	2 961	149	3 110	19,22%
od 30 do 40 let	5 372	254	5 626	34,77%
od 40 do 50 let	3 029	191	3 220	19,90%
od 50 do 60 let	1 193	93	1 286	7,95%
od 60 do 70 let	190	18	208	1,29%
nad 70 let	8	4	12	0,07%
Celkem	15 376	803	16 179	100,00%

Průměrný věk odsouzených k 31.12.2006 byl 35 let.

Příloha č. 11

Počty odsouzených ve věznicích a vazebních věznicích ke dni 31.12.2006.

Vazební věznice a věznice	Typ věznice										Celkem odsouzení		Celkem odsouzení
	S dohledem		S dozorem		S ostrahou		Se zvýšenou ostrahou		Mladiství		M	Ž	
	M	Ž	M	Ž	M	Ž	M	Ž	M	Ž			
Bělušice			24		564						588	0	588
Brno	17	1	136	6	67		8	1			228	8	236
Břeclav	88		2		58						148	0	148
České Budějovice	1	1	94	1	25						120	2	122
Drahonice	25		202								227	0	227
Heřmanice			75		567						642	0	642
Horní Slavkov					779						779	0	779
Hradec Králové	138	1	39	4	53	2				2	232	7	239
Jiřice			173		487						660	0	660
Karviná			115				57				172	0	172
Kuřim	1		177		358						536	0	536
Kynšperk nad Ohří			473								473	0	473
Liberec	2	1	87		153						242	1	243
Litoměřice			74	2	40	2					114	4	118
Mírov			6		43		308				357	0	357
Nové Sedlo			500								500	0	500
Odolov			327								327	0	327
Olomouc	1		99	1	14					1	115	1	116
Opava		20	160	100		86		17	52		212	223	435
Oráčov			44		438						482	0	482
Ostrava	1		87	5	46	2	3		1		138	7	145
Ostrov	1		684	1	16	2					701	3	704
Pardubice			399		200						599	0	599
Plzeň	40		30		1 040	2	11		1		1 122	2	1 124
Praha - Pankrác	37		162		181		5		1		386	0	386
Praha - Ruzyně		20	125	34	31	7	1				157	61	218
Příbram	14		32		802						848	0	848
Rýnovice	1		103		476						580	0	580
Stráž pod Ralskem			612		273						885	0	885
Světlá nad Sázavou				277		194		11		2	0	484	484
Teplice			22		4						26	0	26
Valdice			23		391		738				1 152	0	1 152
Vinařice					843						843	0	843
Všehrady	129		403						51		583	0	583
Znojmo			195		7						202	0	202
Celkem	496	44	5 684	431	7 956	297	1 131	29	109	2	15 376	803	16 179
Celkem	540		6 115		8 253		1 160		111		16 179		16 179